

Käännöksessäkin on yritystä

Mangakäännöksiin kohdistuvat asenteet *Anime*-lehden manga-arvosteluissa

Fanny Richt
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Monikielisen viestinnän ja kääntämisen maisteriohjelma
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2018

Tampereen yliopisto
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriohjelma
Viestintätieteiden tiedekunta

RICHT, FANNY: Käännöksessäkin on yritystä: Mangakäännöksiin kohdistuvat asenteet
Anime-lehden manga-arvosteluissa

Pro gradu -tutkielma, 98 sivua + liitteet 2 kpl, englanninkielinen lyhennelmä 11 sivua
Kesäkuu 2018

Anime-lehti on vuonna 2005 perustettu Pohjoismaiden suurin japanilaiseen animaatioon ja sarjakuvaan, eli animeen ja mangaan, keskittyvä harrastejulkaisu. Tässä tutkimuksessa tarkastelen lehdessä vuosina 2015 ja 2016 julkaistuja arvosteluja fyysisistä mangajulkaisuista. Näistä arvosteluista olen poiminut tarkempaan käsittelyyn kaikki arvostelut, joissa kriitikko mainitsee käännöksen. *Anime*-lehti kertoo käännöksen onnistuneisuuden olevan yksi tekijä käännösjulkaisuja arvioitaessa. Tällä tutkimuksella vastaan seuraaviin kysymyksiin: miten *Anime*-lehden kriitikot suhtautuvat arvosteluissaan mangakäännöksiin ja yksittäisiin käännöspiirteisiin, ja onko kritiikeissä havaittavissa asenteita kotouttavaa ja vieraannuttavaa käännösstrategiaa kohtaan?

Sekä aikaisemmista tutkimuksista mangakääntämisestä ja harrastajien suhtautumisesta käännösmangaan että omista havainnoistani japanilaisen popkulttuurin harrastajana on käynyt ilmi, että kotouttava käännösstrategia ja vieraannuttava käännösstrategia ovat keskeinen osa harrastuspiirissä kääntämisestä käytävää keskustelua. Mangakäännöksiin kohdistuvat asenteet ovat kiehtova tutkimuskohde, koska mangakäännöksiä on saatavilla kahdenlaisia: länsimaalaisten kustantamoiden julkaisemia virallisia käännöksiä ja harrastajien omatoimisesti muita harrastajia varten laatimia laittomia fanikäännöksiä. Monien harrastajien asenteet kumpuavat fanikäännösten asettamista normeista. *Anime*-lehden kritikoilla on mahdollisuus vaikuttaa lukijoidensa asenteisiin mangakäännöksiä kohtaan.

Tutkimusmenetelmäni taustalla vaikuttavat kirjallisuuskritiikin sisällönanalyysimalli ja laadullisessa asennetutkimuksessa sovellettu luokittava analyysi. Kirjallisuuskritiikin sisältö on sisällönanalyysimallissa jaettu kolmeen luokkaan: kuvaukseen, tulkintaan ja arvottamiseen. Tutkimuksessani korostuu erityisesti arvottava sisältö. Luokittavan analyysin tavoitteensa on tunnistaa ja ryhmitellä havaintoja asenteista. Olen ryhmitellyt kaikki kattavasta tutkimusaineistostani löytyneet käännöksiin kohdistuneet kannanotot kahteen kategoriaan eri tavoin: käännösten kokonaisvaltaiseen laatuun kohdistuneet kannanotot on ryhmitelty niistä välittyneen asenteen mukaan ja käännöspiirteisiin kohdistuneet kannanotot piirteen mukaan. Lisäksi olen eritellyt kriitikkokohtaiset tiedot mahdollisten yksilöllisten asenteiden kartoittamiseksi.

Anime-lehden manga-arvosteluista voi päätellä kriitikoiden asenteita mangakäännöksiä kohtaan. Käännökseen liittyvien kommenttien suuri esiintyvyyttä viittaa siihen, että kriitikot pitävät käännöstä tärkeänä tekijänä käännösjulkaisujen laatua arvioidessaan. Tutkimukseni osoittaa, että *Anime*-lehden kriitikot suosivat mangakäännöksissä enemmän kotouttavan käännösstrategian kuin vieraannuttavan käännösstrategian keinoja. Mielenkiintoinen tutkimustulos oli, että kriitikot ottavat käännösjulkaisujen äänitehosteisiin kantaa selvästi useammin kuin mihinkään muuhun käännöspiirteeseen.

Avainsanat: käännöskritiikki, manga, kotouttaminen, vieraannuttaminen, asennetutkimus

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Manga, sen harrastaminen ja kääntäminen	6
2.1 Mangan lyhyt oppimäärä.....	6
2.2 Mangan kuluttaminen Suomessa.....	9
2.3 Fanikäännökset.....	10
2.4 Mangan kääntäminen	12
2.4.1 Sarjakuvakääntäminen	12
2.4.2 Kotouttava ja vieraannuttava käännösstrategia mangakääntämisessä	13
2.5 Valikoituja mangan ominaisuuksia	16
2.5.1 Lukusuunta ja sarjakuvakuplat.....	17
2.5.2 Äänitehosteet	19
2.5.3 Vierasperäiset sanat ja nimet.....	21
2.5.4 Japaninkieliset puhuttelumuodot.....	22
3 Käännöskritiikki ja sen aikaisempi tutkimus	25
3.1 Käännöskritiikki 2000-luvulla.....	25
3.2 Kirjallisuuskriitikon toiminta ja sen kritiikki	28
3.3 Normittaminen	31
4 Tutkimusmenetelmä, tutkimusaineisto ja tutkimuskysymykset.....	34
4.1 Kirjallisuuskritiikin analysointi.....	34
4.2 Asennetutkimus	35
4.3 Tutkimusmenetelmä	36
4.4 Tutkimusaineisto	38
4.5 <i>Anime</i> -lehden kriitikoiden lähtökohdat	41
4.6 Tutkimuskysymykset	43
5 Käännöksiin kohdistuvat asenteet <i>Anime</i> -lehden manga-arvosteluissa.....	45
5.1 Yleisiä huomioita käännösten kommentoinnista arvosteluissa	46
5.1.1 Käännöskritiikin sijoittuminen arvostelutekstissä.....	46
5.1.2 Kääntäjän nimeäminen arvostelussa	47
5.2 Käännöksen yleinen laatu.....	47
5.2.1 Myönteinen suhtautuminen	48
5.2.2 Kielteinen suhtautuminen.....	51
5.2.3 Neutraali suhtautuminen	52

5.3 Käännöspiirteet.....	53
5.3.1 Äänitehosteet.....	54
5.3.2 Puheen esittäminen.....	57
5.3.3 Virheet käännöksessä	60
5.3.3.1 Virheiden käsittelyn erot suomennoksia ja englanninnoksia arvosteltaessa	60
5.3.3.2 Käännösvirheet	61
5.3.3.3 Tekniset huolimattomuusvirheet	62
5.3.4 Lukijan avut.....	63
5.3.5 Sanavalinnat	65
5.3.6 Japanin kielen rakenteiden läpinäkyvyys käännöksessä	67
5.3.7 Lokalisaatio	69
5.3.8 Liberaalius	71
5.3.9 Huumori	72
5.3.10 Tekniset seikat.....	73
5.3.11 Sanojen ja nimien kirjoitusasu	74
5.3.12 Teoksen käännös nimi	75
5.4 Katsaus kriitikoihin	76
5.4.1 Käännösmainintojen määrät arvosteluissa	77
5.4.2 Kriitikkokohtaiset asenteet	78
5.5 Yhteenvedo	80
6 Päätelmät	82
6.1 Katsaus tutkimustuloksiin	82
6.2 Kotouttaminen vai vieraannuttaminen?	84
6.3 <i>Anime</i> -lehden kriitikot normittajina mangakäännöksille	88
6.4 Tutkimuksen jatkaminen ja soveltaminen	89
Lähteet	91
Liitteet	i
English Summary	1

1 Johdanto

Anime-lehti on vuonna 2005 perustettu Pohjoismaiden suurin japanilaiseen animaatioon ja sarjakuvaan, eli animeen ja mangaan, keskittyvä harrastejulkaisu. Lehden toimitus koostuu japanilaisen popkulttuurin pitkän linjan harrastajista. Lehti sisältää muun muassa aihepiiriin liittyviä uutisia, laajoja arvosteluosioita ja artikkeleita erinäisistä teoksista ja ilmiöistä. Tässä tutkimuksessa keskiössä ovat lehdessä julkaistut arvostelut fyysisistä mangajulkaisuista. *Manga* on japania ja tarkoittaa *sarjakuvaa*, mutta länsimaalaisessa kontekstissa sana merkitsee ainoastaan japanilaista sarjakuvaa. Kaikki *Anime*-lehdessä arvioidut teokset ovat siis käännöksiä. Lehdessä arvioidaan sekä englanninkielisiä että suomenkielisiä julkaisuja. Painopiste on kuitenkin englanninnosten arvioissa, koska mangaa käännetään huomattavasti enemmän englanniksi kuin suomeksi.

Olen harrastanut japanilaista populaarikulttuuria kahdeksan vuotta ja olen ollut *Anime*-lehden tilaaja vuodesta 2011 lähtien. Kuulun siis itse lehden kohdeyleisöön ja olen arvosteltujen julkaisujen kuluttaja. Vuosien varrella olen kiinnittänyt huomiota siihen, että lehden manga-arvosteluissa arvioitavien julkaisujen käännöksiä on kommentoitu silmiinpistävän usein ja tarkasti verrattuna päivälehtikritiikkien kaunokirjallisuuden arvosteluihin. Tällä tutkimuksella halusin lähtökohtaisesti selvittää, pitävätkö havaintoni paikkaansa. Oletan siis kriitikoiden todennäköisemmin mainitsevan käännöksen arvostelussa kuin jättävän sen mainitsematta. Tämän lähtöoletuksen seurauksena tahdon tarkastella käännöksiin kohdistuvia asenteita. Suomalaisten harrastajien suhtautumista mangakäännöksiin on aiemmin tutkittu vähän eikä *Anime*-lehden kriitikoiden asenteita mangakäännöksiä kohtaan ole tutkittu ollenkaan.

Tässä tutkimuksessa käsittelen, mitä asenteita *Anime*-lehden fyysisten mangajulkaisujen arvosteluissa esiintyy mangakäännöksiä kohtaan. Tutkimusaineistonani ovat kaikki vuosina 2015 ja 2016 julkaistut arvostelut fyysisistä mangajulkaisuista. Tutkimissani vuosikerroissa ilmestyi yhteensä 176 fyysisen mangajulkaisun arvostelua, joista 101 sisälsi jonkinlaisen maininnan käännöksestä. Tarkastelussani ovat vain arvostelut, joissa käännös mainittiin. Oletukseni on, että tutkimusaineistoni on tarpeeksi kattava, jotta sen pohjalta voi tehdä paikkansapitäviä päätelmiä kriitikoiden asenteista.

Kartoitan kriitikoiden asenteita tutkimalla lähemmin, mitä käännöksen piirteitä kriitikot nostavat esiin, miten he suhtautuvat näihin piirteisiin ja miten he arvioivat käännöksen laatua. Tässä tutkimuksessa sana *käännöspiirre* käsittää kaikki käännökseen liittyvät seikat, joissa

kääntäjä tai kustantaja on tehnyt jonkin valinnan, jota kriitikot kommentoivat. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi äänitehosteet, puheen esittämisen keinot ja vierasperäisten sanojen kirjoitusasu. Käännöspiirteisiin kohdistuvia kommentteja tarkastelemalla selvitän, mitä asioita kriitikot pitävät käännöksessä tärkeänä ja toimivana ja mitä eivät.

Tarkastelen käännöksen laadusta ja erilaisista käännöspiirteistä esitettyjä kommentteja hyvin yksityiskohtaisesti. Yksityiskohtaisen tarkastelun pohjalta teen päätelmiä kriitikkojen suhtautumisesta kotouttavaan käännösstrategiaan ja vieraannuttavaan käännösstrategiaan. Kotouttava strategia tuo tekstin lähelle kohdekielistä kulttuuria häivyttämällä vierasperäisyyden piirteitä. Vieraannuttava strategia säilyttää käännöksessä kulttuurisidonnaisuuksia ja lähdetekstin kulttuurin paikallista väriä. (Venuti 1998, 241–242.) Näiden kahden käännösstrategian soveltamisesta mangakääntämiseen on käyty keskustelua niin pitkään kuin mangaa on länsimaalaisille kielille käännetty. Viralliset länsimaalaisille kielille laaditut käännökset on yleensä laadittu hyödyntäen kotouttavan strategian keinoja. Sen sijaan harrastajien laatimissa verkossa jaettavissa käännöksissä eli fanikäännöksissä suositaan vieraannuttavaa käännösstrategiaa. Virallisten käännösten ja fanikäännösten rinnakkainen olemassaolo on vaikuttanut siihen, miten harrastajat suhtautuvat käännöksiin. Länsimaalaisessa mangan harrastajapiirissä esiintyy sekä myönteisiä että kielteisiä asenteita kumpaakin strategiaa kohtaan. Aikaisemman tutkimuksen mukaan (esim. Valaskivi 2009; Jüngst 2008) harrastajat suosivat vieraannuttavalla strategialla käännettä mangaa, koska ne ovat harrastajista autenttisempia käännöksiä. Käännöksen *autenttisuudella* tarkoitetaan sitä, että käännös noudattelee mahdollisimman tarkasti lähtöteosta visuaalisesti ja kielellisesti.

Koska näistä kahdesta käännösstrategiasta käydyllä keskustelulla on ollut näkyvä vaikutus mangakäännöksiin ja niihin kohdistuneisiin asenteisiin, haluan selvittää, mikä *Anime*-lehden kriitikoiden näkökanta aiheeseen on. Tutkimuskysymykseni ovat siis seuraavat: miten *Anime*-lehden kriitikot suhtautuvat mangakäännöksiin ja yksittäisiin käännöspiirteisiin ja onko kritiikeissä havaittavissa asenteita kotouttavaa ja vieraannuttavaa käännösstrategiaa kohtaan? Oletan, että kritiikeistä välittyy näkyvästi tällaisia asenteita. Lisäksi selvitän, kuinka usein ja miten kukin kriitikko on käännöstä kommentoinut. Näin tutkin, ovatko kritiikeissä havaittavat asenteet kriitikoille yksilöllisiä vai suhtautuvatko kriitikot yksimielisesti käännöksiin.

Anime-lehti on auktoriteettiasemassa suomalaisessa animen ja mangan harrastajayhteisössä. Lehdellä on viimeisimmän mittauksen mukaan noin 44 000 lukijaa. Suomessa ei ole tällä hetkellä toista tähän harrastukseen keskittyvää lehtijulkaisua. Määrittelen lehden kriitikot

vaikutusvaltaisiksi harrastajiksi. He voivat kirjoittamillaan manga-arvosteluilla vaikuttaa harrastajien asenteisiin mangakäännöksistä. Tuomalla käännöksiä esiin arvosteluissa lukijat saavat vaikutelman käännöksestä tärkeänä osana julkaisun laatua. Kriitikoiden asenteet voivat vaikuttaa harrastajien asenteisiin ja muokata niitä. Kommentoimalla suomennosten laatua ja etenkin mahdollisia käännösvirheitä ja huonoja käännösratkaisuja kriitikot voivat antaa palautetta suomalaisille mangan kustantajille ja kääntäjille. Näin kriitikot pystyvät kehittämään mangasuomennosten laatua ja vaikuttamaan suomentajien ja kustantajien toimintaan. Kritiikki toimii kirjailijan, eli tässä tapauksessa kääntäjän, tehtävien ja lukijan työn välimaastossa luoden asenteita ja arvoja kumpaankin suuntaan (Varpio 1980, 5). *Anime*-lehden kriitikoiden rooli mangakäännösten portinvartijana tekee heidän käännösasenteidensa kartoittamisesta tärkeää. Kriitikoiden suhtautuminen kotouttamiseen ja vieraannuttamiseen on kiinnostava seikka juurikin siksi, että kriitikot voivat muokata sekä harrastajien että käännösten tuottajien asenteita.

Tämän tutkimuksen teoriatausta on jaettu kahteen lukuun. Ensimmäisessä luvussa olen tarkastellut mangaa, sen kuluttamista ja sen kääntämistä. Toisessa luvussa olen perehtynyt aiempaan tutkimukseen kaunokirjallisuuden käännöskritiikistä. Tässä jälkimmäisessä luvussa käsittelen myös kriitikon toimintaa käännösten normittajana.

Käännöstieteen tutkijat ovat keskittyneet pääasiassa perinteisen kaunokirjallisuuden, esimerkiksi romaanien, kritiikkeihin. Mangakäännösten kritiikkien tutkimus on vähäistä niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa. Suomessa mangakäännöksiäkin on tutkittu melko vähän ja oikeastaan vain pro gradu -tutkielmien muodossa (esim. Uola 2013). Tutkimukseni siis tuo uutta tietoa ja näkökulmaa käännöskritiikin tutkimuksen kentälle.

Tunnetuin suomalaisten mangaharrastamista käsittelevä teos on Katja Valaskiven *Pokemonin perilliset. Japanin populaarikulttuuri Suomessa* vuodelta 2009. Tutkimuksessani Valaskiven havainnot ovat olennaisimpia vertailukohtia omille tuloksilleni käännösstrategioihin kohdistuvista asenteista, koska myös Valaskivi tuo esiin juuri suomalaisten harrastajien asenteita. Kansainvälistä näkökulmaa samaan aiheeseen tuovat erityisesti Heike Jüngstin (2008) ja Cathy Sellin (2011) artikkelit mangakääntämisestä ja harrastajien asenteiden vaikutuksesta käännöksiin. Nämä tekstit on julkaistu noin vuosikymmen sitten, joten tutkimuksellani on mahdollisuus päivittää tietoja mangakäännöksistä ja niihin kohdistuvista asenteista.

Yhtenä olennaisena lähteenä mangakääntämisen käytännöistä ja mangan kuluttamisesta Suomessa toimivat *Anime*-lehden päätoimittajan Petteri Uusitalon lehteen kirjoittamat pääkirjoitukset ja artikkelit. Lisäksi olen tätä tutkimusta varten haastatellut Uusitaloa *Anime*-lehden toiminnasta ja kritiikkien laatimisen taustoista. Uusitalolle esittämäni kysymykset löytyvät *liitteestä* 2. Uusitalon vastaukset kysymyksiini eivät ole osa tutkimusaineistoa. Uusitalo on toiminut *Anime*-lehden päätoimittajana vuodesta 2011 lähtien. Hän on harrastanut animea ja mangaa 16 vuotta, ja hänen asiantuntevia tekstejään ovat käyttäneet lähteinä muutkin japanilaisen populaarikulttuurin piiriin kuuluvia aiheita tutkineet henkilöt (esim. Valaskivi 2009).

Käännöskritiikin tutkimuksen käsittelyssä korostuvat eri tutkijoiden yhtenevät ja eriävät mielipiteet kriitikoiden toiminnasta. Monet tutkijat ovat toivoneet kriitikoiden käsittelevän käännöksiä mahdollisimman neutraalisti ja laajasti. Kriitikoiden toivotaan myös vertaavan käännöksiä lähtöteksteihin. Tällaisten näkemysten näkyvimpiä esittäjiä ovat muun muassa Andrew Chesterman (2000) ja Päivi Stöckell (2007). Poikkeavia näkökantoja tarjoavat Sanna Nyqvist (2015) ja Kuisma Korhonen (2012). Esittelen erityisesti näiden tutkijoiden näkemyksiä hyvän kriitikon toiminnasta. Käsittelen myös kriitikon roolia käännösten normittajana. Kriitikot edustavat kirjallisuuden järjestelmässä ryhmää, joka luo normeja tahdostaan toteuttaa omia halujaan. Kriitikot pyrkivät asettamillaan normeilla vaikuttamaan toisten toimintaan. Hyödynnän normittamista tarkastellessani André Lefeveren (1992), Gideon Touryn (2012) ja Christina Schäffnerin (2010) kirjoituksia aiheesta.

Tutkimusaineistoni analyysissa on taustalla Markku Huotarinen (1980) esittelemä kirjallisuuskritiikin sisällönanalyysinmalli. Mallissa tutkija tarkastelee, mistä kaunokirjallisen teoksen piirteistä kriitikot kirjoittavat ja miten he esittelevät teosta (mts. 22). Kritiikin sisältö on jaettu kuvauksen, tulkinnan ja arvottamisen luokkiin (mts. 49). Tässä tutkimuksessa korostuu käännökseen liittyvän sisällön arvottaminen eli kriitikon kannanotot siihen, mikä teoksessa on hyvää ja mikä huonoa.

Tutkimukseni on laadullinen asennetutkimus. Laadullisella asennetutkimuksella pyritään erittelemään ja tulkitsemaan ihmisten todellisia arvottavia mielipiteitä heidän esittämistään kommentaareista (Vesala & Rantanen 2007, 11). Tutkimusmenetelmäni pohjaa asennetutkimuksessa käytettyyn luokitettavaan analyysiin, jossa oletetaan, että analyysillä tuotetaan tietoa kommentaareista, kannanotoista ja perusteluista. Tällaisella analyysillä on tavoitteena tunnistaa ja ryhmitellä havaintoja asenteista. (mts. 12–13.)

Käytännössä tutkimusmenetelmäni toimii seuraavasti. Olen käynyt tarkkaan läpi kaikki näissä vuosikerroissa julkaistut arvostelut ja olen niistä erottanut arvostelut, joissa käännös mainitaan. Maininnoista olen nostanut omiksi kategorioikseen kommentoidut käännöspiirteet. Analyysissani käsittelen asenteita käännöspiirteiden mukaan. Tiettyyn käännöspiirteeseen voi kohdistua monenlaisia asenteita kriitikosta ja arvosteltavasta kriitikosta riippuen. Käännöspiirteisiin kohdistuvien asenteiden lisäksi tarkastelen analyysissani, miten käännösten laatua on kuvailtu arvosteluissa. Käännösten laatuun liittyviä kommentteja tutkimalla saadaan selville yleislaatusempia tuloksia kriitikoiden asenteista. Kriitikoiden kommentteista ja sanavalinnoista määrittelen käännökseen kohdistuvan asenteen ja etsin arvostelun kontekstista mahdollisia perusteluja asenteelle. Tarkoitukseni on luoda mahdollisimman kattava kokonaiskuva *Anime*-lehden kriitikoiden suhtautumisesta erilaisiin käännöksiin ja heidän käytännöistään arvottaa mangakäännöksiä.

Seuraavassa kahdessa luvussa esittelen tämän tutkimuksen teoriataustan. Luvussa 2 kerron, mitä manga on ja taustoitán mangan kuluttamista ja kääntämistä. Luvussa 3 käsittelen käännöskritiikkiä ja sen aikaisempaa tutkimusta. Tämän jälkeen luvussa 4 esittelen tarkemmin tutkimusmenetelmäni ja -aineistoni ja avaan tutkimuskysymyksiäni. Luvussa 5 tarkastelen tuloksia, jotka olen saavuttanut aineistoani analysoimalla. Viimeisessä luvussa esitän analyysin pohjalta tekemäni päätelmät ja esittelen jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 Manga, sen harrastaminen ja kääntäminen

Tässä luvussa taustoitan mangaa sarjakuvana, sen kuluttamista ja sen kääntämistä. Aluksi avaen lyhyesti mangaan taustoja; miten mangaa julkaistaan ja millaista manga tyypillisesti on. Tämän jälkeen kerron mangaan harrastamisesta Suomessa. Mangaan harrastamisessa fanikunnalla on poikkeuksellisen suuri rooli. Fanit vaikuttavat mangakääntämiseen ja käännösmangan julkaisemiseen kulutustavoillaan, asenteillaan ja fanikääntämisellä. Kerron virallisten julkaisujen kuluttamisen lisäksi siis myös fanikäännösten kuluttamisesta. Sitten siirryn itse mangakääntämiseen. Kerron, miten mangaan kääntäminen eroaa muun sarjakuvan kääntämisestä ja avaen kääntäjälle yleisiä haasteita. Nämä haasteet kumpuavat sekä mangaan omista lajityypillisistä piirteistä että fanikunnan asettamista paineista. Käsittelen erityisesti kotouttavaa ja vieraannuttavaa käännösstrategiaa mangakääntämisessä. Lopuksi esittelen valikoituja mangaan ominaisuuksia, jotka tekevät mangaan kääntämisestä haastavaa.

2.1 Mangaan lyhyt oppimäärä

Manga on japania ja tarkoittaa *sarjakuvaa*. Japanin ulkopuolella mangalla kuitenkin tarkoitetaan nimenomaan Japanissa tuotettua sarjakuvaa, jolla on tietynlaiset visuaaliset ja kerronnalliset piirteet. Mangaan erottaa länsimaalaisesta sarjakuvasta erityisesti sen visuaalisesta ilmeestä ja estetiikasta. Manga on satunnaisia värisivuja lukuun ottamatta mustavalkoista, ja sitä luetaan oikealta vasemmalle. Mangaan tunnistaa etenkin hahmosuunnittelusta; stereotyyppisesti mangassa ihmishahmoilla on suuret silmät, tietynlaiset kasvonpiirteet ja hiustyylit. Todellisuudessa hahmosuunnittelun kirjo on erittäin monipuolinen, mutta hahmojen piirtotyyli on silti yksi tunnistettavimmista mangaan ominaisuuksista. Kuvassa 1 on havainnollistettu hahmoja, jotka ovat hahmosuunnittelultaan hyvin erilaisia, mutta jotka silti selvästi edustavat mangatyyliä. Suosittuja mangasarjoja adaptoidaan animaatioisarjoiksi ja -elokuviksi. Näistä animaatioista käytetään sanaa *anime*, joka länsimaissa merkitsee japanilaista animaatiota. Japanissa sana kattaa kaiken animaation, ei vain kotimaisen.

Kuva 1 Esimerkkejä mangahahmojen hahmosuunnittelusta

Japanissa mangaa julkaistaan ensin sarjajulkaisuna sille omistetuissa lehdissä, jotka ilmestyvät säännöllisin väliajoin. Lehti voi ilmestyä esimerkiksi joka viikko tai kerran kuukaudessa. Lehdissä julkaistaan samanaikaisesti useampaa numerosta toiseen jatkuvaa sarjaa. Sarjojen määrän vuoksi lehdet muistuttavatkin enemmän puhelinluetteloita kuin lännessä perinteisiä ohuita sarjakuvalehtiä. Mikäli jokin sarja ei saavuta lukijakunnassa tarpeeksi suurta suosiota (mikä selviää muun muassa lukijajäännestyksillä), sarja lopetetaan. Parhaimmillaan sarjat saattavat kuitenkin jatkua vuosikymmeniä. Suosituista sarjoista julkaistaan myöhemmin kokoomapokkareita (*tankobon*), jotka on tarkoitettu keräiltäväksi. Yhdessä pokkarissa eli osassa on yleensä noin 200 sivua ja se sisältää neljästä kymmeneen lukua sarjakuvaa. Sarjasta pitävät voivat ostaa näitä säännöllisin väliajoin julkaistavia pokkareita ja siten kerätä sarjaa itselleen. Käännettäväksi valikoituvat pääasiassa sarjat, joista on jo Japanissa ilmestynyt pokkareita. (Sell 2011, 96.)

Käännösjulkaisut noudattavat pitkälti alkuperäisten japanilaisten julkaisujen muotoa (sama määrä lukuja per osa), mutta erityisesti viime vuosina lännessä ovat yleistyneet omnibus-julkaisut, joissa yhdessä kirjassa saattaa olla kaksi tai useampi alkuperäisen laajuista pokkaria. Lisäksi erityisen merkittävät teokset tai klassikot voivat saada kovakantisen ja isokokaisen julkaisun, jonka laatuun kustantajat ovat panostaneet enemmän. Tällaiset julkaisut ovat yleensä selvästi kalliimpia kuin standardipokkarit.

Mangasarjat voi karkeasti jakaa viiteen eri tyyppiin lukijakunnan mukaan: *kodomo* 'lapsi', *shounen* 'poika, nuorukainen', *shoujo* 'tyttö, nuori nainen', *seinen* 'nuori mies' ja *josei* 'nuori nainen' (esim. Bryce & Davis 2010, 34). Kodomo-sarjat ovat pienille lapsille suunnattuja sarjoja, joita käännetään melko vähän. Viime vuosina tosin lapsille suunnatut eläinsarjat ovat yleistyneet suomenkielisillä markkinoilla. Shounen-sarjat ovat pojille suunnattuja sarjoja, jotka sisältävät paljon toimintaa ja ovat yleensä kevyttä luettavaa. Shounen-mangaa julkaistaan kaikista eniten (Drummond-Mathews 2010, 62). Shoujo-manga on tytöille

tarkoitettu shounenin vastine, jonka painopiste on enemmän teiniromansseissa. Seinen-sarjat puolestaan on suunnattu miehille, ja ne ovat usein shounen-sarjoja synkempiä ja väkivaltaisempia. Josei-sarjat taas on tarkoitettu naisille, ja ne ovat sisällöltään vakavampia ja arkisempia kuin shoujo-sarjat.

Tämä jaottelu on kuitenkin erittäin ylimalkainen. Shoujo-manga voi olla toiminnallista ja shounen-manga romanttista. Seinen-sarja saattaa kertoa kissanpennun seikkailuista ja josei olla kauhua. Monille sarjoille voi antaa määrittelevän leiman vain sen perusteella, missä mangalehdessä sarjaa julkaistaan. Sukupuolittunut jaottelu on siis vain suuntaa antava, ja todellisuudessa mangaa luetaan yli kohderyhmärajojen (Jüngst 2008, 52). Tämä jaottelu myös turhaan korostaa teini-ikäisten ja nuorten aikuisten määrää lukijoina. Todellisuudessa mangaa kuluttavat Japanissa kaikenikäiset ja ikäkaikentaiset ihmiset (Drummond-Mathews 2010, 73). Lännessä lukijakunta ei ole niin laaja. Mari Uola (2013, 17) on jakanut käännösmangan lukijat kahteen ryhmään. Nämä ryhmät ovat mangaharrastajat, joilla on tuntemusta japanilaisesta kulttuurista, ja tavalliset lukijat, jotka lukevat mangaa satunnaisesti sen koommin kulttuuriin tutustumatta. Enemmistö lukijoista sijoittuu ensimmäiseen ryhmään.

Länsimaisilla sarjakuvamarkkinoilla mangaa käännetään enemmän kuin mitään muuta vieraskielistä sarjakuvaa (Jüngst 2008, 50). Englanti, ranska, italia, saksa ja espanja ovat merkittävimmät kohdekielet länsimaissa (Bouissou ym. 2010, 254–255). Englanninkielisiä mangamarkkinoita hallitsee tällä hetkellä viisi kustantamoa, joista jokaisella on sopimukset tiettyjen mangalehtien kanssa ja oma tunnistettava julkaisutyylinsä. Nämä kustantamot ovat Viz Media, Yen Press, Kodansha Comics, Seven Seas Entertainment ja Vertical Comics. Englanninkielisen mangan uranuurtaja Tokyopop lopetti englanninkielisen mangan julkaisutoimintansa vuonna 2011, mutta on kaavailut viime vuosina paluuta markkinoille. Jokaisella kustantamolla on oma maineensa siihen, mitä käännöksiin tulee. Suomessa mangaa julkaisevat vain kolme kustantajaa: Sangatsu Manga, Punainen Jättiläinen ja kansainvälinen kustantamo Ivrea. Näistä erityisesti viimeinen on herättänyt huomiota heikoilla käännöksillään, joihin on voinut vaikuttaa välikielen kautta kääntäminen.

Sosiaalisen median merkitys mangan markkinoinnissa on nykypäivänä suuri, sillä sosiaalinen kanssakäynti on mangan harrastamiselle ominaista (Sell 2011, 106). Kustantajat markkinoivat uusia julkaisuja etenkin Twitterissä ja Instagramissa. Osa yhdysvaltalaisista kustantajista teettää harrastajille verkossa pari kertaa vuodessa kyselyn, jossa harrastajat voivat toivoa teoksia käännettäväksi ja antaa palautetta kustantajan toiminnasta. Kustantajat ovat siis

näkyvästi vuorovaikutuksessa lukijoiden kanssa. Virallisen markkinoinnin lisäksi harrastajat kuulevat sarjoista ja julkaisuista toisilta harrastajilta sosiaalisessa mediassa.

Seuraavaksi kerron tarkemmin mangan kuluttamisesta Suomessa.

2.2 Mangan kuluttaminen Suomessa

Käännettyä mangaa voi Suomessa kuluttaa monella tavalla. Harrastaja voi ostaa virallisia fyysisiä tai digitaalisia julkaisuja tai kuluttaa laittomia verkossa jaettavia englanninkielisiä fanikäännöksiä. Fanikäännöksistä kerron tarkemmin luvussa 2.3 *Fanikäännökset*.

Suomenkielisen mangan julkaisemisen katsotaan alkaneen virallisesti vuonna 2003, kun Tammi ryhtyi julkaisemaan ensimmäistä mangasarjaansa (Valaskivi 2009, 41). Mangakustantamisen esikuvaksi nousi Tammen mangajulkaisunimike Sangatsu Manga. Vuonna 2009 Sangatsu Manga ja toinen merkittävämpi kustantaja Punainen jättiläinen yhdistyivät, kun Tammi osti jälkimmäisen. Mangaa kuitenkin julkaistaan edelleen molempien nimikkeiden alla. (Uusitalo 2016a, 36.) Mangaa suomennetaan pääasiassa suoraan japanista, mutta joitakin välikielestä laadittuja käännöksiä esiintyy myös (Valaskivi 2009, 42–43).

Mangan pääasiallinen myynti tapahtuu Suomessa lehtipisteissä, joissa julkaisut löytyvät samasta hyllystä kuin vaikkapa *Aku Ankan taskukirjat*. Lehtipisteissä myydään ainoastaan julkaisujen uusimpia pokkareita, mikä käytäntönä poikkeaa muiden eurooppalaisten mangaa kustantavien maiden tavasta myydä mangaa (Niemelä 2017, 30). Lehtipistemyyntiä on perusteltu muun muassa sillä, että sarjat saavat tehokkaammin uusia lukijoita lehtipisteistä kuin kirjakaupoista. Lehtipistemyynti on kuitenkin johtanut siihen, että suomenkielinen manga ei aina varmuudella löydä näitä lukijoita. Sarjojen tuoreimpien osien ollessa lehtipisteissä myynnissä vain parin viikon ajan on sattumaa löytävätkö satunnaiset lukijat sarjan pariin. Uuteen sarjaan on vaikea tutustua, jos vanhempia osia ei ole heti käsillä saatavilla. (Uusitalo 2015d, 29.) Tämä huomio koskee kuitenkin ensisijaisesti nuoria lukijoita. Pidempään mangaa harrastaneet ja vanhemmat lukijat osaavat etsiä aiemmat osat käsiinsä verkkokaupoista tai erikoisliikkeistä, eivätkä he ole riippuvaisia vanhempiansa ostopäätöksestä tai viikkorahasta.

Lehtipisteissä ei myydä englanninkielistä mangaa, mutta sitä on Suomen markkinoille vähittäismyyntiin tuonut Fantasiapelit (Valaskivi 2009, 44). Fantasiapeleillä on myymälöitä useamassa kaupungissa, minkä lisäksi liike on merkittävin mangamyyjä suomalaisissa

harrastajatapahtumissa. Englanninkielistä mangaa voi luonnollisesti ostaa myös useista verkkokaupoista, joissa hintataso on alhaisempi kuin Fantasiapeleillä. Japaninkielistä mangaa ei Suomessa ole saatavilla, mutta Aasian verkkokaupoista sitäkin voi tilata.

Suomenkielisen mangan julkaisulukemat ovat merkittävästi vähentyneet viimeisen vuosikymmenen aikana, ja sarjatarjonta on etenkin viime vuosina ollut varsin yksipuolista. Uusitalon laskelmien mukaan vuosien 2003 ja 2015 välillä julkaistuista 1 380:stä mangapokkarista shounen- ja seinen-sarjoja oli 990 pökkaria. Vain 28 prosenttia julkaistuista pökkareista oli selvää shoujo-mangaa. Lukijoiden sukupuolijakauma on kuitenkin erittäin tasainen. Uusitalo arvioi, että yleinen taloustilanne on vaikuttanut siihen, että kustantajat ja lukijat panostavat pieneen määrään sarjoja, jolloin nimekkäät shounen-sarjat tulevat todennäköisemmin julkaistuksi kuin esimerkiksi selkeästi vain tyttölukijoille suunnatut sarjat. Shounen-sarjoja nimittäin lukevat käytännössä kaikki, ja niitä tietoisesti markkinoidaankin sekä poikien että tyttöjen sarjoina. Tammen toimituspäällikkö Antti Valkama on todennut, että vain ”pojille” suunnattua mangaa ei oikeastaan ole olemassa samaan tapaan kuin tyttöjen mangaa on. (Uusitalo 2016a, 36.)

Mangan yleisin kohderyhmä kansainvälisesti on 13–18-vuotiaat, niin myös Suomessa. Tätä ikäryhmää nuoremmille sen sijaan Suomessa on julkaistu runsaasti tyttösarjoja. Uusitalo päättelee, että nuorten suomalaisten tyttöjen maku on eri kuin teini-ikäisten, ja nuoret pojat taas siirtyvät suoraan hieman vanhemmille lukijoille suunnattuun mangaan. (mts. 36–37.)

Seuraavaksi käsittelen fanikäännösten kuluttamista, mikä on vaihtoehto edellä esiteltyjen virallisten käännösten lukemiselle.

2.3 Fanikäännökset

Fanikäännös tarkoittaa harrastajien toisille harrastajille laatimia käännöksiä, joita julkaistaan verkossa (Valaskivi 2009, 58). Tällaisia harrastajien laatimia käännöksiä julkaistaan verkossa skanlaatioina. *Skanlaatio* tarkoittaa sarjakuvan siirtämistä paperilta sähköiseen muotoon. Harrastajat kääntävät omatoimisesti mangaa ja julkaisevat sitä verkon välityksellä. Termi muodostuu englanninkielisistä sanoista *scan* ja *translation* (Wikipedia: Skanlaatio). Skanlaatioiden taustalla ei yleensä toimi vain yksi harrastajakääntäjä, vaan mangaa käännetään työryhmän voimin. Ryhmät koostuvat kääntäjistä, editoreista, kuvanmuokkaajista ja skannaajista (Rampant 2010, 226). Fanikäntämisen kulttuuri syntyi, koska se oli aikoinaan ainoa tapa kuluttaa mangaa muuten kuin lukemalla japaninkielisiä lähtöteoksia (Uusitalo

2015b, 13). Nykypäivänä fanikäännökset ovat myös usein ainoa tapa tutustua uusimpiin sarjoihin ja pysyä mukana Japanin julkaisutahdissa.

Mangan skanlaatio on laitonta, mutta yleisesti hyväksyttyä. Heike Jüngstin mukaan jopa jotkut kustantajat ovat hyväksyneet skanlaation, sillä fanikäännösten myötä kustantaja pystyy selvittämään, mitkä sarjat ovat suosittuja ja nousussa. (Jüngst 2008, 61.) Kääntämisestä ei ole käännöstyöryhmälle taloudellista hyötyä, vaan tarkoituksena on palvella harrastajayhteisöä (Valaskivi 2009, 58).

Myös Katja Valaskivi tarjoaa kustantajia hyödyttävän näkökulman fanikäännösten kuluttamiseen. Valaskiven harrastajille teettämän kyselyn tulosten mukaan fanikäännöksiä hyödynnetään pelkän kuluttamisen lisäksi eräänlaisina suosituksina. Jos joku harrastaja on vaivautunut kääntämään sarjaa, on se merkki sarjan kiinnostavuudesta. Monet harrastajat tutustuvat sarjoihin ensin fanikäännöksiä lukemalla ja tekevät tämän pohjalta päätöksen ostaa virallisen julkaisun. (Valaskivi 2009, 57.) Suosikkisarjojen keräily on olennainen osa harrastamista, joten laittoman julkaisun lukeminen laillisen sijaan ei aina ole pois länsimaalaisilta mangakustantajilta, vaan se voi itse asiassa edistää myyntiä.

Laittoman materiaalin kuluttaminen harrastajayhteisössä on yleistä Valaskiven mukaan pitkälti kolmesta syystä. Ensinnäkin laillista materiaalia on tarjolla niukasti, jos vertaa laittoman materiaalin runsaaseen tarjontaan. Toiseksi se laillinen materiaali, jota olisi saatavilla, on kallista. Laittomasta ei makseta ollenkaan. Kolmanneksi Valaskivi nostaa esiin laillisten oikeuksien puuttumisen Euroopasta. (Valaskivi 2009, 56.) Valaskiven antamat syyt ovat edelleen ajankohtaisia, vaikka hänen teoksestaan on kulunut jo lähes kymmenen vuotta. Erona on se, että nykyään laillisia digitaalista mangaa julkaisevia sivustoja on enemmän. Laillinen tarjonta on siis laajempi kuin ennen, mutta digitaaliset viralliset käännökset ovat luonnollisesti maksullisia.

Näiden syiden lisäksi laittoman materiaalin kuluttamiseen vaikuttavia tekijöitä ovat harrastukseen vahvasti liittyvä aikasidonaisuus ja trendien tasalla pysyminen. Mangasarjojen uusimmat luvut on nopeasti saatavissa verkossa laittomina skanlaatioina, kun taas virallista länsimaalaista julkaisua saattaisi joutua odottamaan vuosia. Tai sitten sarjaa ei ikinä julkaista länessä eikä kuluttaja sen vuoksi pääse mukaan sarjan fanitukseen.

Petteri Uusitalo (Uusitalo 2015a, 13) korostaa sitä, että mangaharrastus on vahvasti sidoksissa tiettyyn hetkeen, ja se vaikuttaa länsimaalaisen julkaisun kannattavuuteen. Sarjoja seurataan

Japanin tahtiin, mikä tarkoittaa, että sarjat, joita japanilaiset aktiivisesti juuri sillä hetkellä kuluttavat tai jotka ovat muuten esillä mediassa, ovat samaan aikaan nousussa myös lännessä. Tämä on myös merkki siitä, että monet kuluttajat tietävät sarjoista jo ennen niiden virallista länsimaista julkaisua. Kun sarja on kerran luettu, eivät intohimoisetkaan fanit välttämättä halua ostaa länsimaalaista julkaisua kuukausia tai jopa vuosia myöhemmin. Uusitalo toteaa, että vahva länsimaalainen fanikunta ei takaa julkaisun taloudellista menestystä.

2.4 Mangan kääntäminen

Tässä luvussa taustoitan mangakääntämistä kertomalla alkuun sarjakuvakääntämisestä. Tämän jälkeen kerron mangakääntämisen yleisistä erityispiirteistä ja käännösstrategioista, joita mangan kääntämiseen on sovellettu. Kerron myös, kuinka mangaharrastajien toiveiden ja asenteiden huomioiminen on ollut olennainen osa mangakääntämisen kehittymistä.

2.4.1 Sarjakuvakääntäminen

Sarjakuvatarinankerronta on yhdistelmä erilaisia kuvallisia ja kielellisiä elementtejä, jotka asettavat kääntäjälle lajityypillisiä haasteita. Tällaisia elementtejä ovat esimerkiksi sivun sommittelu, puhekuplien muoto ja äänitehosteet. Kuvitus täydentää verbaalista tarinankerrontaa, mutta myös asettaa vaatimuksia kielelliselle ilmaisulle. Sarjakuvan tekstin pitää sopia ympäröivään visuaaliseen sisältöön. Kuva ja teksti sisältävät omaa informaatiotaan, joka on ymmärrettävissä ainoastaan elementtien esiintyessä yhdessä ja niiden ollessa yhteydessä edeltäviin ja seuraaviin kuviin ja teksteihin (Luoto 1990, 9). Kuvan ja tekstin yhteisvaikutus onkin yksi suurimpia haasteita sarjakuvakääntäjälle (mts. 45). Näistä syistä sarjakuvan kääntäminen eroaa suuresti pelkästään kielellisestä kääntämisestä. (Sell 2011, 93; Luoto 1990, 44.)

Sarjakuvakääntäminen eroaa esimerkiksi romaanikääntämisestä sarjakuvan fyysisten rajoitteiden vuoksi. Sarjakuvakuplissa tilaa on rajallisesti ja eri kielten tavat ilmaista samoja asioita joko pitkästi tai lyhyesti vaikuttavat suuresti kääntäjän työhön. (Luoto 1990, 42.) Kääntäjä voi joutua tekemään merkittäviäkin muutoksia tekstin sisältöön, jotta suurin piirtein sama teksti mahtuisi kupliin kohdekielellä. Mangan japanilainen lukusuunta tuo tähän vielä lisähaasteita, joita käsittelen tuonnempana.

Sarjakuvan teksti on suurimmaksi osaksi puhuttua tekstiä; dialogia, monologia tai selittävää kerrontaa. Puheen tulee kuulostaa luontevalta toimiakseen tekstimuodossa. (mts. 40.;

Ruokosenmäki 2000, 13.) Kirjakielisyyden ja puhekielisyyden välillä tasapainoilu ja sopivien idiolektien luominen aiheuttavat sarjakuvakääntäjälle haasteita. Puhetavan tulee vastata kuvituksen antamaa mielikuvaa.

Nämä sarjakuvakääntämiselle tyypilliset haasteet näkyvät siis myös mangakääntämisessä. Mangan kääntäminen on kuitenkin aivan oma alueensa sarjakuvakääntämisen piirissä, eikä sitä täysin sido länsimaalaisen sarjakuvan kääntämisen normit. Ilmiselvä syy tälle on mangan ainutlaatuinen visuaalinen ja kielellinen tyyli, joka erottaa sen länsimaisesta sarjakuvasta. (Jüngst 2008, 50; Sell 2011, 96; Uola 2013, 12.) Cathy Sell nostaa suurimmiksi mangan muusta sarjakuvasta erottaviksi ominaisuuksiksi lukusuunnan ja äänitehosteiden, eli onomatopoeettisten ja mimeettisten ilmaisujen, korkean esiintyvyyden. Äänitehosteet luovat kääntäjälle haasteita, koska monissa kielissä ei ole yhtä laajaa vastaavaa sanastoa. (Sell 2011, 96.) Lisäksi käänösmangan lukijoiden odotukset vaikuttavat kääntäjän työhön.

Seuraavaksi käsittelen kotouttavaa ja vieraannuttavaa käänösstrategiaa osana mangakääntämistä.

2.4.2 Kotouttava ja vieraannuttava käänösstrategia mangakääntämisessä

Kotouttaminen ('domestication') ja *vieraannuttaminen* ('foreignization') ovat käänösstrategioita, joita käytetään tekstin mukauttamiseksi kohdekieleen ja -kulttuuriin. Kotouttavaa strategiaa käyttäessään kääntäjä pyrkii tuomaan tekstin mahdollisimman lähelle kohdekielistä kulttuuria häivyttämällä lähdetekstissä näkyviä vierasperäisyyden piirteitä. Kotouttava käänös on tyyliltään sujuva ja sitä voi lukea kuin alun perin kohdekielellä laadittua tekstiä. (Venuti 1998, 241.) Kotouttaminen voi esiintyä pieninä kielellisinä piirteinä kuten puhuttelumuotojen poistamisena tai äärimmäisyyksiin vietyinä esimerkiksi tuomalla tapahtumapaikan Englannista Suomeen (Milonoff & Milonoff 1998, 61). Kääntäminen on tietyllä tapaa aina kotouttamista. Pelkästään jo se, että teksti käännetään toiseen kieleen ja kulttuuriin, tuo tekstin lähemmäs kohdeyleisöä. (Oittinen 2004, 118.) Vieraannuttavaa strategiaa hyödyntäessään kääntäjä jättää käänöksessään selittämättä kulttuurisidonnaisia asioita ja siten säilyttää lähdetekstin kulttuurin paikallista väriä (Venuti 1998, 242). Käänöksen lukija tunnistaa, että teksti on alun perin kirjoitettu vieraalla kielellä, koska se sisältää viittauksia muun muassa tapoihin ja ilmiöihin, joita ei esiinny lukijan omassa kulttuurissa ja kielessä (Oittinen 2004, 117). Käytännössä kääntäjät kuitenkin liikkuvat jatkuvasti näiden kahden strategian välillä. Osa ratkaisuista on kotouttavia ja osa vieraannuttavia. (Tiittula & Nuolijärvi 2013, 241.)

Käytän tässä tutkimuksessa käsitteitä *vieraannuttaminen* ja *kotouttaminen* samaan tapaan kuin Mari Uola (2013), joka on tarkastellut japaninkielisten puhuttelumuotojen kääntämistä mangassa pro gradu -tutkielmassaan *Japanilaiset puhuttelumuodot käännösmangassa*. Uolan käyttämän määritelmän mukaan vieraannuttaviksi piirteiksi lasketaan ”kaikki sellaiset käännösratkaisut, joissa lähdekulttuurille ominaiset kulttuurisidonnaiset elementit on säilytetty käännöksessä sellaisenaan”. Tällaisia piirteitä ovat muun muassa japaninkieliset äänitehosteet, japaninkielisten sanojen käyttö ja japanin kielelle ominaisten puhuttelupäätteiden (esimerkiksi *-san*) säilyttäminen käännöksessä. Kotouttavia piirteitä sen sijaan ovat käännösratkaisut, joissa lähdekulttuurin elementtejä on häivytetty korvaamalla ne kohdekielen kulttuurin elementeillä. (mts. 6) Esimerkiksi kuvan muokkaaminen (sivujen peilaaminen ja äänitehosteiden kääntäminen) ja puhuttelupäätteiden poistaminen ovat kotouttavia ratkaisuja. Myös kaikenlainen tekstin asiasisällön muokkaaminen käännöstä varten on osa kotouttavaa strategiaa. Mangan kotouttaminen ei siis tarkoita sitä, että tarina olisi käännöksessä tuotu Japanista esimerkiksi Suomeen.

On huomioitava, että mangakääntämisen yhteydessä *vieraannuttava käännös* merkitsee usein, että käännös on tutulla tavalla lukijalle vieras. Lukijat, joille mangakäännökset ja niiden konventiot ovat tuttuja, odottavat tekstin tuntuvan vieraalta (Sell 2011, 105).

Viralliset käännökset ovat erotettavissa fanien laatimista käännöksistä käännösstrategian perusteella. Viralliset käännökset ovat lokalisoituja ja mahdollisimman kotoutettuja siinä, missä fanikäännökset ovat selvästi vieraannuttavia ja korostavat fanikääntäjän omaa kulttuurituntemusta. Fanikääntäjät esimerkiksi mielellään säilyttävät käännöksessä japanin kielelle tyypilliset puhuttelupäätteet ja jättävät tekstiin muita japaninkielisiä ilmaisuja, kun taas viralliset kääntäjät todennäköisesti häivyttävät tällaiset kielelliset piirteet. (Valaskivi 2009, 59–60; Rampant 2010, 222.) Kotouttavalla strategialla tavoitellaan laajaa lukijakuntaa. Fanikääntäjä sen sijaan voi luottaa siihen, että lukijat ovat Japanin kulttuuriin paneutuneita mangaharrastajia (Uola 2013, 18).

Mangakääntämistä käsiteltäessä esiin nousee käsite *autenttisuus*. Autenttinen mangakäännös noudattelee mahdollisimman paljon lähdeosta niin visuaalisesti kuin kielellisesti. Visuaalinen autenttisuus on käytännössä sama asia kuin vieraannuttavan strategian soveltaminen mangan visuaalisiin keinoihin; kuvaa ei peilata ja äänitehosteet jätetään kääntämättä. Kielellinen autenttisuus vie vieraannuttamisen vielä pidemmälle. Käännöksen kieli voi mukailla japanin kielen syntaksia, jolloin tekstistä tulee läpinäkyvää, mutta käännös

ei enää kuulosta sujuvalta kohdekieleltä (Jüngst 2008, 60). Tällainen pitkälle viety vieraannuttaminen on tyypillistä monille fanikäännöksille, mikä on vaikuttanut siihen, että fanikäännöksiä lukeneet harrastajat odottavat virallisten käännösten olevan samaan tapaan erittäin vieraannuttavasti laadittuja. Tällaiset harrastajat pitävät käännöksen autenttisuutta laadun merkinä. Viralliset käännökset eivät kuitenkaan yleensä ole kielellisesti yhtä autenttisesti japanilaisia kuin fanikäännökset.

Käännöksen autenttisuudesta puhuvat muun muassa Katja Valaskivi (2009), joka on tutkinut suomalaista japanilaisen populaarikulttuurin harrastajakuntaa, ja kansainvälisestä näkökulmasta kirjoittava Heike Jüngst (2008). Valaskivi on havainnut, että suomalaiset harrastajat pitävät englanninkielisiä fanikäännöksiä parempina ja autenttisempina kuin suomalaisia virallisia käännöksiä, vaikka fanikäännökset olisivat heikkolaatuisia (2009, 60). Valaskivi ei esitä perusteluja tälle ilmiölle. Jüngst (mts. 60) viittaa aiheeseen puhuessaan saksalaisten mangaharrastajien käännösnäkemyksistä. Hänen mukaansa saksalaiset lukijat toivovat käännösten olevan muodollisesti ekvivalentteja (*formal equivalence*) eli sekä sisällöllisesti että kielellisesti mahdollisimman paljon lähdeosta vastaavia. Käännöksen tulisi olla ”japanilainen” niin kielellisesti kuin visuaalisestikin. Jüngst esittää, että lukijat eivät pidä mieluisena ajatusta, että mangaa käännettäessä lähdetekstin täyttä merkitystä ei voida täydellisesti välittää käännöksessä.

Mangaharrastajien asenteet fanikäännöksiin ja virallisiin käännöksiin ovat muovanneet virallisissa käännöksissä hyödynnettäviä strategioita. Jüngst (2008, 50–51) toteaa, että mangan kääntämiseen käytetyt strategiat olivat muuttuneet vuoteen 2008 mennessä vahvasti kotouttavasta strategiasta omaksi, vain mangalle tyypilliseksi strategiaksi. Mangan kääntämisen strategia oli vähitellen siirtynyt dynaamisesta ekvivalenssista muodolliseen ekvivalenssiin. Muodollinen ekvivalenssi keskittyy käännettävän viestin muotoon ja sisältöön. Tällä strategialla kääntäminen antaa lukijalle mahdollisuuden sijoittaa itsensä lähdetekstin kontekstiin. Dynaaminen ekvivalenssi sen sijaan korostaa kohdekielisen ilmaisun luontevuutta ja pyrkii tuomaan tekstin kontekstin lähemmäs kohdekielistä lukijaa ja tämän kulttuuria. (Nida 1964, 159.) Muutos dynaamisesta ekvivalenssista muodolliseen ekvivalenssiin on Jüngstin mukaan näkynyt muun muassa kääntäjän tavassa käsitellä kuvitusta, äänitehosteita ja verbaalista tekstiä. Vaikka saksalaiset mangaharrastajat ovat toivoneet käännösten muistuttavan kielellisesti lähdeoksia, todellisuudessa saksalaisten julkaisujen verbaalinen teksti vastaa pääasiassa kohdekielen sääntöjä ja kuulostaa

kohdekieleltä, eikä pyri seuraamaan japanilaista syntaksia. Näin ollen mangan tekstiosuudet on käännetty dynaamista ekvivalenssia mukaillen. Jüngst toteaaakin mangakäännösten sijoittuvan muodollisen ekvivalenssin ja dynaamisen ekvivalenssin välimaastoon. (mts. 60.) Samanlaisia havaintoja on tehnyt Sell, joka toteaa vuonna 2011 kirjoittamassaan artikkelissa, että vieraannuttavat käännösstrategiat ovat yleistyneet englanninkielisissä julkaisuissa. (2011, 105.)

Mangan suhde lukijakuntaan ja lukijakunnan vaikutus käännösmangaan tekevät mangan kääntämisestä muusta kaunokirjallisesta kääntämisestä poikkeavaa. Mangaharrastajat ovat hyvin tietoisia siitä, että he lukevat käännöstä, ja he ovat poikkeuksellisen kriittisiä virallisten käännösten laadun suhteen. (Jüngst 2008, 50, 60; Sell 2011, 94.) Virallisiin mangakäännöksiin kohdistuvat asenteet kumpuavat suuresti fanikäännösten asettamista normeista. Virallista käännöstä lukemaan lähtiessään harrastajalla voi olla ennakkoajatus käännöksestä fanikäännöksen pohjalta. Jos virallinen käännös ja fanikäännös ovat silmiinpistävän erilaiset, voi lukija reagoida viralliseen käännökseen kielteisesti. Uola (2013, 17) perustelee kriittisyyttä sillä, että monet harrastajat lukevat mangaa siksi, että se eroaa merkittävästi länsimaalaisesta sarjakuvasta. Tämän vuoksi käännösmangan halutaan edustavan lähtökieltä ja -kulttuuria mahdollisimman tarkasti. Toisaalta fanikäännökset voivat olla hutiloidusti laadittuja ja visuaalisesti epäsiistejä marginaaleihin ahdettuine käännöshuomautuksineen, ja siksi lukija viitsii sijoittaa rahaa asialliseen viralliseen käännökseen.

Seuraavaksi tarkastelen valikoituja mangan ominaisuuksia, jotka luovat haasteita mangakääntäjälle.

2.5 Valikoituja mangan ominaisuuksia

Mangaan ei päde Pirjo Luodon (1990, 14, 38) esittämä väite siitä, että monista suurille massoille suunnatuista sarjakuvista pyritään lähtökohtaisesti tekemään käännettäviä eli kielellisesti ja kuvallisesti kansainvälisiä ja universaaleja. Tällainen transnationaalisuus sarjakuvassa johtaa siihen, ettei se ole sidottu tiettyyn aikaan ja paikkaan, eikä näin rajoita lukijan omaa tulkintaa. Mangaa tehdään kuitenkin ensisijaisesti japanilainen yleisö mielessä, koska länsimaalaiset mangamarkkinat ovat Japaniin verrattuna marginaaliset (Valaskivi 2009, 40). Manga siis edustaa kaikin puolin japanilaista kulttuuria, maailmankuvaa ja elämää.

Japaninkielisen kaunokirjallisuuden kääntäminen on aina haastavaa japanin kielen luonteen vuoksi. Uusitalo (2016c, 15) nostaa haastavaksi kielen erityispiirteeksi sen tavan antaa lukijalle informaatiota. Japani on kieli, jossa ”kielenkäyttöön tulee yhtäältä persoonaa ja luonnetta ja toisaalta syvyyttä ja lisäinformaatiota monista sellaisista asioista, joita muissa kielissä ei välttämättä edes ole olemassa”. Japanin kielessä on esimerkiksi useampia minä- ja sinä-pronomeineja sekä puhuttelupäätteitä- ja muotoja. Pelkästään ensimmäisen persoonan pronominille on olemassa ainakin 21 eri muotoa. (Ono & Thompson 2003, 323.) Pronominin, päätteiden ja muodon valinnalla lukijalle voidaan antaa vihjeitä tarinan henkilöhahmon persoonasta, taustasta ja suhteista muihin hahmoihin. Niihin yhdistyy myös runsaasti stereotypioita, joita mangassa hyödynnetään runsaasti joko sellaisenaan tai niitä rikkoen. Kun tulokielessä ei esiinny esimerkiksi useita pronominivaihtoehtoja, täytyy kääntäjän keksiä muita tapoja tuoda hahmonyansseja esiin. Uusitalon mukaan kääntäjä saa peukaloida lähtötekstiä nyanssien säilyttämiseksi, sillä muuten käännöksestä karsiutuu sävyjä ja teos saattaa vaikuttaa lukijalle epäselvältä. (Uusitalo 2016c, 15.)

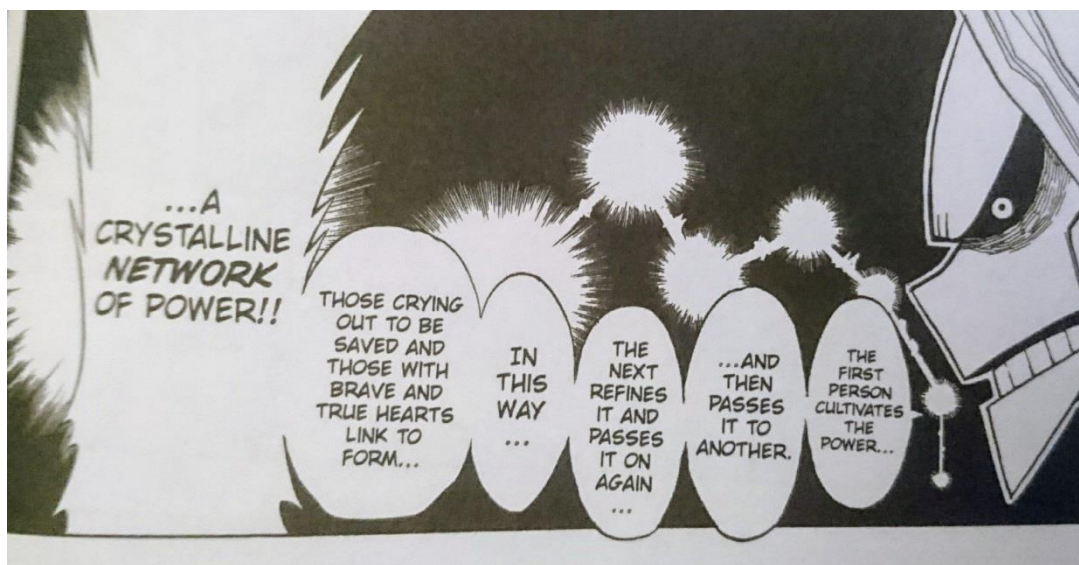
Seuraavaksi esittelen mangan kääntämiselle tyypillisiä erityispiirteitä, joita on usein nostettu esiin aiemmissa tutkimuksissa ja artikkeleissa. Näitä piirteitä ovat mangan lukusuunta, sarjakuvakuplien muoto, äänitehosteet, japanin kielelle vierasperäiset sanat ja nimet ja japaninkieliset puhuttelumuodot.

2.5.1 Lukusuunta ja sarjakuvakuplat

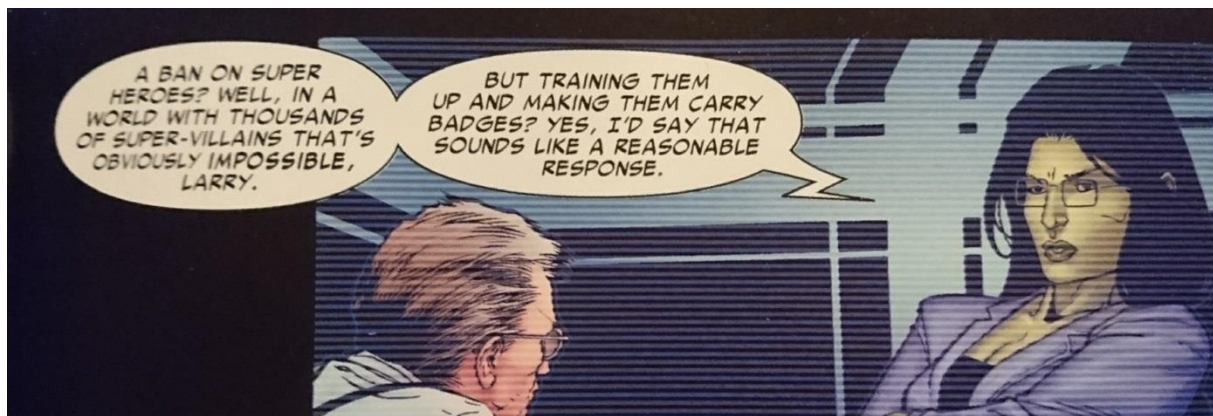
Mangakääntämisestä kirjoitetut artikkelit nostavat tärkeäksi seikaksi mangan lukusuunnan (Esim. Jüngst 2008, Sell 2011). Japanilainen lukusuunta on päinvastainen kuin länsimaissa eli kirjoja luetaan niin sanotusti väärin päin; lopusta alkuun ja oikealta vasemmalle. Käännösmangan alkuaikoina kustantajat katsoivat japanilaisen lukusuunnan olevan liian vieraannuttava erityisesti uusille lukijoille, ja käytäntönä oli peilata mangajulkaisun sivut länsimaalaisen lukusuunnan mukaiseksi. Sivujen peilaaminen edellytti kääntäjältä tarkkuutta, jotta esimerkiksi suuntaan viittaavat maininnat on käännetty oikein: ”vasemmalla” täytyykin kääntää ”oikealla”. Peilaamisen lopetti vuonna 2002 aikanaan merkittävä kustantaja Tokyopop, josta muut kustantajat ottivat mallia (Couch 2010, 214). Nykypäivänä peilaaminen onkin äärimmäisen harvinaista. Peilaamisella voidaan tavoitella mangaharrastajien ulkopuolisia kohderyhmiä, mutta toisaalta mangan ”väärä” lukusuunta alkaa jo olla yleisesti tunnettu asia, eikä se yllätä edes uutta lukijaa. Julkaisuiden lopusta löytyy kuitenkin yleensä huomautus lukusuunnasta ja ohjeet sarjakuvaruutujen oikeaan lukujärjestykseen.

Lukusuunta vaikuttaa osaltaan myös mangan sarjakuvakuplien muotoon. Tekstin mahdolluttaminen puhecuplaan on kääntäjälle haaste aina sarjakuvaa kääntäessä. Eri kielet ovat ilmaisultaan eripituisia, ja kääntäjä joutuu usein tiivistämään ja muokkaamaan puhecuplien sisältöä. Käännökselle on siis asetettu fyysiset rajat. Manga tuo japanilaisuutensa vuoksi kääntäjälle vielä lisähaasteita.

Mangaa luetaan japanilaiseen tapaan oikealta vasemmalle ja ylhäältä alas. Puhecuplat poikkeavat länsimaalaisista niiden muodossa; mangassa cuplat ovat kapeampia ja pidempiä, koska alkuperäinen teksti on asemoitu vertikaalisesti. Tätä eroa on havainnollistettu alla kuvissa 2 ja 3. Cuplien muoto vaikeuttaa merkittävästi kääntäjän työtä. Kääntäjä voi joutua karsimaan tekstisisältöä, valitsemaan sanat pituuden mukaan ja katkaisemaan sanoja kömpelösti tavuviivalla. Cupliin saattaa jäädä myös paljon tyhjää tilaa ylä- ja alaosaan. (Sell 2011, 103.) Tekstin mahdolluttaminen cupliin ei myöskään ole ainoa ladonnallinen haaste. Mangassa puhetta ja ajatuksia esiintyy myös cuplien ulkopuolella (Uola 2013, 11). Tyylikäs ja siisti ladonta onkin tärkeä osa käännösmangan visuaalisen ilmeen luomista.

Kuva 2. Esimerkki puhecuplien muodosta mangassa

Kuva 3. Esimerkki puhekuplien muodosta länsimaalaisessa sarjakuvassa

Sarjakuvakuplien yhteydessä voidaan nostaa esiin autenttisuuden tavoittelu ja sen aiheuttamat haasteet kääntäjille. Länsimaalaista sarjakuvaa käännettäessä kääntäjä voi ottaa suuriakin vapauksia puhekuplien sisällön suhteen viestiä tiivistääkseen. Länsimaalaisen käännössarjakuvan lukija ei todennäköisesti tiedä lähtötekstin tarkkaa sisältöä ja saattaa odottaakin hyvin kotoutettua käännöstä. Kuten olen jo aiemmin todennut, mangaharrastajat ovat sisällön vastaavuuden suhteen erittäin tarkkoja. Mangakääntäjällä on siis tässäkin suhteessa ulkopuolelta tulevia paineita ja rajoitteita.

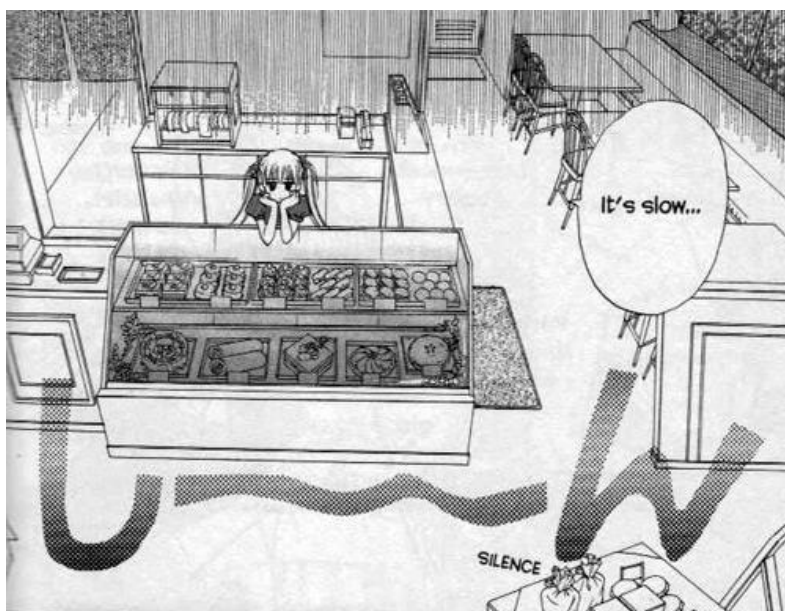
2.5.2 Äänitehosteet

Puhuessani tässä työssä äänitehosteista tarkoitan kaikkia onomatopoeettisia ja mimeettisiä ilmaisuja. Tällaiset ilmaisut ovat tyypillisiä kaikelle sarjakuvalle ja ne ovat vahvasti kulttuurisidonnaisia (Valero Garcés 2008, 238). Onomatopoeettiset ilmaisut ovat ääntä muistuttavia tai jäljitteleviä sanoja tai sanontoja. Mimeettiset ilmaisut muistuttavat onomatopoeettisia ilmaisuja käyttötavassa, mutta äänen sijaan ne kuvaavat vallitsevaa tilaa, esimerkiksi liikettä tai muutosta. Tällaiset ilmaisut voivat ilmentää täysin äänettäviä tapahtumia ja asioita kuten hymyilyä, täyttä hiljaisuutta tai tunnetilaa (ks. Kuva 4). Äänitehosteiden käännösstrategiasta päättää yleensä kustantaja, ei kääntäjä. (Sell 2011, 98–99.)

Japanin kieli sisältää runsaasti onomatopoeettisia ja mimeettisiä ilmaisuja. Äänitehosteisiin sovelletaan mangakäännöksessä yleensä jotain seuraavista strategioista: kääntäminen ja korvaaminen, viereen translitterointi tai kääntäminen, tai tehosteen täysin kääntämättä jättäminen. Luvusta 5.3.1 Äänitehosteet löytyy havainnollistavat kuvat näistä erilaisista menetelmistä käsitellä äänitehosteita käännöksessä. Tehosteiden kääntäminen ja korvaaminen edustaa kotouttavaa strategiaa, kääntämättä jättäminen vieraannuttavaa. Kun tehoste jätetään

kääntämättä, on käännösmanga visuaalisesti lähempänä lähtöteosta kuin sellainen käännös, jossa tehosteet on korvattu kohdekielisillä vastineilla. Tehosteen translitterointi tai kääntäminen alkuperäisen viereen sijoittuu näiden kahden strategian välimaastoon. Tällaisissa tapauksissa alkuperäisen tehosteen japanilainen visuaalisuus säilyy, mutta myös tehosteen merkitys välittyy lukijalle.

Jüngst on havainnut, että usein äänitehosteet vain translitteroidaan (2008, 67). Sell on yhtä mieltä Jüngstin kanssa siitä, että litterointi on yleinen strategia. Sell toteaa, ettei tämä ole kuitenkaan aina toimiva strategia, sillä kaikki lukijat eivät ymmärrä sanojen merkitystä. (2011, 99.) Japania osaamaton lukija joutuu tarkistamaan sanat ja ilmaisut sanakirjasta, jos niiden merkitystä ei voi päätellä kontekstista tai niitä ei ole selitetty käännöshuomautuksissa. Tällaisia ilmaisuja voivat olla esimerkiksi *fuwa fuwa*, joka merkitsee jotain pehmoista tai *shi-n*, joka kuvastaa tuijottamista, hiljaisuutta tai paikallaanoloa (The Jaded Network SFX Dictionary: fuwa fuwa; shi-n). Toisaalta Sell huomauttaa, että kun japanilaiset äänitehosteet omaksutaan kohdekieleen sellaisenaan, voi niistä kehittyä uusi ainutlaatuinen sanasto, jonka lukija oppii ajan myötä tuntemaan. (mts. 99.) Samojen ilmaisujen toistuessa julkaisusta toiseen lukijat oppivat ymmärtämään, millaista ääntä tai liikettä ne indikoivat (Jüngst 2008, 67).

Kuva 4. Esimerkki hiljaisuutta kuvastavasta mimeettisestä ilmaisusta

Sellin havaintojen mukaan ilmaisut korvataan käännöksellä, jos tekstin funktionaalisuus halutaan asettaa visuaalisen esteettisyyden edelle. Vaihtoehtoisesti ilmaisut jätetään

korvaamatta ja käännetään kuvituksen ohien tai omalle selityssivulleen tapauksissa, joissa lukijalle halutaan välittää ilmaisujen semanttinen merkitys, mutta kuvitusta halutaan muokata mahdollisimman vähän. (Sell 2011, 99.)

Tehosteiden kääntämättä jättämiseen voivat olla syynä esteettiset tekijät. Japanilaisen tekstin säilyttäminen kuvassa tekee sarjakuvasta tavallaan aidommin japanilaisen tuntuksen. (Jüngst 2008, 67.) Jotkut länsimaalaiset kustantajat ovat vuosien varrella suoraan markkinoineet julkaisujaan ”autenttisina” ja lähdemateriaalia kunnioittavana, koska äänitehosteisiin ei ole kajottu (Sell 2011, 100). Sellin mukaan äänitehosteiden japanilaisen asun säilyttäminen käännöksessä on mangaharrastajien suosiossa, koska se on merkki nimenomaan autenttisuudesta. Suomalaiskustantaja Sangatsu Mangan julkaisujen alussa jopa lukee, että alkuperäiset äänitehosteet on säilytetty lukijoiden pyynnöstä (Uola 2013, 16). Paljon informaatiota kuitenkin hukkuu, jos äänitehosteet jätetään kääntämättä (Sell 2011, 100). Japanilainen lukija ymmärtää nopeasti, mitä tehoste merkitsee, koska tehostesanat ovat niin vakiintuneita. Kohtaukset rakennetaan sillä ajatuksella, että lukija pystyy lukemaan tehosteet. Äänitehosteet vaikuttavat juonenkuljetukseen ja ovat näin olennainen osa mangakerrontaa, josta japania ymmärtämättömät lukijat jäävät paitsi. (Uusitalo 2016b, 3.) Omien kokemuksieni perusteella manga tapahtumia pystyy silti seuraamaan hyvin myös ilman kaikkien tehosteiden merkityksen sisäistämistä.

Käännösstrategiat eivät kuitenkaan ole aina johdonmukaisia edes teoksen sisällä. Osa tehosteista voidaan korvata ja osa jättää japanilaiseen asuunsa. Uusitalo (2016b, 3) on havainnut, että useimmat kustantajat eivät nykypäivänä noudata kumpaakaan äänitehostepolitiikan ääripäätä, vaan toimivat jossain niiden välillä, korvaten vain helposti kuvaan muokattavat tekstit. Äänitehosteiden muokkaamatta jättäminen on kustantajille taloudellinen valinta. Tehosteet ovat sarjakuvassa kiinteästi osa kuvaa. Aikaa, rahaa ja työtä säästyy, kun niitä ei käännetä tai korvata. (Sell 2011, 100.; Jüngst 2008, 64–65.)

2.5.3 Vierasperäiset sanat ja nimet

Mangassa hyödynnetään vierasperäisiä lainasanoja ja nimiä, koska ne näyttävät ja kuulostavat eksoottisilta muuten japanilaisen tekstin lomassa. Sanojen ja nimien todellisella merkityksellä ei ole japanilaisessa kontekstissa väliä, mutta kun mangaa käännetään japanista kyseisen lainasanan kotikieleen, näyttävät ne varsin hupsuilta. Jüngst käyttää tällaisesta tapauksesta esimerkkinä sarjaa, jossa tapahtumapaikkojen fantasiamaailmaan sopivat nimet on lainattu saksan kielestä. Sarjassa on muun muassa maa nimeltä *Kuchen* eli *kakku* ja kaupunki nimeltä

Erdbeer eli *mansikka*. Japanilaisen korvaan saksasta lainatut sanat kuulostavat eksoottisilta, kun taas saksaan käännettynä paikannimet kuulostavat huvittavilta. (Jüngst 2008, 61–62.)

Eniten japani lainaa englannista ja saksasta; joskus mangasarjat jopa nimetään näillä kielillä (mts. 61–62). Tämä taasen on johtanut siihen, että monilla sarjoilla on jo ennen niiden käännättämistä virallinen vieraskielinen (yleensä englanninkielinen) nimi. Monet harrastajat ovat tottuneet käyttämään sarjoista tiettyjä nimiä ennen länsimaalaista julkaisua. Joskus vierasperäinen nimi on erittäin toimiva. Se voi olla nopeampi sanoa ja muistaa kuin alkuperäinen japaninkielinen nimi. Joskus nimi on kieliopillisesti väärin tai muuten vain jäykkä. Petteri Uusitalo (2015c, 3) toteaa, että nimeä on lähes mahdotonta muuttaa, kun harrastajat ovat omaksuneet nimen käyttöönsä. Nimen kieliopillisella oikeudella ei ole merkitystä, jos se on autenttinen eli mangan tekijän itsensä tai japanilaisen kustantamon määrittelemä käännös.

2.5.4 Japaninkieliset puhuttelumuodot

Äänitehosteiden lisäksi käännökseen jätetään joskus muutakin japaninkielistä sisältöä, joka lisää julkaisun autenttista japanilaisuutta. Yleisiä tällaisia tapauksia ovat puhuttelumuodot- ja päätteet. Japaninkieliselle sisällölle löytyy aina selitys sarjakuvan marginaalista/ruutujaosta tai julkaisun kulttuuriselitysosiesta.

Kuten jo aikaisemmin todettiin, japanin kielessä on monta eri puhuttelusanaa jokaiselle persoonapronominille. Puhuttelusanat voivat olla erilaisia sanoja tai erisnimeen liitettäviä suffikseja eli puhuttelumuotoja. Nämä sanat eroavat toisistaan niiden edustaman kohteliaisuusasteen, sukupuolen ja iän mukaan. Käytettävään puhuttelusanaan ja -muotoon vaikuttavat tilanne sekä puhujan ja puhuteltavan keskinäinen suhde. (Uola 2013, 23.) Yleisiä puhuttelumuotoja ovat esimerkiksi suffiksit *-san*, *-kun* ja *-chan*.

Pronominin ja puhuttelumuodon valinta aiheuttaa kääntäjälle päänvaivaa, koska niille ei kohdekielessä välttämättä löydy vastinetta, joka täysin välittäisi sanan merkityksen. Puhuttelun kohteliaisuutta voidaan yrittää kotouttaa suomeen esimerkiksi teitittelyllä tai englantiin lisäämällä nimeen vaikkapa *Mr* tai *Miss*. Tämä kuitenkin kuulostaa länsimaalaisen korvaan helposti jäykältä ja vaikutus saattaakin olla huonolla tavalla vieraannuttava. Kohteliain puhuttelupäätteiden säilyttäminenkin on toki vieraannuttava strategia, mutta mangakontekstissa se kuulostaa luontevammalta kuin esimerkiksi käytetty teitittely. Suomalaisesta lukijasta voi tuntua hölmöltä, että teini-ikäiset tytöt teitittelevät toisiaan tai

kutsuvat toisiaan *neideiksi*. Usein kääntäjä päätyykin mieluummin laittamaan hahmot puhuttelemaan toisiaan etunimillä tai sukunimillä tai kääntäjän keksimillä lempinimillä, mikäli japaninkielisiä puhuttelumuotoja ei haluta säilyttää käännöksessä (mts. 26). Valittavaan käännösstrategiaan vaikuttaa ehdottomasti sarjan tapahtumapaikka. Jos sarjan tapahtumat sijoittuvat selvästi Japaniin ja puhujat ovat japanilaisia, puhuttelumuotojen säilyttäminen käännöksessä on luontevaa. Tällaisessa käännöksessä hahmot voivat puhutella toisiaan esimerkiksi näin: *Tanaka-san* tai *Tanaka-kun*. Jos tapahtumapaikkana toimii jokin länsimaa tai täysin kuvitteellinen maailma, ei puhuttelupäätteitä välttämättä tarvita.

Japaninkielisten puhuttelumuotojen jättäminen käännökseen on kuitenkin yleistä. Puhuttelumuodot ovat harrastajille tuttuja ja he osaavat odottaa niitä käytettävän. Joistakin mangajulkaisuista saattaa edelleen löytyä selitykset eri puhuttelumuodoille, joko julkaisun alussa tai lopussa listattuna. Ennen tällainen käytäntö oli yleisempää, mutta nykypäivänä kustantaja voi luottaa siihen, että suurin osa lukijoista ymmärtää japaninkieliset puhuttelumuodot. Puhuttelumuotojen säilyttäminen käännöksessä on siis loogista, koska lukijat ymmärtävät niiden merkityksen ja näin vältetään niiden välittämän sanattoman informaation katoaminen.

Puhuttelumuodoilla on lisäksi usein tarinallinen merkitys, jota on vaikea sisällyttää käännökseen, jos puhuttelumuotoja häivytetään. Puhuttelumuodot kertovat, onko hahmojen suhde läheinen vai etäinen (Uola 2013, 37; Uusitalo 2016c, 15). Hyvä esimerkki puhuttelumuodon tarinallisesta merkityksestä on sarjasta toiseen toistuva vitsi väärän puhuttelumuodon käytöstä. Erityisesti komediasarjoissa revitään jatkuvasti huumoria siitä, kuinka yksi hahmo käyttää toisesta hahmosta väärää puhuttelumuotoa, yleensä rennompaa ja läheisempää sellaista kuin puhuttelun kohde haluaisi. Puhuttelumuodoilla voidaan kuvata myös hahmosuhteiden kehitystä. Japanin kielessä toisen henkilön puhuttelu pelkällä etunimellä tai etunimen ja tuttavallisen puhuttelumuodon yhdistelmällä tarkoittaa, että henkilöiden välinen suhde on hyvin läheinen. Jos esimerkiksi mangasarjassa hahmo on alkuun puhutellut toista hahmoa tämän sukunimellä tai kohteliaalla puhuttelupäätteellä ja myöhemmin vaihtaa läheisempään puhuttelumuotoon, merkitsee tämä hahmojen suhteen lähentymistä. Erityisesti romanttisissa sarjoissa tällaisella näennäisesti pienellä seikalla onkin suuri merkitys tarinallisesti. Jos käännöksessä hahmo on lähtökohtaisesti puhutellut toista hahmoa läheisesti, menettää tällainen muutos puhuttelussa merkityksensä. Puhuttelumuodon

jättäminen käännökseen japanilaiseen tapaan on siis kääntäjälle turvallinen valinta ja näin hän välttyy vaikeilta tilanteilta sarjan edetessä.

3 Käännöskritiikki ja sen aikaisempi tutkimus

Tässä luvussa kerron ensin lyhyesti käännöskritiikin historiasta Suomessa. Sen jälkeen tarkastelen kaunokirjallisuuden kriitikoiden toimintaa aikaisempien käännöskritiikistä kirjoittaneiden tutkijoiden kautta. Monet tutkijat ovat kritisoineet käännöskritiikin tasoa suomalaisissa päivälehdissä ja esittäneet toiveita kriitikoiden toiminnalle. Lopuksi käsittelen kriitikon roolia käännöskirjallisuuden normittajana.

3.1 Käännöskritiikki 2000-luvulla

Modernin kirjallisuuskritiikin juuret löytyvät Suomessa sanoma- ja aikakauslehdistön alkuajoilta 1800-luvulta. Lehdistö tarjosi keskustelualustan ja loi edellytykset päivälehtikritiikille. Kirjallisuuden suomentajien ja lehdistön yhteisenä tavoitteena oli suomen kielen ja kirjallisuuden edistäminen, kansan lukutaidon herättelemine ja lukuharrastukseen kannustaminen. (Paloposki 2007, 414.)

1800-luvun alkupuolella suomennoksia pidettiin vielä samassa arvossa kuin alkuperäistä suomenkielistä kirjallisuutta ja ne nähtiinkin kotimaisen kirjallisuuden pohjana. (mts. 415.) Suomentamisella ei pyritty seuraamaan kansainvälisen kirjallisuuden suuntauksia kuten nykypäivänä, vaan suomennettujen teosten tuli olla sellaisia, että ne tavalla tai toisella kehittäisivät suomen kirjakieltä. Kirjakielen kehittäminen ja sen valjastaminen kirjallisuuden tarpeisiin olivat suomentajan tärkeimpiä tehtäviä. Tämän vuoksi suomennettujen teosten kielenkäytön arviointi nousi kritiikeissä merkittävään osaan. (mts. 420.) Lehdissä käsiteltiin suomen kielen käyttöä ja puhdaskielisyyttä, ja niiden kautta pyrittiin vakiinnuttamaan kieltä. Jarmo Harri Jantusen mukaan 1800-luvun kirjallisuusarvioita voisi itse asiassa jopa kutsua ennemminkin kieliarvosteluiksi. Kritiikki antoi mallia virheellisten ilmauksien poiskitkemiseen ja parempaan kielenkäyttöön. (2007, 446–447.) Vuosisadan loppupuolella kriitikot ryhtyivät esittämään myös satunnaisia kannanottoja käännösten merkityksestä suomalaisen kirjallisuuden kehitykselle. Jopa käännösvalintoja saatettiin puida. (Riikonen 2007, 425.)

Kun käännöstiede ja kääntämisen koulutus ovat kehittyneet ja kääntäjän toimi ammattimaistunut, käännösten laatu on noussut ja tasaantunut, ja täten myös kaunokirjallisuuden suomennosten käännöskritiikki on vähentynyt entisestään. (mts. 438–439.) Kriitikoilla ei enää ole tarvetta kehittää suomen kieltä.

Suomennetun kaunokirjallisuuden kritiikkejä esiintyy edelleen sanoma- ja aikakauslehdissä ja muissa painetuissa kirjallisuuspainotteissa. Näiden lisäksi Internetin merkitys on noussut tärkeäksi osaksi kritiikin antamista. (Stöckell 2007, 452.) Kritiikin kohteet saavat lisäjulkisuutta verkossa julkaistuista kritiikeistä. Teokset pysyvät näin myös pidempään mukana keskustelussa. (Soikkeli 2007, 147.) Kuka vain voi toimia harrastelijakriitikkona blogeissa tai sosiaalisessa mediassa. Videopalvelin YouTubessa on noussut kokonainen kansainvälinen yhteisö amatöörikritikoille, joille kustantajat jopa lähettävät uusia julkaisuja arvosteltavaksi (Wikipedia: BookTube).

Andrew Chesterman (2000, 65) esittää kolme erilaista mielikuvaa nykypäivän kriitikon roolista. Kriitikko voidaan nähdä tuomarina, joka toimii portinvartijana hyväksyttävälle ja hylätyille käännostratkaisuille. Kriitikko voi olla myös uhri, joka alistuu käännokselle reagoien arvostelemaansa tekstiin erinäisin tuntein. Chesterman suhtautuu myötämielisesti uhrimielikuvaan, koska siinä kääntäjän ja käännoksen vaikutusvalta on korostetussa asemassa. Kolmannessa mielikuvassa kriitikko toimii kuuntelijana. Kriitikko ei ole tällöin täysin passiivisessa asemassa, vaan hän voi valita, mihin haluaa arvostelussaan keskittyä. Ammattimainen kuuntelijakriitikko hallitsee myös pohdinnan ja oman kokemuksen reflektoinnin. Chesterman nostaakin tämän viimeisen mielikuvan hyväksi roolikuvaksi kriitikolle.

Kuisma Korhonen (2012, 63–64) pitää kirjallisuuskritiikkiä yksinkertaisimmillaan uutisointina ja kuluttajavalistuksena. Kriitikko esittelee lukijoille uusia julkaisuja, mutta tekee sen arvottavasti. Kriitikko on tavallaan testannut tuotteen eli teoksen ja raportoi kuluttajalle, kannattaako teokseen sijoittaa aikaa ja rahaa.

Sekä Chestermanin että Korhosen näkemykset kriitikon roolista ovat läsnä käsillä olevassa tutkimuksessa. Työssäni korostuu Chestermanin rooleista ensimmäinen eli tuomaroiva portinvartija, koska *Anime*-lehden kritikoilla on mahdollisuus vaikuttaa lukijoiden ja käännosten tuottajien asenteisiin kritiikeillään. Lehden kritiikeissä korostuu kuluttajavalistuksen näkökulma, sillä kriitikot arvioivat aina itse teoksen lisäksi, millainen julkaisun laatu on; onko käänno onnistunut, paperi hyvälaatuista ja taitto ja ladonta kunnossa.

Yleinen mielikuva kriitikosta on usein kielteinen, ja myös tässä luvussa esittelemissäni käännoztieteen tutkijoiden näkökannoissa on havaittavissa hyvin kielteinen sävy siihen, miten

kriitikko työnsä hoitaa. Sekä kirjailijat että lukijat ovat usein mieltäneet kirjallisuuskriitikon loiseksi, joka elää kirjailijoiden työn kustannuksella. Kriitikko on elitisti, joka tarkoituksellisesti esittää erilaisia mielipiteitä kuin ”kansa”. (Korhonen 2012, 58; Nyqvist 2015, 17.) Chesterman näkee kriitikon lukijan manipuloijana, joka haluaa käännskriitiikin kautta levittää omia ideologioitaan ja kulttuuripoliittisia linjauksiaan (Chesterman 2000, 71–72). Lastenkirjallisuuden kritiikkejä tutkinut Tiina Puurtinen (2000, 127) havainnoi, että kääntäjä tuodaan esille arvosteluissa erityisesti silloin, kun hän on epäonnistunut käännöstyössään (vaikka aivan minimaalisesti) tai on jo entuudestaan tunnettu persoona, esimerkiksi kirjailija. Taitavat tuntemattomat kääntäjät jäävät mainitsematta. Puurtisen havainnot niin ikään antavat ilkeän kuvan kriitikoista. Nyqvistin mukaan (2015, 17) kriitikot itsekin tunnistavat tämän heihin kohdistuneen kielteisyyden ja se voi vaikuttaa heidän omakuvaansa kriitikoina.

Kääntäjät vaikuttavat pitävän päivälehtien kirjallisuusarvosteluille tyypillisenä sitä, että kääntäjää tai käännöstä kommentoidaan lyhyesti lauseella, joka ilmaisee pintapuolisesti käännöksen laadun tai maininnalla yksittäisestä hyvästä tai huonosta sanavalinnasta. Päivi Stöckell selittää käännöksen analysoinnin puutteellisuutta sillä, että kriitikolla ei yleensä ole resursseja tai mahdollisuutta tutustua lähdekieliseen alkuteokseen. Tällöin kriitikko ei voi syvällisesti tehdä vertailuja tekstien välillä. Käännökseen kiinnitetään erityistä huomiota, jos kyseessä on klassikko, lyriikka tai uudelleensuomennos. Tällaisten teosten kääntäminen koetaan kulttuuritekona, ja siksi niiden arviointikin on syvällisempää. (Stöckell 2007, 452.) Myös Jantunen (mts. 446) on havainnut, että nykypäivänä kääntämiseen ja kääntäjään kohdistuvat arviot ovat tyypillisesti hyvin vähäisessä osassa kirjallisuusarvosteluissa. Suomennosta saatetaan arvioida ikään kuin sitä ei olisi ollenkaan käännetty. Nykyään suurin osa kritiikistä voikin olla pelkkää teoksen kuvailua. Jo kuvailuun voi kuitenkin sisällyttää arvottavan kuuloisia määreitä, esimerkiksi kielen kuvailu ”tekotaiteelliseksi” tuo kielteistä sävyä. Korhosen mukaan tämä toimintatapa herättää etenkin kirjailijoissa kiihtymystä, koska tällainen kuvailu vääristää teosta. (2012, 75.)

Stöckell on oman tutkimuksensa pohjalta esittänyt jakauman, johon sijoittuvat kriitikoiden tyypilliset tavat esitellä käännöstä päivälehtikritiikissä: kääntäminen on joko kulttuuriteko, mainitsematta jätettävää toisarvoista puuhaa tai jotain näiden kahden ääripään väliltä. Kääntäjien kokemuksissa kritiikin vastaanottamisesta vaikuttaisi olevan kahdenlaisia mielipiteitä. Toiset ovat sitä mieltä, että jos käännöstä ja kääntäjää ei mainita, se on merkki työn vähäisestä arvostuksesta. Toiset taas mieltävät onnistuneensa työssään, jos suomennos ei

ole huomiota herättävästi käännös; tällöin se olisi arvioitu kuin suomeksi kirjoitettu teos. (mts. 453.)

Nykypäivänä kritiikin rooli on olla kuluttajan valistaja, ei pelkästään palautekanava teoksen tekijöille. Kriitikko on esilukija, suosittelija ja portinvartija. Kritiikki ylläpitää käsityksiä tasokkaasta ja tärkeästä kirjallisuudesta ja satunnaisesti luo normeja laadulle. (mts. 458.)

3.2 Kirjallisuuskriitikon toiminta ja sen kritiikki

Kääntäjä pyrkii käännöstyöllään hyvän kielenkäytön lisäksi välittämään kirjan synnyttämiä tuntemuksia ja lähdeteoksen kontekstia. Tämän vuoksi monet käännöstieteen tutkijat edellyttävät kriitikolta muutakin kuin hyvää kohdekielen tuntemusta. Kriitikon tulisi osata arvioida kaikkia kääntäjän tavoitteita käännöksiä arvostellessaan. Kriitikolle on asetettu tutkijoiden toimesta suuria vaatimuksia, joihin vastaamista voidaan pitää jopa mahdottomana.

Kriitikon on ensinnäkin toivottu soveltavan arvosteluissaan äärimmäisen neutraalia otetta. Tämän taustalla on se, että kirjallisuuskritiikko ei asiantuntijuutensa ja taustansa vuoksi tyypillisesti pysty täysin edustamaan keskivertolukijaa. Hänen tietoutensa ja kokemuksensa vaikuttavat siihen, miten hän tulkitsee ja arvioi teoksia. Tämä on aihe, johon useimmat tutkijat ovat tarttuneet käännöskritiikkiä tarkastellessaan ja joka on synnyttänyt keskustelua.

Andrew Chestermanin (2000, 71–72) mukaan kriitikon asema ei vastaa keskivertolukijaa, vaan tämä edustaa aivan omaa lukijalajiaan. Kriitikko keskittyy sisällön sijaan tekstin muotoon ja rekisteröi huomionsa subjektiivisesti. Chesterman vastustaa kriitikon liian subjektiivista otetta tekstiin, koska subjektiivisuus on hänestä epäluotettavaa. Kriitikon pitäisi tiedostaa olevansa teoksen epätyypillinen lukija ja tämän epätyypillisyyden tiedostamisen tulisi näkyä arvostelussa siten, että kriitikko perustelee näkemyksensä arvostelussa mahdollisimman objektiivisesti. Päivi Stöckell (mts. 455–456) tukee Chestermanin ajatusta siitä, että kriitikon tulisi tunnistaa oma asemansa. Kriitikon pitäisi suhtautua omaan lukukokemukseensa kriittisesti. Sen sijaan Antti Selkokarin mielestä kriitikon ei tulisikaan yrittää väkisin asettaa itseään maallikkolukijan asemaan (2010, 12).

Kuisma Korhonen (2012, 71.) on havainnut, että kriitikko ei usein edes vaikuta kirjoittavan kirjallisuusarvostelujaan keskivertolukija mielessä. Kriitikot kirjoittavat sen sijaan omalle vertaisryhmälleen eli henkilöille, jotka antavat eniten palautetta kriitikon teksteistä. Tähän voi olla selityksenä se, että kriitikko haluaa pätevoityä häntä itseään koulutustaustaltaan ja

sivistykseltään muistuttavan lukijakunnan piirissä. Kriitikko voi huomaamattaan kirjoittaa myös vain itselleen. Kriitikko todistelee omaa pätevyyttään ja lukeneisuuttaan kritiikissään. Kriitikoiden maine elitisteinä saattaa kummuta tällaisesta todistelusta. Korhonen ei kuitenkaan esitä suoraa mielipidettä siitä, että onko tällainen kritiikin kohdeyleisön unohtaminen tuomittavaa toimintaa vai ei.

Korhonen (mts. 75–76) ei ole yhtä mieltä Chestermanin ja Stöckellin kanssa objektiivisuuteen pyrkimisestä. Hänen mukaansa teoksen kuvauksen tulee olla objektiivista ja tulkinnan pitää perustua tälle kuvaukselle. Kritiikissä esiintyvien teosta arvottavien lauseiden tulee korostua nimenomaan kriitikon henkilökohtaisina mielipiteinä eikä yleisinä totuuksina. Korhosen mielestä käännoästä arvioidessa kyse on useimmiten makuasioista, koska ei ole yhtä oikeaa tapaa kääntää (mts. 80–81). Tässä Stöckell (mts. 455) on samaa mieltä: kriitikon ei voida odottaa sitoutuvan johonkin tiettyyn kääntämiskäsitykseen. Korhonen myös toteaa, että puolueellinen ja intohimoinen kritiikki on lukijalle yleensä mielekkäänpää luettavaa kuin täysin neutraali arvio (mts. 75–76).

Toinen suuri kritiikin kohde käännöstieteen tutkijoiden piirissä on kääntäjän näkymättömyys kirjallisuuden arvosteluissa. Kolmas kohde on käännöksen epäpätevä arvioiminen. Nämä asiat liittyvät tiiviisti toisiinsa.

Tutkijat pitävät modernia kirjallisuuskritiikkiä puutteellisena, koska se ei tee kääntäjän työtä tarpeeksi näkyväksi suurelle yleisölle (Nyqvist 2015, 15). Stöckell on yksi tällaisen näkökannan edustajista. Stöckell antaa sellaisen kuvan, että kriitikon tulisi olla perillä kääntäjän työpanoksesta ja nähdä tekstistä läpi, mitä strategioita kääntäjä on käyttänyt. Arvostelussaan kriitikko voisi kommentoida näitä seikkoja ja havaintojaan käännösprosessista. Näin myös arvostelun lukijalle välittyisi kääntäjän ammattitaito. (mts. 453–454.) Kirjallisuuskritiikki on kirjallisuuden asiantuntija ja hänen tulee olla kykeneväinen perusteltuun arvottamiseen. Lisäksi Stöckell toivoisi, että kriitikko tuntee kääntämistä ja ymmärtää, mitä vaihtoehtoja kääntäjällä on suomentaessaan teosta ollut. Kriitikko ei ole kykenevä arvioimaan lähdeteoksen laatua ja arvokkuutta, ellei hän osaa lähdekieltä ja tunne lähdekulttuuria tarpeeksi hyvin. (mts. 458.) Stöckellistä jo se, että kriitikko on lukenut rinnakkain vähintään kahta tekstiä, tekee kritiikistä merkityksellisemmän kuin jos arvio olisi tehty ainoastaan kohdekielisen tekstin pohjalta. Kriitikon tulisi tuoda esiin oma kääntämiskäsityksensä, vaikka vain korostamalla, mitä hän pitää käännöksessä tärkeänä tai miten hän näkee, että kääntäjän tulisi toimia. (mts. 455.)

Eero Balk on samoilla linjoilla Stöckellin kanssa. Balkin määritelmän mukaan käännöskritiikki on sellaista vain, jos kriitikko on tutustunut lähdetekstiin. Kriitikon tulisi rekonstruoida kääntäjän käännösstrategia lähdetekstiä ja käännöstä vertailemalla ja arvioida sen onnistuneisuus. (Balk 2004, 95–96) Toisaalta tällaisesta vertailusta saattaa syntyä hierarkkinen asetelma, jossa käännös näyttäytyy aina heikompana (Maier 1998, 239).

Stöckellin ja Balkin monitaitoinen ihannekritiikki on varmaankin harvinainen perinteisen päivälehtikritiikin puolella. *Anime*-lehdessä tällaisia lähdetekstiin tutustuneita kriitikoita kuitenkin esiintyy, ja se on osasy sille, miksi tutkimuskohteeni on kirjallisuuskritiikin valtavirrasta poikkeava. Kerron *Anime*-lehden kriitikoiden asiantuntijuudesta lisää luvussa 4.

Chesterman (2000, 66–71) on jakanut käännöskritiikin tarkastelukohteet neljäksi eri suhteeksi. Käännöksen ja lähtötekstin suhteessa on kyse tekstien vastaavuudesta. Käännöksen ja kohdekielen välinen suhde on hyväksyttävyyssuhde, ja siinä keskitytään käännöksen kieliasun luonnollisuuteen. Käännöksen ja lukijan suhdetta on haastavampaa arvioida, koska siinä on kyse lukijan henkilökohtaisesta reaktiosta tekstiin ja siitä, millaista toimintaa käännös lukijassa saa aikaan. Neljäs suhde on käännöksen ja kääntäjän tavoitteen välinen. Kriitikko arvioi, onko kääntäjä onnistunut pyrkimyksissään. Stöckell on tarttunut tähän viimeiseen suhteeseen. Hän näkee käännöksen ja kääntäjän pyrkimysten välisen suhteen kriitikolle kaikkein vaikeimpana, koska kriitikko ei voi tietää kääntäjän henkilökohtaisia ajatuksia. Muiden kohteiden arviointi onnistunee Stöckellin mukaan lähdetekstiä ja käännöstä lukemalla. Stöckell lisäisi Chestermanin listaukseen vielä käännöksen suhteen muuhun saman kääntäjän tuotantoon ja mahdollisiin aikaisempiin käännöksiin samasta lähdetekstistä. (mts. 455–456.)

Sanna Nyqvist (2015, 16–19) on kritisoinut sitä, että käännöskritiikkiä on tutkittu suhteessa käännöstieteen tutkijoiden sille asettamille kriteereille ja odotuksille. Hän kyseenalaistaa edellä esitetyt käännöstutkimuksen kriitikolle asetetut vaatimukset. Nyqvististä vaatimukset eivät vastaa kirjallisuuskritiikin sisäisiä käytäntöjä ja tavoitteita, eivätkä ne ole oikein ajantasaisiakaan. Chestermanin haaveilemaa ihannekritiikkiä ei voi olla olemassa. Nyqvist korostaa, että käännöstä voi tuoda kritiikissä esiin muutenkin kuin eksplisiittisesti mainitsemalla käännöksen laadun, tietyt käännösratkaisut tai kääntäjän. Myös se, miten kriitikko tuo esiin teoksen merkityksellisyyden kohdekielen kirjallisuuden piirille, voidaan laskea käännöksen käsittelyksi.

Nyqvistin näkemykset kääntäjän ja käännöksen näkyvyydestä ovat realistisempia kuin esimerkiksi Stöckellin ja Chestermanin. Kriitikko voi spekuloida, mitä kääntäjä on valinnoillaan pyrkinyt käännöksessä tavoittamaan. Käännöksen taustojen selittely ei kuitenkaan loppukädessä vaikuta siihen, miltä käännös lukijasta tuntuu. Ajatus siitä, että kriitikko olisi pätevä arvioimaan syvällisesti käännöstä ja vertaamaan sitä lähtötekstiin on hieno ja ihanteellinen, mutta käytännön rajoitteiden myötä mahdoton. Kriitikolla on tilalliset ja ajalliset rajoitteensa. Palstatila ei aina riitä käännöksen syväanalyysiin, eikä useita teoksia arvioiva kriitikko kykene tutustumaan jokaiseen lähtötekstiin.

Lisäksi voidaan pohtia, mikä tavallista lukijaa todellisuudessa kiinnostaa kritiikissä kaikista eniten. Stöckell, Chesterman ja Balk toivovat kriitikon tunnistavan oman roolinsa poikkeuksellisenä lukijana. Vaatimuksia asettaessaan he kuitenkin unohtavat, etteivät he itsekään ole käännöskirjallisuuden keskivertolukijoita. Käännöstieteen asiantuntijoina he kiinnittävät herkemmin huomiota käännösvalintoihin ja näkevät käännöksestä läpi. Uskon, että kriitikon tapa käsitellä käännöstä itse asiassa vastaa keskivertolukijan näkökulmaa enemmän kuin mitä edellä mainittujen tutkijoiden esittämä tapa. Kaunokirjallisuuden keskivertolukija ei tunnista käännösstrategioita, ole lukenut lähtöteosta tai välttämättä edes osaa lähtökieltä, eikä siten näe lähtötekstin piirteitä käännöksessä. Käsillä oleva tutkimus on kuitenkin poikkeava, mitä keskivertolukijaan tulee. Mangan lukijat eivät välttämättä osaa nimetä käännösstrategioita, mutta on mahdollista, että he ovat tutustuneet lähtötekstiin tai toiseen käännökseen samasta teoksesta. He siis todennäköisemmin tunnistavat käännöksen keinoja kuin muun kaunokirjallisuuden lukijat.

3.3 Normittaminen

Käännöskirjallisuus toimii osana kirjallisuusjärjestelmää. André Lefeveren (1992, 9) mukaan tätä järjestelmää kontrolloivat kahdenlaiset päätekijät: kirjallisuusjärjestelmän sisäiset ammattilaiset ja järjestelmän ulkopuoliset suojelijat. Ensimmäisten joukkoon sijoittuvat kriitikot, arvostelijat, akateemikot ja kääntäjät. Toista ryhmää edustavat vaikutusvaltaiset yksilöt, instituutiot ja ryhmät. Nämä tekijät luovat toiminnallaan ja valinnoillaan normeja, jotka vaikuttavat käännöskirjallisuuteen ja kääntäjän työhön. (Munday 2012, 194–195.) Kuten seuraavaksi huomataan, mangakääntämisen kontekstissa erityisesti yksilöillä ja yksilöiden muodostamilla ryhmillä sekä kriitikoilla on vaikutus näihin normeihin.

Normit ovat yhteisön jakamia käsityksiä yleisistä arvoista tai ajatuksista, oikeasta ja väärästä. Ne toimivat sanallisena tai sanattomana ohjenuorana sopivalle käyttäytymiselle. (Toury 2012, 63–64.) Kääntämisen kontekstissa normit vaikuttavat sekä lopputulokseen että käännöstoimintaan (mts. 81). Toury (mts. 82) on jakanut käännösnormit kahteen kategoriaan: ennakkonormeihin ja toimintanormeihin. Ennakkonormit määrittävät yleisen käännösstrategian sekä ohjaavat käännettävien tekstien valintaa ja sitä, sallitaanko välikielen kautta kääntäminen. Toimintanormit taas ohjaavat kääntäjän käytännön työtä ja vaikuttavat tekstin muotoiluun. (Schäffner 2010, 238.) Normit ovat siis olennainen tekijä kääntäjän strategioissa ja yksittäisissä käännösvalinnoissa.

Tutkijoita on kiinnostanut, miksi juuri tietyt normit vaikuttavat kääntäjien toimintaan, eikä niinkään, mitä kyseiset normit ovat (Schäffner 2010, 240). Touryn (mts. 77) mukaan kilpailevia normeja on usein samanaikaisesti kolmentyyppisiä: valtavirtanormeja, jotka ovat kulttuurissa dominoivassa asemassa, vähenevässä määrin esiintyviä entisten valtavirtanormien jäänteitä ja mahdollisten tulevien normien pohjarakenteita. Tämä jaottelu kuvastaa alati muutoksen alla olevia kääntämisen trendejä. Aiemmin todettiin, että mangakääntämistä tutkineet kirjoittajat ovat huomanneet virallisissa käännöksen muutoksen kotouttavista strategioista vieraannuttaviin strategioihin. Käännösmangan julkaisuhistorian alkuvaiheilla kustantajat ja kääntäjät sovelsivat julkaisuihinsa vallalla olevia yleisiä kaunokirjallisuuden ja sarjakuvakääntämisen normeja, eli kotouttavia strategioita. Fanikäännösten vieraannuttavien strategioiden ja niihin tottuneiden harrastajien valitusten myötä osa fanikääntämisen normeista päätyi valtavirta-asemaan myös virallisissa käännöksissä ja osittain syrjäyttivät vanhat, muusta käännöskirjallisuudesta lainatut normit. James Rampant (2010, 230) pitääkin käännösmangaa itsenäisenä järjestelmänä, jossa erilaiset mangan julkaisutavat ja käännösryhmät vaikuttavat mangakääntämisen normeihin. Mangakääntämisen kontekstissa kääntäjän työhön vaikuttavat normittavat tekijät ovat siis selvät.

Normit voivat syntyä jonkin ryhmän tahdosta toteuttaa omia halujaan ja niillä pyritään usein vaikuttamaan toisten toimintaan (Toury 2012, 64). Kaunokirjallisuuden piirissä kriitikot ovat yksi tällainen ryhmä. Kuten suomalaisen käännöskritiikin taustoja avatessani huomasimme, suomalaiset kriitikot ovat pyrkineet vaikuttamaan sekä kirjallisuuteen että kieleen ilmaisemalla mielipiteensä hyvästä kielenkäytöstä ja arvottamalla teoksia. Harva kriitikko kuitenkaan pitää itseään aktiivisena vallankäyttäjänä (Soikkeli 2007, 147). Myös *Anime*-lehden kriitikoiden toiminta voidaan nähdä normittavana toimintana. *Anime*-lehti on tällä

hetkellä ainoa harrastuspiirin julkaisu, ja sellaisena sillä on paljon valtaa. Kriitikot määrittävät arvosteluissa asenteillaan ja valikoimillaan käänköspirteillä hyväksyttävät ja huonot strategiat kääntää mangaa. He siis luovat normeja mangakääntämiselle.

4 Tutkimusmenetelmä, tutkimusaineisto ja tutkimuskysymykset

Tässä luvussa esittelen tutkimusmenetelmäni, tutkimusaineistoni ja tutkimuskysymykseni. Menetelmäosuudessa kerron alkuun, millaisia menetelmiä kirjallisuuskritiikin analysointiin on aiemmin käytetty. Lisäksi esittelen lyhyesti asennetutkimusmenetelmän, jota tässä tutkimuksessa hyödynnän. Tutkimusmenetelmäni ei täysin seuraa aikaisempia analysointimalleja, mutta ne tarjoavat lähtökohtia tutkimukseeni. Tärkeimpänä menetelmän teoreettisena taustana työssäni toimii Markku Huotarin (1980) malli kirjallisuuskritiikin sisällönanalyysiin, ja käsittelenkin sitä laajemmin. Menetelmien taustoituksen jälkeen pohdin mahdollisia tapoja suorittaa tutkimukseni ja perustelen, miksi katson valitsemani tutkimusmenetelmän olevan paras tutkimukseni tavoitteille.

Osiossa tutkimusaineistostani esittelen tarkasti, millaisia *Anime*-lehden manga-arvostelut sisällöllisesti ja rakenteellisesti ovat. Lisäksi taustoitan *Anime*-lehden ja sen kriitikoiden toimintaa. Keskityn erityisesti seikkoihin, jotka voivat vaikuttaa kriitikoiden asenteisiin mangakäännöksiä kohtaan, ja siihen, miten *Anime*-lehden kriitikoiden lähtökohdat eroavat päivälehtikriitikoiden lähtökohdista. Kerron myös lehden suhteesta lukijakuntaan ja muuhun mangan harrastajapiiriin ja näiden välisestä vuorovaikutuksesta.

Lopuksi esittelen vielä tutkimuskysymykseni.

4.1 Kirjallisuuskritiikin analysointi

Sisällönanalyysillä voidaan kuvata ja selittää kirjallisuusarvostelujen sisältöjä tai tutkia jotain ilmiötä näiden sisältöjen avulla (Huotari 1980, 9). Pyrin tutkimuksessani toteuttamaan nämä molemmat sisällönanalyysin tavoitteet. *Anime*-lehden arvostelujen sisällön kuvailun kautta esitän johtopäätöksiä kriitikkojen asennoitumisesta mangakäännöksiin. Tutkin siis ilmiötä kuvailun kautta.

Markku Huotarin esittelemän kirjallisuuskritiikin sisällönanalyysimallin mukaan kirjallisuuskritiikin sisältöjä tutkittaessa tutkijalla on lähtökohtaisesti kaksi kysymystä. Ensinnäkin on tarkasteltava, mistä kaunokirjallisen teoksen piirteistä kriitikot kirjoittavat. Näin selviää, mitä piirteitä kriitikko korostaa ja mitä hän pitää toissijaisina. Toiseksi selvitetään, miten teosta esitellään arvostelussa. Kriitikko voi esimerkiksi antaa teoksesta yksityiskohtaista tietoa, taustoittaa teosta tai tehdä suoria kannanottoja teoksen arvoon. (mts. 22.)

Sisällönanalyysillä voidaan tutkia kriitikon tapaa kuvata, tulkita ja arvottaa teosta ja tarkastella kriitikoiden argumentointia. Huotarin mukaan arvostelun sisällönanalyysillä ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä siitä, onko kritiikki yleisesti pätevää vai subjektiivista. Kriitikko on voinut tulkita teoksen ilmaisua väärin ja nostaa esiin epäolennaisia kohtia. Vaihtoehtoisesti kriitikon tekemä arvottaminen voi olla täysin osuvaa. Arvottamisen pätevyyttä ei voida sisällönanalyysissä millään kommentoida. Huotari toteaa, että todellisuutta vastaavien päätelmien tekeminen vaatisi vertailua lukijoiden ja tutkijoiden käsityksiin arvottamisesta. (mts. 20–21, 30.)

Huotarin mallissa kritiikin sisältö on jaettu kolmeen luokkaan: kuvaukseen, tulkintaan ja arvottamiseen. Kuvaus on teoksen ominaisuuksien ja suhteiden pintapuolista toteamista. Se on täysin irrallinen teoksen ulkopuolisista seikoista. Tulkinta on teoksen ominaisuuksien ja suhteiden tarkastelua jonkin muun kuin teoksen piirteiden avulla. Tulkintaa on muun muassa teoksen vertailu ja rinnastaminen muihin teoksiin ja teoksen sisältöjen selittäminen ja yhteyksiin asettaminen. Jo pelkästään vertailuaineiston esittäminen lasketaan tulkinnaksi. Arvottaminen on teoksen arvoa koskevien käsitysten esittämistä. Kriitikko ottaa kantaa siihen, mikä teoksessa on hyvää ja mikä huonoa. (mts. 29–30.)

Huotari jakaa arvottamisen kolmeen luokkaan: syntaktiseen, semanttiseen ja pragmaattiseen. Syntaktinen arvottaminen arvottaa teoksen muotoja eli kielellisyyttä, kerrontaa, tyyliä ja rakennetta. Semanttinen arvottaminen keskittyy teoksen sisältöihin ja teemoihin. Pragmaattinen arvottaminen on kirjailijan yksilöllisen suorituksen arviointia ja teoksen merkityksen ja tehtävien arvioimista tietylle lukijakunnalle. Kriitikko voi arvostelussaan tuoda esiin tietyn lukijakunnan, jota hän uskoo teoksen eniten puhuttelevan tai koskevan. (mts. 49, 57–59.) Tutkimuksessani sovellan Huotarin arvottamismääritelmistä syntaktista arvottamista käännösten arvottamiseen. Käännöksen syntaktinen arvottaminen on käännöksen kielellisten ja tyyllillisten seikkojen arviointia. Lisäksi sovellan pragmaattisen arvottamisen näkökulmaa, koska katson kääntäjän olevan eräänlainen kirjailija. Arvosteluiden käännöskritiikissä on pitkälti kyse kääntäjän suorituksen arvioinnista.

4.2 Asennetutkimus

Käsillä oleva tutkimus käsittelee kriitikoiden asenteita, joten se on eräänlainen asennetutkimus. Aineistoni koostuu teksteistä, jotka eivät vastaa suoraan esittämiini kysymyksiin, vaan asenne tulee päätellä ja arvioida epäsuorista kannanotoista. Tässä mielessä

tutkimukseni eroaa monista muista asennetutkimuksista, koska asenteita tutkiessa aineistona käytetään tyypillisesti haastatteluja.

Laadullinen asennetutkimus on lähestymistapa, jolla pyritään erittelemään ja tulkitsemaan ihmisten todellisia arvottavia mielipiteitä heidän esittämistään kommenteista (Vesala & Rantanen 2007, 11). Tutkimusmenetelmäni perustuu asennetutkimuksen luokittavaan analyysiin. Luokittava analyysi pohjautuu oletukseen, että analyysillä tuotetaan tietoa kommenteista, kannanotoista ja perusteluista, ja sillä pyritään tunnistamaan ja ryhmittelemään havaintoja asenteista (mts. 12–13). Tutkimusaineistosta pitää voida tunnistaa selkeä kiistanalainen kysymys, johon on otettu kantaa (mts. 33). Tässä tutkimuksessa tällainen kysymys on esimerkiksi: onko käännöspiirre x toimiva? Asenteita tutkiessa on olennaista selvittää, kuka on arvottaja, mitä arvotetaan ja miten arvotetaan. Näillä kysymyksillä saadaan ilmi muutakin tietoa kuin ainoastaan asennehavaintoja. Niiden avulla voidaan muun muassa tarkastella kommenttien takana vallitsevia ideologioita, arvoja tai ryhmäsuhteita. (mts. 18.)

Analysoitaessa arvottavia kannanottoja niistä erotellaan esimerkiksi niiden sisältö, sisällöstä pääteltävä kielteisyys tai myönteisyys ja ilmaisun suoruus tai epäsuoruus. Näillä kriteereillä kannanottoja voidaan ryhmitellä asenteen mukaan. (mts. 39.) Omassa tutkimusmenetelmässäni tällaista ryhmittelevää toimintatapaa on hyödynnetty hieman eri tavalla. Seuraavaksi avaan, miten tarkalleen sovellan edellä esitettyjä tutkimus- ja analysointimenetelmiä.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Sisällönanalyysia voisi soveltaa tutkimukseni aiheeseen useammallakin tavalla, toivotusta tuloksesta riippuen. Aineiston voisi rajata esimerkiksi vain yhteen *Anime*-lehden vuosikertaan tai jopa suppeammaksi, jolloin tarkastelisin lehden arvosteluja tarkemmin kokonaisuuksina. Tällöin analyysin kohteeksi tulisi pelkkien käännös- ja kääntäjämainintojen sijaan koko arvosteluteksti. Tällaiseen käännöskritiikin tutkimukseen on kannustanut muun muassa Sanna Nyqvist (2015, 23). Hänen näkökulmastaan keskittyminen vain kontekstista irrotettuihin käännöstä suoraan koskeviin kohtiin antaa kritiikistä perustelemattoman ja huonon kuvan. Käännöstä kritisoivilla lauseilla on tärkeä tehtävä tekstilajinsa kontekstissa: ne syventävät kuvausta, kertovat käännöksen laadusta ja toimivat osana arvostelun narratiivista rakennetta. Tällainen analysointitapa toimii, jos tutkimuksen ensisijainen tarkastelun kohde on yleisesti kirjallisuuskritiikki tai käännöskritiikki.

Tämä tutkimus kuitenkin keskittyy käännöksiin kohdistuviin asenteisiin ja niiden käännöspiirteiden erittelyyn, joihin nämä asenteet kohdistuvat. Tavoittelen tutkimuksellani mahdollisimman kattavaa kuvaa näistä piirteistä ja asenteista, ja siksi suppeasti rajattu aineisto ja laaja tarkastelutapa eivät palvele tutkimuksen tavoitteita. Toinen sisällönanalyysin soveltamisen vaihtoehto on siis laajan aineiston kokoaminen ja yksittäisten kohtien tarkastelu. Kattava aineisto ja suuri määrä käännökseen liittyviä huomioita tuottavat oletettavasti suhteellisen paikkansapitävän kuvan siitä, mihin käännöspiirteisiin *Anime*-lehti kiinnittää huomiota ja miten lehti niihin suhtautuu. Toistuvista samankaltaisista kommenteista pystyy päättämään, mitkä ovat yleisimpiä asenteita ja mitä seikkoja kriitikot pitävät käännöksissä tärkeimpänä.

Tutkimusaineistonani ovat kahden *Anime*-lehden vuosikerran arvostelut. Arvostelujen lukumäärää ja niiden piirteitä kuvaan tarkemmin kohdassa 4.4 *Tutkimusaineisto*. Käyn jokaisen arvostelun tarkkaan läpi ja poimin jokaisesta *Anime*-lehden arvostelusta seuraavat tiedot: mainitaanko arviossa käännös tai kääntäjä ja onko käännösjulkaisu suomennos vai englanninnos. Tämän jälkeen erottelen toisistaan arvostelut, joissa käännös mainitaan, ja arvostelut, joissa käännöstä ei mainita. Arvosteluista, joissa käännös on mainittu, määrittelen, onko käännökseen kohdistuvan kommentin sävy myönteinen, kielteinen vai neutraali. Mikäli kritiikissä mainitaan jokin tietty käännöksen piirre, käännösvalinta tai -virhe, teen tästä huomion. Lisäksi merkitsen ylös arvostelun laatineen kriitikon nimen.

Käännöksiin liittyviä asenteita voisi käsitellä joko asenteen tai kritisoitujen käännöspiirteiden perusteella. Ensimmäisessä vaihtoehdossa käännöspiirteet sijoitettaisiin seuraavien asennetta kuvaavien otsakkeiden alle: myönteinen, kielteinen ja neutraali. Toisessa vaihtoehdossa käännöspiirteet ryhmiteltäisiin niiden ominaisuuksien mukaan ja piirteisiin kohdistuvia asenteita analysoitaisiin. Olen päätenyt tähän jälkimmäiseen vaihtoehtoon, koska samankaltaisiin käännösratkaisuihin voidaan suhtautua eri asenteilla riippuen kriitikosta ja arvosteltavasta julkaisusta. Näin vältetään analyysin toisteisuudelta ja tulokset ovat selkeämmät.

Tutkimukseni keskittyy täten asenteiden havainnointiin käännöspiirteiden erittelyn kautta. Piirteiden lisäksi käsittelen myös käännösten kuvailuja eli käännöksistä käytettyjä adjektiiveja ja verbejä. Päinvastoin kuin käännöspiirteet, käännösten kuvailut on analyysissa jaoteltu asenteen mukaan. Tutkimusaineistoni tarjoaa lisäksi tietoa, joka ei suoraan kerro kriitikoiden käännösasenteista, vaan kertoo yleisesti, miten käännöksiä lehdessä käsitellään. Esittelen

tutkimuksessani myös tällaisia seikkoja, jotta voin luoda kattavan kokonaiskuvan *Anime*-lehden suhtautumisesta käännöksiin.

Olen antanut jokaiselle tarkasteltavalle arvostelulle yksilöivän koodin. Arvostelut on numeroitu koodiin, jossa näkyy, kuka kriitikko arvostelun on kirjoittanut ja missä vuosikerrassa arvostelu on julkaistu. Esimerkiksi Nita Lohen yhden vuonna 2015 laatiman arvostelun koodi on *NL1502*. Analyysissani koodi on liitetty käsiteltäviin sanoihin ja tapauksiin ja julkaisujen nimiin, esimerkiksi *ilahduttavan muikea*^{NL1502}. Jos arvosteluja on enemmän kuin kaksi käsiteltävää sanaa kohden, koodit ovat sanan perässä suluissa. Koodien avulla lukija voi halutessaan aineistolähdeluettelosta tarkistaa, mistä arvostelusta on kyse.

4.4 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni on *Anime*-lehden vuosikerroissa 2015 ja 2016 julkaistut arvostelut fyysisistä mangajulkaisuista. *Anime*-lehti on vuonna 2005 perustettu Pohjoismaiden suurin animeen ja mangaan, eli japanilaiseen animaatioon ja sarjakuvaan, keskittyvä harrastejulkaisu (H-Town-verkkosivut: *Anime*). Tuoreimman mediatutkimuksen mukaan *Anime*-lehdellä on noin 44 000 lukijaa (Uusitalo, Twitter-keskustelu, 21.5.2018). Lehden toimitus tuottaa lehden kaiken sisällön itse eikä esimerkiksi käännätä kansainvälisiä artikkeleita. Lehden toimituksen muodostavat mangan ja animen asiantuntevat harrastajat, jotka ovat lehden päätoimittajan Petteri Uusitalon (mt.) arvion mukaan harrastaneet japanilaista kulttuuria keskimäärin 12–14 vuotta. Lehteä toimitetaan siis harrastajilta toisille harrastajille. 72 prosenttia lehden lukijoista on naisia ja 68 prosenttia lukijoista on alle 20-vuotiaita (H-Town verkkosivut: *Anime*-mediakortti) Lehti itse määrittelee harrastajayleisönsä ”osallistuvaksi, kriittiseksi ja vaativaksi” (H-Town-verkkosivut: *Anime*). Siitä huolimatta, että *Anime*-lehti pyrkii tarjoamaan sisältöä sekä uusille että kokeneille harrastajille, lehti ei ole havaintojeni mukaan erityisen aloittelijaystävällinen, vaan lukijoilta edellytetään jonkinasteista perehtyneisyyttä aihepiiriin.

Anime-lehden sisältö koostuu uutisista, pitkistä arvosteluosioista ja erinäisistä teoksia ja ilmiöitä käsittelevistä artikkeleista. Lehden loppupuolella on aina noin kymmenen sivua pitkä osio, joka on omistettu tuoreiden fyysisten mangajulkaisujen arvosteluille. Arvosteluja esiintyy pienessä määrin myös tämän osion ulkopuolella. Tällaisissa tapauksissa mangajulkaisu on voitu arvostella sarjasta tehdyn animeadaptaation arvion yhteydessä tai

ajankohtaisesta sarjasta on voitu laatia laajempi juttu, jonka ohessa arvostellaan myös fyysinen julkaisu.

Fyysinen mangajulkaisu on konkreettisina pakkareina tai kirjoina julkaistu manga. Vaihtoehto fyysiselle julkaisulle on digitaalinen julkaisu, jota voi lukea verkkosivuilla suoratoistona tai julkaisusta voi ladata kopion lukusovellukseen offline-käyttöön tai tietokoneelle. *Anime*-lehdessä arvioidaan myös digitaalisia julkaisuja, mutta tässä tutkimuksessa tarkastelen vain fyysisten julkaisujen arvosteluja, koska niitä esiintyy lehdessä merkittävästi enemmän.

Lehti arvioi sekä englanniksi käännettyjä että suomennettuja julkaisuja. Painopiste on englanninkielisissä julkaisuissa, sillä mangaa käännetään englanniksi huomattavasti enemmän kuin suomeksi ja englanninkielisiä julkaisuja on helposti saatavilla Suomessa. Käytännössä kuitenkin jokainen suomenkielinen julkaisu arvostellaan, kun taas englanninkielisiä sarjoja julkaistaan niin paljon, ettei niitä kaikkia voida millään arvioida. Arvostelujen laajuus vaihtelee puolesta sivusta kahteen sivuun, riippuen teoksen oletetusta merkityksestä harrastajapiirille. Rakenteellisesti arvostelut koostuvat itse kritiikkitekstistä, julkaisun niin sanotuista teknisistä tiedoista ja arvion tiivistelmästä. Lisäksi jokaisessa arvostelussa on kuva julkaisun kannesta ja vähintään yksi sarjakuvaruutu visuaalisena tukena lehden lukijalle.

Teknisissä tiedoissa (ks. Kuva 6) on kerrottu ainakin seuraavat asiat: teoksen käännetty nimi eli arvosteltavan julkaisun nimi, teoksen alkuperäinen nimi sekä japanilaisin että latinalaisin kirjaimin, teoksen tekijä tai tekijät, julkaisun kustantaja, suositushinta (julkaisun kannesta löytyvä hinta euroissa tai Yhdysvaltain dollareissa), julkaisumuoto (pehmeäkantinen vai kovakantinen) ja sivumäärä. Lisäksi tiedoissa kerrotaan, kuinka monta osaa vähintään tullaan julkaisemaan käännöksenä ja sekä käännöksen että alkuperäisteoksen julkaisuaika. Tiedoissa on myös mainittu, kuinka monen sarjan osan perusteella arvostelu on tehty.

Arvostelun lopussa olevassa tiivistelmässä arvioidaan yhdellä tai kahdella virkkeellä erikseen itse teos ja julkaisu, ja molemmille annetaan oma arvosana (ks. Kuva 5). Teoksen tiivistelmäarviossa kriitikko arvioi teoksen sisältöä ja kommentoi, onko teos lukemisen arvoinen. Julkaisun tiivistelmäarviossa arvostellaan julkaisun toteutus mukaan lukien käännös. Arvosteltava julkaisu voidaan esimerkiksi teoksena arvioida erinomaiseksi, mutta teknisenä julkaisuna kelvottomaksi. Myös päinvastainen tilanne on mahdollinen; mitäänsanomaton teos voi olla julkaisuna komea.

TEOS: OSTOKELPOINEN ●●●

Läikehtivää etenemistä sietävät saavat kihelmöivän mangakokemuksen, jos jaksavat pysyä mukana kuluneen oloisen ensimmäisen pokkarin jälkeenkin. Juonta painottaville lukijoille sarja lie-
nee harkittava.

JULKAISU: ●●○

Käännös oikoo liikaa, mutta muuten värikuvilla varustettu julkaisu on oikein hyvä pienestä koostaan huolimatta.

SERVAMP (MANGA)

Alkuperäisnimi: サーヴァンプ

Tekijä: Strike Tanaka

Kustantaja: Seven Seas

Ikäsuositus: Teen

Suositus hinta: 12,99 \$

Kieli: Englanti

Kääntäjä: Wesley Bridges

Osia: 1/7+

Julkaistu: 3/2015– (Japanissa 2011–)

Kuva 5. Tiivistelmäarviot

Kuva 6. Julkaisun tekniset tiedot

Anime-lehti käyttää kolmiasteista arvosteluasteikkoa, jota havainnoidaan ympyröillä. Alla on *Anime*-lehden omat määritelmät arvosteluasteikolle (*Anime* 81 2015, 38). Julkaisun arvioissa käännös on nostettu keskeiseksi julkaisun laatukriteeriksi.

Teosten arvosanat

Ostokelpoinen: 3

Nämä teokset ovat sekä kuluttajan ajan että rahan arvoisia. Ne edustavat genrensä parhaimmistoa, ja niitä kehtaa vaivatta suositella kaikille sen kirkkaimpina tähtinä. Ne ovat myös yleisesti ottaen hyviä teoksia siinä mielessä, että niitä voi suositella myös muille kuin varsinaiseen kohdeyleisöön kuuluville.

Harkittava: 2

Nämä teokset ovat vähintään kuluttajan ajan, mutta eivät välttämättä rahan arvoisia. Ne ovat mukiinmeneviä genrensä edustajia, mutta eivät sen parhaimmistoa. Tällaisia teoksia kehtaa suositella ainakin kohderyhmään kuuluville ja genren faneille, mutta muiden kannattaa harjoittaa omaa harkintaa.

Jätettävä: 1

Nämä teokset eivät ole edes kuluttajan ajan arvoisia. Tällainen teos voi olla jonkun nolo nautinto, mutta muille sitä ei juuri kehtaa suositella. Kyseessä ei välttämättä ole täysin kelvoton teos, mutta suurimman osan aikaa se epäonnistuu siinä mitä yrittää. Ei kannata ostaa aikanaan kokeilumielessä.

Julkaisujen arvosanat

Julkaisu: 3

Nämä julkaisut ovat lähes moitteettomia, eikä niistä löydy juurikaan parantamisen varaa. Käännökseen ja ladontaan on panostettu, ekstroja löytyy, ja hinta-laatusuhde on hyvä sisällön määrään nähden. Jos kyseessä on fyysinen julkaisu, se on myös esineenä kaunis ja esilläpitämisen arvoinen.

Julkaisu: 2

Nämä julkaisut ovat keskivertoja mutta laadultaan kohtuullisia. Pieniä puutteita voi olla, kunhan hintataso on sen mukainen. Suurin osa pehmeäkantisista omnibuksista ja halvoista, värisivuttomista kymppin pockareista saa tämän arvosanan, kunhan ne eivät sisällä suurempia teknisiä ongelmia.

Julkaisu: 1

Nämä julkaisut sisältävät vakavia ongelmia julkaisussa tai sen laadussa. Käännös voi olla kankea, ladonnassa vakavia virheitä tai kirjoitusvirheitä voi olla runsaasti. Painolaadussa voi olla puutteita hintatasoon nähden. Tuote kärsii huolimattomuusvirheistä, jotka olisi voinut korjata vaivannäöllä.

Tarkastelussani ovat *Anime*-lehden vuosikerrat 2015 ja 2016. Molemmat vuosikerrat olivat minulla kokonaisina saatavilla, ja ne olivat riittävän tuoreita, jotta vuosikerroista tehdyt havainnot pätsivät edelleen. Molempina vuosina lehteä julkaistiin kahdeksan numeroa. Vuonna 2015 lehdessä ilmestyi 94 fyysisen mangajulkaisun arvostelua ja vuonna 2016 arvosteluja oli 82. Olen valikoinut tässä työssä käsiteltäväksi ainoastaan arvostelut, joissa käännös tai kääntäjä on mainittu tavalla tai toisella kritiikissä. Tällaisia arvosteluja esiintyi yhteensä 101 ja ne kaikki on eritelty lähdeluetteloon.

4.5 *Anime*-lehden kriitikoiden lähtökohdat

Anime-lehden kriitikoiden lähtökohdat eroavat monista muista kirjallisuuden kritikoista heidän kielitaitonsa ja lähdeteoksen tuntemuksensa vuoksi. Kriitikot voivat helposti verrata arvosteltavia teoksia lähdeteokseen ja muihin käännöksiin, koska heiltä löytyy kielitaitoa ja lähtötekstejä ja käännöksiä on melko vaivattomasti saatavilla. Lähdeteokseen ja muihin käännöksiin on myös paljon nopeampi tutustua kuin esimerkiksi kaunokirjallista romaania arvosteltaessa, koska sarjakuva on nopeammin luettavaa.

Uusitalon mukaan osa kritikoista osaa japanin kieltä tarpeeksi hyvin voidakseen kuluttaa mediaa japaniksi. Kriitikot kuitenkin vertaavat käännöstä suoraan japaninkieliseen lähtötekstiin melko harvoin tarkoituksenmukaisesti. Tarve vertaamiselle esiintyy yleensä jos kriitikon täytyy tarkistaa jokin yksityiskohta, esimerkiksi mitä pronominia joku hahmo itsestään käyttää tai miten paljon englanninkielisiä lainasanoja lähtötekstissä käytetään. (Uusitalo, Twitter-keskustelu, 21.5.2018.)

Erilaisten käännösten vertailuun sen sijaan riittää vain kohtalainen kielitaju siitä, miten japani toimii. Kriitikot voivat verrata arvosteltavaa käännöstä toiseen selvittääkseen, mitä lähtötekstissä on alun perin sanottu. Alkuperäisen merkityksen voi arvata eri kääntäjien tekemistä käännösratkaisuista. Englanninkielisiä julkaisuja arvioitaessa käännöstä on helppo verrata fanikäännökseen. Uusitalo siis myöntää, että fanikäännökset ovat läsnä virallisia käännöksiä arvosteltaessa, vaikkakin vain alkuperäisen merkityksen selvittämisessä. Joidenkin suomenkielisten julkaisujen tapauksissa voidaan verrata mahdolliseen englanninkieliseen julkaisuun. Muutama kriitikko lukee mangaa harrastuksenaan myös ranskaksi. (mt.)

Uusitalon mukaan esimerkiksi käännösvirheet voi huomata myös siitä, että kriitikko tuntee teoksen entuudestaan jossain toisessa muodossa, yleensä animeversiona. Näin kriitikolla voi olla teoksesta tietoa, jota kääntäjällä ei ole. (mt.) Lähtötekstiin tai toiseen käännökseen vertaaminen ei siis aina ole tarpeellista.

Tietyt teokset päätyvät tietyille kriitikoille arvioitavaksi seuraavasti. Uusitalo esittelee Slack-pikaviestintäsovelluksen kautta kriitikoille, mitä uusia julkaisuja voisi arvostella. Kriitikot voivat näin tarttua itseään kiinnostavaan julkaisuun. Joskus Uusitalo kysyy suoraan tietyltä kriitikolta, onko tällä kiinnostusta arvioida tietty teos. On myös mahdollista, että kriitikko itse kysyy omatoimisesti etukäteen, saisiko hän arvioida tietyn teoksen. Arvioitavat julkaisut pyritään antamaan sellaisille kriitikoille, joilla on tuntemusta teoksen genrestä ja kontekstista. Kriitikon tulee tunnistaa genren peruselementit ja osata huomioida oikeat aiheet teoksessa. (mt.)

Vaikkei lukija tietäisikään edellä esitettyjä tietoja kriitikoiden kielitaidosta ja käännösten vertauskäytännöistä, pystyy arvosteluista jossain määrin päättelemään, millainen kriitikoiden kielitaito ja teostuntemus on. Japanin kielen taito välittyy kritiikeistä, joissa kriitikko osoittaa kääntäjän tekemiä käännösvirheitä, jotka selvästi ovat seurausta kääntäjän kielitaidon puutteesta tai väärinymmärryksestä. Jossain määrin kriitikon kielitaitoa voi arvuutella myös sen perusteella, kuinka monen sarjan osan (pokkarin) perusteella arvostelu on laadittu. Monen pidemmän sarjan (osia enemmän kuin yksi) tapauksessa kriitikko on lukenut sarjaa pidemmälle kuin vain arvosteltavissa olevan ensimmäisen englanninkielisen tai suomenkielisen osan verran ja tämä on mainittu arvostelussa. Arvostelussa ei kuitenkaan paljasteta, mistä lähteestä kriitikko on sarjaa aikaisemmin lukenut. Kuten Uusitalo osittain vahvistikin, kriitikko on voinut lukea laillista englanninkielistä digitaalista julkaisua, fanikäännöstä verkosta, alkuperäistä japaninkielistä lähdeosteista tai jotain muunkielistä käännöstä (esimerkiksi ranska). Siinä missä tavallisella kirjallisuuskriitikolla ei yleensä ole mahdollisuutta verrata käännöstä toiseen versioon teoksesta, *Anime*-lehden manga-arvostelujen kohdalla tällainen tutustuminen eri versioihin vaikuttaisi olevan tavanomaista, vaikka sitä ei tehtäisi vertailumielessä.

Harrastajalehdessä julkaistu kritiikki voi erota suurestikin tavanomaisesta päivälehtikritiikistä. Lukijakunnan ollessa rajatumpi kriitikko voi käyttää erikoisan terminologiaa, koska lukijan voidaan olettaa olevan aihepiiriin syventynyt. (Korhonen 2012, 71.) Tämä pätee myös *Anime*-lehden kohdalla. Terminologian lisäksi lukijan voidaan olettaa tuntevan teosten sisältöä ja

kustantajien käytäntöjä. Monista arvosteltavista teoksista on jo olemassa yhteisön sisällä mielipiteitä, joten *Anime*-lehden kriitikko voi olettaa lukijaltaan tiettyä valvutuneisuutta arvosteltavista teoksista. Animen ja mangan harrastajapiirissä ryhmän mielipiteet luovat paineita pitää tai olla pitämättä tietyistä teoksista. *Anime*-lehden kriitikoilla on mahdollisuus vahvistaa tai vastustaa näitä yleisiä mielipiteitä. Lehti voi vaikuttaa yleisiin mielipiteisiin myös valinnoillaan arvostella tiettyjä julkaisuja. Arvosteltavien julkaisujen valintaperusteisiin luultavasti vaikuttaa, mitä lehden toimitus tietää teoksista etukäteen. Kriitikot ovat voineet muodostaa etukäteiskuvan teoksesta esimerkiksi teoksen markkinoinnin (sekä japanilaisen että kohdekielisen), fanikäännösten tai mahdollisen animeadaptaation perusteella.

Lehti myös arvottaa teoksen merkityksellisyyttä harrastajakunnalle näkyvästi palstatilan jakamisella. Teokset, joita lehden toimittajat pitävät kulttuurisesti merkittävänä, saavat paljon palstatilaa, esimerkiksi kaksi sivua tai enemmän. Sen sijaan ei niin merkittäviksi arvioidut teokset saattavat saada arvostelutilaa vain parin kappaleen verran. Lukija näkee nopealla vilauksella kannattaako julkaisuun tarttua ihan vain jo sen pohjalta, kuinka paljon tilaa sille on lehdessä annettu. Itse arvostelutekstit ovat kuitenkin yksilöiden subjektiivisia mielipiteitä. Usein kriitikko toteaaakin, että vaikkei teos tai julkaisu miellyttänyt juuri häntä, tietynlainen lukija voi saada teoksesta jotain irti tai tahtoa juuri tämän kyseisen julkaisun kokoelmaansa.

Anime-lehden kriitikoiden asema ja suhde lukijaan nähden on hyvin erilainen kuin sanomalehtien tai laajemmalle yleisölle suunnattujen aikakauslehtien kirjallisuuskriitikoiden. Kriitikot ovat samalla tasolla lukijoiden kanssa harrastaja-asemansa vuoksi. Lukija voi helposti ottaa yhteyden lehden kriitikoihin sosiaalisen median välityksellä ja keskustella teoksista. Anime- ja mangaharrastajayhteisössä harrastajia rohkaistaan teoksia analysoimaan keskusteluun. Lukijakontaktin lisäksi sosiaalisen median kautta voi havaita, että ainakin lehden päätoimittaja Petteri Uusitalo on suorassa yhteydessä mangakustantamoihin. Uusitalo on muun muassa Twitterissä kritisoinut suomenkielisten mangajulkaisujen laatua ja yksittäisiä käännösvalintoja, ja hän on käynyt niistä keskustelua Sangatsu Mangan toimituspäällikön Antti Valkaman kanssa (esim. ptjtsubasa 2017, 16.11.2017).

4.6 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni lähtökohtana on ensisijaisesti selvittää, millaisia asenteita mangakäännöksiä kohtaan esiintyy *Anime*-lehden manga-arvosteluissa. Tämän tiedon saan selville tutkimalla ensinnäkin, missä määrin käännös arvioidaan kritiikeissä. Oletukseni on, että kriitikot

mainitsevat käännöksen usein, mikä tarkoittaisi, että kriitikot pitävät käännöstä tärkeänä osana julkaisua. Toiseksi tarkastelen, miten kriitikot kuvailevat käännöksiä ja mitä käännöspiirteitä he nostavat esiin. Näin selvitän, mitä asioita kriitikot pitävät tärkeänä ja toimivana mangakäännöksissä. On myös mielenkiintoista tarkastella, voidaanko suomennoksen ja englanninnoksen arvosteluissa havaita asenteellisia eroja.

Asenteiden kartoittamisen lisäksi selvitän, että vaikuttaako lehden kriitikoilla olevan yleistä linjausta käännöksiin asennoitumisen suhteen vai onko arvosteluissa havaittavissa selkeitä kriittikkokohtaisia eroavaisuuksia. Pyrin tutkimuksessani löytämään myös selityksiä asenteille, joita arvosteluissa on havaittavissa.

Keskiöön tutkimuksessani nousevat *kotouttava käännösstrategia* ja *vieraannuttava käännösstrategia*. Tarkastelemalla kriitikoiden asenteita rajattuja käännöspiirteitä kohtaan selvitän kriitikoiden asenteita näitä kahta strategiaa kohtaan. Kotouttava ja vieraannuttava käännösstrategia ovat osa jatkuvaa harrastajapiirissä mangakäännöksistä käytävää keskustelua. Aikaisemmissa tutkimuksissa ja artikkeleissa aiheesta on esitetty, että länsimaalaiset mangaharrastajat suosivat vieraannuttavia käännöksiä. Haluankin selvittää, miten *Anime*-lehden kriitikot suhtautuvat kysymykseen käännösstrategian valinnasta ja eroavatko tulokseni aikaisemmista tutkimuksista.

5 Käännöksiin kohdistuvat asenteet Anime-lehden manga-arvosteluissa

Vuosina 2015 ja 2016 *Anime*-lehdessä julkaistiin yhteensä 176 arvostelua fyysisistä mangajulkaisuista. Näistä arvosteluista 101 sisälsi jonkinlaisen viittauksen käännökseen. Käännös siis todennäköisemmin mainittiin kuin jätettiin täysin huomioimatta. Olen tarkastellut lähemmin näitä manga-arvosteluja, joissa käännös mainitaan. Tarkastelluista arvosteluista suomennosten arvosteluja on 25, englanninnosten arvosteluja 76.

On tärkeää huomioida, että käännöksen laadun ja käännöspiirteiden toimivuuden arviointi on aina sidoksissa arvosteltavaan teokseen. Teoksen genre ja kohderyhmä vaikuttavat siihen, millaiset käännösstrategiat ovat kussakin tapauksessa parhaita. Suurelle massalle ja mangaan vihkiytymättömille suunnattuja sarjoja käännetään todennäköisesti kotouttavammin ja vapaammin kuin sarjoja, joiden pääasiallista kohderyhmää ovat mangaan, animeen ja muuhun japanilaiseen kulttuuriin hyvin perehtyneet harrastajat. Uskon *Anime*-lehden kriitikoiden tiedostavan tämän seikan arvosteluja laatiessaan, ja tutkimukseen ryhtyessäni oletinkin teoskohtaisuuden näkyvän kriitikoiden asenteissa. Eri arvosteluissa voidaan antaa toisistaan poikkeavia mielipiteitä samoista käännöspiirteistä, koska jokainen sarja on yksilöllinen. Käännöksiin kohdistuneiden asenteiden sarjakohtaisuudesta huolimatta aineistoni on tarpeeksi kattava, että havainnoistani pystyy vetämään yleistäviä linjauksia siitä, mitä käännösstrategioita ja -piirteitä pidetään hyvinä tai huonoina.

Tutkimusaineistoni analyysi koostuu neljästä osiosta. Ensin teen joitakin yleisiä huomioita arvosteluista liittyen käännöstä koskevien kommenttien sijoitteluun arvostelussa ja kääntäjän nimeämiseen arvostelussa. Sitten tarkastelen, miten käännösten laatua on arvioitu arvosteluissa yleisesti. Tämä tarkoittaa yhdellä tai muutamalla sanalla ilmaistuja kuvailuja käännöksen laadusta ja toimivuudesta. Tällaista laadun kuvailua on ilmaistu pääasiassa adjektiiveilla. Tämä toinen osio on jaettu kategorioihin sanoista välittyvän asenteen perusteella. Käännöksen laadun kuvailua tarkastelemalla voidaan nähdä, kehuvatko vai kritisoivatko kriitikot käännöksiä enemmän ja onko kriitikoiden sanavalinnoissa havaittavissa, mitkä seikat tekevät käännöksestä hyvän tai huonon.

Tämän jälkeen erittelen, mitä käännöspiirteitä kriitikot ovat nostaneet esiin ja kommentoineet arvosteluissa. Tässä tutkimuksessa sana *käännöspiirre* käsittää kaikki käännökseen liittyvät seikat, joissa kääntäjä tai kustantaja on tehnyt jonkin valinnan, jota kriitikot kommentoivat. Tällaisia piirteitä ovat muun muassa äänitehosteet, sanavalinnat ja puheen esittäminen. Kaikki

piirteet liittyvät jossain määrin kotouttavaan tai vieraannuttavaan käännösstrategiaan. Tarkastelemalla kriitikoiden suhtautumista eri käännöspiirteisiin ja piirteiden kohdalla tehtyihin käännösvalintoihin voidaan tehdä päätelmiä kriitikoiden suhtautumisesta kotouttamiseen ja vieraannuttamiseen käännösmangassa. Käännöspiirteitä käsittelevä osio on analyysiluvun laajin, ja analyysini painopiste on siinä tarkasteltavissa seikoissa.

Lopuksi teen katsauksen *Anime*-lehden kriitikoihin ja heidän mahdollisesti eriäviin asenteihinsa. Tarkastelen myös, kuinka usein kukin kriitikko on maininnut käännöksen ja eroavatko heidän tapansa arvioida käännöstä. Nämä havainnot pohjaavat paljolti käännösmainintojen esiintymismäärän ja arvostelujen lukumäärän vertailuun. Havaintojeni perusteella ilmenee, onko kriitikoilla yhteistä asennelinjaa käännöksiä kohtaan vai vaihtelevatko asenteet kriitikosta riippuen. Selviää siis, voidaanko puhua *Anime*-lehden asenteesta käännöksiä kohtaan vai ovatko yksittäisten kriitikoiden asenteet niin eriäviä, ettei lehdellä voida todeta olevan yleistä asennelinjaa.

Analyysini pohjalta teen päätelmiä siitä, millaisia asenteita *Anime*-lehden kriitikoilla on mangakäännöksiä kohtaan. Tarkastelemalla asenteita rajattuja käännöspiirteitä kohtaan pystytään luomaan kokonaiskuvaa siitä, miten kriitikot suhtautuvat vallitseviin tapoihin kääntää mangaa suomeksi ja englanniksi. Olennaista asennelinjojen hahmottelussa on suhtautuminen kotouttamiseen ja vieraannuttamiseen. Vertaan havaintojani asenteisiin ja mielipiteisiin, joita on noussut mangakäännöksiä kohtaan aikaisemmissa selvityksissä ja tutkimuksissa mangakääntämisestä. Erityisesti autenttisuuden käsite nousee vertailussa keskiöön. Näitä kysymyksiä käsittelem tarkemmin ja laajemmin luvussa 6 *Päätelmät*.

5.1 Yleisiä huomioita käännösten kommentoinnista arvosteluissa

5.1.1 Käännöskritiikin sijoittuminen arvostelutekstissä

Anime-lehden kriitikot ovat jättäneet käännökseen eksplisiittisesti kohdistuvan kritiikin useimmiten arvostelun loppuun. Käännös on yleensä arvioitu yhdessä muiden julkaisun piirteiden kuten ladonnan, painonlaadun ja taiton ohessa. Tämä tehdään joko itse arvostelutekstissä tai julkaisun tiivistelmäarviossa. Käännöstä arvioivien kommenttien pituus vaihtelee parista sanasta kokonaiseen kappaleisiin. Jos palstatilaa käytetään runsaasti yhden käännösvalinnan käsittelyyn, voi lukijalle syntyä kuva kokonaisvaltaisesti heikosta käännöksestä. Kuten luvussa 3 kerroin, kaunokirjallisuuden kritiikissä on tyypillistä, että maininta käännöksestä on lyhyt ja löytyy arvion lopusta. Käännökseen kohdistuvien

kommenttien sijoittelu lehden arvosteluissa ei siis poikkea tyypillisestä käännöskirjallisuuden kritiikin linjasta.

5.1.2 Kääntäjän nimeäminen arvostelussa

Kääntäjän nimeämistä kritiikissä voi pitää vähimpänä, mitä kriitikko voi tehdä tuodakseen käännöksen esiin arvostelussa (Chesterman 2000, 71–72). *Anime*-lehden arvosteluissa kääntäjä mainitaan nimeltä kuitenkin erittäin harvoin. Lehden numero 85 (5/2015) on aineistossani viimeinen numero, jossa kääntäjän nimi on sisällytetty julkaisun teknisiin tietoihin. Petteri Uusitalon (Twitter-keskustelu, 4.6.2018) mukaan kääntäjän nimeämisestä luovuttiin arvostelutilan optimoimisen vuoksi. Kääntäjän nimen voi hänen mukaansa tarpeen tullen mainita arvostelun leipätekstissä, jos siitä on jotain erityistä sanottavaa.

Aineistosta löytyi muutama tapaus, jossa kääntäjä on mainittu arvostelutekstissä. Kaiken kaikkiaan kääntäjä on nimetty kahdeksan kertaa, joista kuudessa arvioitiin suomennosta ja kahdessa englanninnosta. Tässä kielijakaumassa näkyy jo aiemmin esiin nostamani näkökanta siitä, että lehti voi antaa suomentajille palautetta suoraan arvosteluissaan. Englanninnosten laatijoiden kommentointi nimeltä sen sijaan ei ole tarpeellista, koska kääntäjä ei tule palautetta koskaan lukemaan.

Kääntäjän nimen sitomisen käännöksen laatuun voi tulkita kontekstin mukaan joko myönteisenä tai kielteisenä. Hyväksi todetun käännöksen yhteydessä kääntäjä saa vähintäänkin hyvän mielen. Huonoksi arvioidun käännöksen yhteydessä nimi sen sijaan voi jatkossa aiheuttaa lukijassa ikäviä mielle yhtymiä. Arvosteluista saamieni vaikutelmien mukaan *Anime*-lehden kriitikot eivät arvosteluissaan tarkoituksellisesti hauku kääntäjiä, vaan he pyrkivät antamaan rakentavaa palautetta. Samalla kriitikko puolustaa arvosteltua teosta: jos lukijalla on vaikeuksia ymmärtää lukemaansa sarjaa, voi syy olla käännöksessä, ei itse teoksessa.

Niistä muutamista arvosteluista, joissa kääntäjä mainitaan nimeltä, ei löydy yhteistä tekijää, joka selittäisi, miksi kääntäjä on nimetty. Kääntäjän nimeäminen vaikuttaisi siis olevan sattumanvaraista.

5.2 Käännöksen yleinen laatu

Analyysini painopiste on käännöspiirteissä, mutta tarkastelen niiden lisäksi, miten kriitikot ovat yleisesti suhtautuneet käännösten laatuun. Kriitikoiden kommentit käännöksen yleisestä

laadusta ja toimivuudesta välittävät tietoa myös heidän asettamistaan odotuksista käännöksille. Tutkimuksessani termi *käännöksen yleinen laatu* tarkoittaa käännöksen kokonaisvaltaista hyvyttä tai huonoutta. Käännösten laatua on arvioitu arvosteluissa antamalla tiivis kuvaus käännöksestä yleisesti. Suurimmassa osassa laatua arvioivia tapauksia käännöstä on kuvailtu näin: ”Käännös on [adjektiivi]”.

Monissa tapauksista käännöksen laadun kommentointi sijoittui arvostelun loppuun julkaisun arvioon (ks. Kuva 5). Tämä selittää kriitikon vähäsanaisen ilmaisen. Osassa tapauksista yleisen käännöksen laadun arvioinnin yhteydessä kommentoitiin kuitenkin myös yksittäisiä käännöspiirteitä, jolloin lukija saa kattavamman kuvan käännöksestä. Kriitikko saattoi esimerkiksi arvioida käännöksen *laadukkaaksi*, mutta samalla valitella virheitä. Keskityn seuraavassa kolmessa alaluvussa kuitenkin vain käännöksen yleisen laadun kuvauksiin.

Olen tietoisesti jättänyt huomioimatta adjektiivit *liberaali*, *kirjakielinen* ja *puhekielinen*. Katson näiden adjektiivien edustavan enemmän tiettyjä käännöspiirteitä kuin käännöksen yleistä laatua. Näitä sanoja käsittelen osioissa 5.3.2 *Puheen esittäminen* ja 5.3.8 *Liberaalius*.

Kaikki käännöksen yleistä laatua koskevat kommentit löytyvät *liitteestä 1*.

5.2.1 Myönteinen suhtautuminen

Suurin osa käännöksen yleistä laatua arvioivista maininnoista oli myönteisiä. Kaiken kaikkiaan myönteiseksi tulkittavia kommentteja esiintyi arvosteluissa 50, joista erilaisia oli 24. Myönteistä suhtautumista ilmaistiin myös kaikista yksinkertaisimmin.

Myönteisissä arvioissa käännöksen toimivuutta kuvailtiin kaikista eniten; kriitikot käyttivät adjektiivia *toimiva* tai verbiä *toimii* yhteensä kahdeksan kertaa (CL1506, HRK1501, PP1602, PP1603, PPe1601, PU1609, PU1613 ja VS1501). Käännöksen kuvaaminen *toimivaksi* ei kerro kovin syvällisesti lukijalle, mikä käännöksessä on erityisen onnistunutta, mutta ilmaisee käännöksen tarjoavan hyvän lukukokemuksen. Sanoja *toimiva* ja *toimii* käytettäessä käännöstä ei kommentoitu muulla tavoin, lukuun ottamatta paria huomiota äänithestöiden kääntämisestä.

Seuraavaksi käytetyimpiä adjektiiveja olivat *sujuva* ja *erinomainen*, jotka molemmat esiintyivät arvosteluissa kuusi kertaa (ML1601, MR1601, NL1601, PU1504, PU1610, PU1612; PP1502, PP1504, PP1601, PU1506, PU1601, PU1606). *Sujuva* viitanee kielelliseen sujuvuuteen ja siihen, ettei lukijan huomio herpaannu julkaisua lukiessa erikoisen

käännösvalinnan tai epä johdonmukaisuuden vuoksi. Kriitikot ovat voineet käyttää sanaa myös synonyymina sanalle *toimiva*.

Käännöstä kuvattaessa *erinomaiseksi* lukijalle annetaan kuva, että käännös on kaikin puolin erittäin hyvä. Tästä huolimatta yksi kriitikko kritisoi kahdessa arvostelussa joitain käännöksen piirteitä samalla, kun kutsuu käännöstä erinomaiseksi. *The Kurosagi Corpse Delivery Service*^{PP1504} -arvostelussa käännös on erinomainen kirjoitusvirheistä ja äänitehostepolitiikan epä johdonmukaisuudesta huolimatta. Samaan tapaan *Die Wergelder*^{PP1601} on arvioitu käännökseltään erinomaiseksi, vaikka kriitikko huomauttaa käännöksessä olevan ”joitakin puutteita” ja ”muutamia mokia”. Kriitikko on siis suhtautunut näihin kahteen käännökseen erittäin myönteisesti lievistä puutteista huolimatta. Virheet eivät ole laskeneet käännöksen yleistä laatua merkittävästi hänen silmissään.

Muita kehumasanoja, jotka esiintyvät useammin kuin kerran, olivat *hyvä* (CL1504, JK1602, NL1603, PP1605 ja PPe1503), *laadukas* (CL1505, JK1601, MS1503, PP1501 ja PP1604) ja *tasokas*^{CL1503} ja ^{CL1601}. Kahden jälkimmäisen adjektiivin voidaan tulkita viittaavan kääntäjän ammattitaitoon ja kustantajan huolellisuuteen ja julkaisuun panostamiseen. Samankaltaisia kuvauksia ovat myös käytetyt adjektiivit *ensiluokkainen*^{PU1611} ja *onnistunut*^{PPe1602}. Adjektiivit *kelpo*^{PU1616} ja *pätevä*^{MS1602} ovat hieman lievempiä vastineita edellisille adjektiiveille.

Seuraavat adjektiivit kuvasit käännöstä silmiinpistävän erilaisesti: *ilahduttavan muikea*^{NL1502}, *rento*^{JK1604}, *mahtava*^{CL1502}, *tiukka*^{PP1505}, *skarppi*^{PP1503} ja *värikäs*^{ML1601}. Yksi käännös *rullaa mukavasti*^{VS1601}. Tällaiset kuvailut viittaavat siihen, että käännöksessä on jotain normaalista hyvästä laadusta myönteisesti poikkeavaa. Esimerkiksi värikäs tai muikea kielenkäyttö käännöksessä voi antaa lisäarvoa teokselle, joka ei sitä muilla ansioilla ansaitsisi. Kääntäjä on mahdollisesti ottanut työssään riskejä, jotka ovat tällä kertaa osuneet kohdilleen. Samaan kastiin kuuluu sana *rento*. Tällainen käännös saattaa olla melko vapaa ja soljuva.

Sana *ilahduttava* muikeuden yhteydessä vihjaa, että kriitikolla on ollut jokin odotus käännökselle ja tämä odotus on käännöksessä ylitetty. Myös sanasta *mahtava* välittyy kriitikon tietynlainen ilahtuneisuus käännöksen laadusta. Samaan tapaan kerran käytetty adjektiivi *moitteeton*^{PU1511} vihjaa, että kriitikko on odottanut löytävänsä käännöksestä virheitä.

Tiukka ja *skarppi* ovat jokseenkin epämääräisiä käännöksen kuvailuja, mutta ehdottomasti myönteisiä sellaisia. Edellisen kohdalla arvioitava teos, *Showa: A History of Japan*, kuvaa tarkasti Japanin historiaa ja sisältää runsaasti informaatiota, joka ei välttämättä ole

länsimaalaisille lukijoille tuttua. *Tiukka* käännös voisi viitata siihen, että kääntäjä on onnistunut pitämään käännöksen selkeänä, mutta silti hyvin tietopitoisena. *Skarppi* sen sijaan voi tarkoittaa yksinkertaisesti vain hyvin laadittua käännöstä, jossa kääntäjä on ymmärtänyt, mitä lähdetekstin laatija on halunnut sanoa.

Mukavasti rullaava on todennäköisesti mielikuvituksellisempi tapa sanoa, että käännös on sujuva.

Vaikka manga on usein suhteellisen kevyttä viihdettä ja monet sarjat ovat komediallisia sarjoja, vain yhden julkaisun käännöstä on keuhutu *hauskaksi*^{PU1509}. Hauskuus on saattanut muiden julkaisujen kohdalla olla sisällytetty jonkin toisen adjektiivin alle tai ilmaistu arvostelussa muulla tavalla. Hyvin käännetty komediasarja on oletusarvoisesti hauska, eikä sitä tarvitse siksi välttämättä erikseen mainita. Huumorin kääntäminen varsinkin erilaisesta kulttuurista toiseen on haastavaa, joten jos käännöksen hauskuutta on erikseen korostettu, on se merkittävä kehu.

Käännöksiä on keuhutu myös sanoilla *selkeä*^{PPe1501} ja *siisti*^{MR1601}. *Selkeä* käännös on arvatenkin kielellisesti vaivatonta seurattavaa ja toimii hyvin yhdessä mangan kuvituksen kanssa. Lukijalle on selvää, miten teksti liittyy kuvaan, ja viittaussuhteet on helppo ymmärtää. Mangaa on tällöin helppo seurata. Sana *siisti* esiintyy arvostelussa sanan *sujuva* yhteydessä. Sillä voidaan tarkoittaa käännöksen virheettömyyttä tai puhtaasti teknisiä seikkoja kuten siistiä ladontaa.

Suurin osa käännösten laatuun myönteisesti suhtautuneista kritiikeistä ei nosta kääntäjää esiin. Kahdessa arvostelussa kääntäjän rooli silti korostuu sanavalinnoissa. *Horimiya*^{PPe1502} on *hyvin tehty* ja *Akame*^{JK1601} on *ammattitaitoinen*. Kriitikko kehuu *Akamen* käännöstä laajemminkin, mutta tästä huolimatta julkaisu on saanut huonoimman mahdollisen julkaisu-arvion eli vain yhden ympyrän, koska julkaisun painojälki oli niin huono. Erinomainenkaan käännös ei siis aina takaa hyvää julkaisu-arviota. Yhdessä arvostelussa käännöstä kutsutaan *takuuvarmaksi*^{JK1602}. Tulkitsen tämän tarkoittavan, että kriitikko pitää teoksen kustantajaa (Yen Press) tasokkaana. Kriitikko voi kommentilla tarkoittaa, että käännös on varmasti vähintäänkin hyvä, koska kustantaja tekee yleensä työnsä hyvin käännösten suhteen.

Edellä esitetyistä myönteisistä kommentteista käännösten laadusta voidaan vetää seuraavia johtopäätöksiä. Kriitikot vaikuttavat pitävän kaikista tärkeimpänä sitä, että käännös on kielellisesti sujuva ja toimiva. Verbaalinen ilmaisu tukee kuvallista ilmaisua ja tekee teoksesta

selkeästi luettavan. Kriitikot osaavat myös paikoitellen arvostaa kääntäjän ottamia riskejä. Värikäs kielenkäyttö ja toimiva huumori voivat nostaa käännetyn teoksen lukuarvoa kriitikoiden silmissä.

5.2.2 Kielteinen suhtautuminen

Käännöksen yleinen laatu arvioitiin kielteisesti yksitoista kertaa ja näistä tapauksista vain yksi toistui kahdesti (*ontuu*^{PU1518} ja *PU1520*). Kielteisissä arvioissa ei siis ollut havaittavissa samanlaista toistuvuutta sanavalinnoissa kuin myönteisissä tapauksissa. Olen katsonut kielteiseksi suhtautumiseksi kaikki selvästi kielteissävyiset kommentit. Yhdessäkään tapauksessa käännoästä ei suoraan kutsuttu huonoksi.

Kommentit *siedettävä*^{PU1505} ja *lähinnä välttävä*^{PU1502} ovat ehdottomasti kielteisiä, mutta eivät silti anna ymmärtää, että julkaisu ei olisi lukemisen arvoinen. Samantyyllisiä arvioita ovat kommentit, joissa käännoästä on tehty aktiivinen tekijä: käännoä *ontuu ikävästi*^{PU1520} tai *jättää toivomisen varaa*^{MS1506}. Käännoästä aktiivisen toimijan tekeminen siirtää kritiikin kohteen pois itse kääntäjästä ja pehmentää viestiä.

Sanat *tönkkö*^{MS1501}, *tönköhkö*^{PU1513} ja *ikävän jäykkä*^{PU1522} viittaavat käännoäksen verbaaliseen sujuvuuteen. Kuten edellisessä luvussa todettiin, lehden kriitikot arvostavat kielellistä sujuvuutta. Tönkkö tai jäykkä käännoä on mahdollisesti liian kirjakielinen tai se ei kuulosta luontevalta suomalta tai englannilta.

Adjektiivit *pelkistynyt*^{MS1507} ja *yksinkertainen*^{JK1603} on ilmaistu kielteissävyisesti. Teoksen *Servamp* arvostelussa kriitikko kutsuu käännoästä *pelkistyneeksi*, koska kääntäjä on oikonut lähtötekstiä liikaa ja teos on tämän seurauksena menettänyt merkittävästi jotain lähtökielisen teoksen tunnelmasta. Käännoäksen *yksinkertaisuus* teoksessa *Handa-kun* sen sijaan viittaa hahmojen tapaan puhua. Tätä jälkimmäistä tapausta tarkastelen lähemmin luvussa 5.3.2 *Puheen esittäminen*.

Kriitikot ovat paikoitellen pyrkineet pehmentämään viestiään käännoästä kielteisesti arvioidessaan. Yhtä käännoästä ei suoraan kutsuta *tönköksi*, vaan se *tuntuu* sellaiselta. Samaa ilmaisua on käytetty toisenkin teoksen arvostelussa: käännoä *tuntuu yllättävän hutiloidulta*^{PU1503}. Verbin *tuntua* käyttäminen arvostelussa voi saada arvion kuulostamaan epävarmalta. Verbiä ei aineistossa esiinny muuta kuin näissä kahdessa kielteisessä tapauksessa. Kaksi tapausta on liian vähän, jotta niistä voitaisiin tehdä varmoja päätelmiä.

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että verbiä on harkitusti käytetty juuri kielteisissä tapauksissa viestin pehmentämiseksi.

Kielteisiä arvioita käännöksen yleisestä laadusta esiintyi huomattavasti vähemmän kuin myönteisiä. Näistä arvioista ei siis voida laatia yhtä kattavia päätelmiä kuin myönteisistä. Silti samaan tapaan kuin myönteisissä arvioissa, edellä tarkastellut kommentit vaikuttaisivat keskittyvän käännöksessä käytetyn kielen sujuvuuteen. Kielteiset arviot kommentoivat enemmän tiettyä käännöspiirrettä (kuten puheen esittämistä) kuin käännöksen kokonaisvaltaista laatua.

5.2.3 Neutraali suhtautuminen

Neutraalin suhtautumisen määrittely ja tunnistaminen ei ole yhtä helppoa kuin myönteisen ja kielteisen suhtautumisen. Määritelmäni mukaan neutraalia asennetta välittävät kommentit ja arviot ovat sellaisia, joissa kriitikko hyväksyy käännöksen, mutta kommentin sävy on silti jokseenkin kielteinen. Käännöksen yleinen laatu on tällöin hyvän ja huonon välimaastossa.

Tutkimusaineistossani neutraaleiksi tulkittavia kommentteja esiintyi yksitoista kappaletta, joista kymmenen oli erilaisia. Neutraalit kommentit ovat monisanaisuudessaan pidempiä kuin myönteiset ja kielteiset. Monessa tapauksessa käännös on ilmaistu tekijänä pelkän kuvailun sijaan.

Käännöksiä on kuvailtu ilmaisuilla *kulutuskelpoinen*^{MS1505}, *kelvollinen*^{JK1603} ja *astetta miellyttävämpi*^{PU1615}. Nämä kolme arviota voisi määrittää myös myönteisiksi, mutta niiden taustalla on kuitenkin havaittavissa kielteinen sävy. Sanalla *kulutuskelpoinen* voi tarkoittaa, että käännöksellä ei ole suurempia saavutuksia, mutta se ei myöskään pilaa lukukokemusta. Kommentti *kelvollinen* on merkitykseltään melko itsestäänselvä. Käännöksessä on joitain puutteita, mutta se on pääasiassa toimiva. Suomennosta kuvaava ilmaisu *astetta miellyttävämpi* vihjaa kriitikon suhtautumisesta mangasuomennoksiin yleisesti. Käännös on miellyttävämpi kuin suomennokset yleensä, muttei silti täydellinen.

Yhdessä tapauksessa todetaan, että *käännöksessäkin on yritystä*^{PU1608}. Kommentti voidaan kontekstissaan tulkita kehuksi, koska se on ilmaistu muiden julkaisua kehuviin kommenttien yhteydessä. Kriitikko ei kuitenkaan kutsu käännöstä hyväksi.

Kolmessa arvostelussa käännöstä on keuhuttu toteamalla, ettei valitettavaa tai nipotettavaa ole. Tällaiset kommentit antavat sellaisen kuvan, että kriitikko on odottanut käännöksessä olevan

virheitä tai muuten odottanut käännöksen laadun olevan heikko, ja hän on tarkkaan lukenut julkaisun läpi virheitä etsien. Tällaiset kommentit, jotka periaatteessa ovat myönteisiä, voivat antaa kriitikosta helposti nuivan kuvan. Kriitikko ei vaikuta arvostavan käännöstä, jos käännöksen hyvän laadun ohittaa kielteisävytteisellä huomiolla.

Loput neutraalit arviot muistuttavat kielteisissä arvioissa mainittuja tapauksia, joissa käännöksestä on tehty toimija. Samaan tapaan kuin kielteisissä tapauksissa, näissäkin saattaa olla taustalla ajatus viestin pehmentämisestä. Nämä kommentit ovat: *ajaa asiansa*^{MS1505}, *ei juuri kompastele*^{PU1523}, *hoitaa työnsä ansaitsematta sen suurempia moitteita*^{PK1601} ja *tekee tehtävänsä pääosin hyvin*^{TH1601}.

Näistä neutraaleista kommenteista ei ole havaittavissa selviä asenteita käännöspiirteitä kohtaan. Niistä ei myöskään voida päätellä tarkempia perusteluja sille, miksi kriitikot ovat ilmaisseet asiansa niin kuin ovat. Käännöksiin suhtaudutaan hyväksyvästi.

5.3 Käännöspiirteet

Tässä osiossa erittelen kaikki käännöspiirteet, joita *Anime*-lehden kriitikot arvosteluissaan kommentoivat. Käännöspiirteiksi lasketaan kaikki käännökseen liittyvät seikat, joissa kääntäjä tai kustantaja on tehnyt jonkin valinnan, jota kriitikot kommentoivat. Käsiteltäviä piirteitä on kaikkiaan kaksitoista erilaista. Piirteet on listattu alle *Taulukkoon 1 Käännöspiirteiden erittely*. Suurin osa tarkasteltavista piirteistä sijoittuu kotouttavan ja vieraannuttavan strategian käsitteiden alle. Olen luvussa 2 selittänyt, miten kotouttavaa ja vieraannuttavaa strategiaa voidaan soveltaa mangakääntämiseen. Tässä luvussa käsittelen tiettyjä käännöspiirteitä tarkemmin itsenäisinä piirteinä, enkä osana laajempia käännösstrategioita. Teen kuitenkin havaintoja siitä, että ilmentävätkö piirteitä kommentoivat huomiot kriitikkojen asennetta kotouttamisesta ja vieraannuttamisesta. Kriitikot eivät itse käytä arvosteluissa termejä *kotouttaminen* ja *vieraannuttaminen*, vaan olen itse aikaisemman tutkimuksen pohjalta arvioinut, kumman strategian alaisuuteen käännöspiirteet sijoittuvat.

Käsittelen kommentoituja käännöspiirteitä niiden esiintyvyyssjärjestyksessä. Alla olevaan taulukkoon on tiivistetty kommenttien esiintyvyyshmäärät sekä kokonaisuudessaan että kielikohtaisesti. Tutkimusaineistossani oli yhteensä 101 arvostelua, joissa käännös mainittiin. Suomennosten arvosteluja näistä oli 25 ja englanninnosten 76.

Taulukko 1 Käännöspiirteiden erittely

Käännöspiirre	Suomennos	Englanninos	Yhteensä
Äänitehosteet	1	24	25
Puheen esittäminen	6	9	15
Virheet	9	4	13
Lukijan avut	1	11	12
Sanavalinnat	4	3	7
Japanin kielen läpinäkyvyys ja puhuttelupäätteet	0	6	6
Lokalisaatio	3	3	6
Liberaalius	0	5	5
Huumori	1	3	4
Tekniset seikat	0	4	4
Sanojen ja erisnimien kirjoitusasu	1	2	3
Teoksen käännösnimi	0	2	2

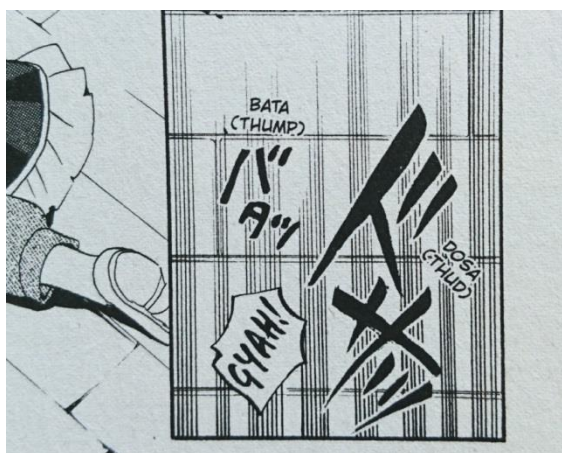
5.3.1 Äänitehosteet

Lähtökohtaisesti tutkimuksessani ei ollut tarkoitus käsitellä äänitehosteisiin kohdistuvia kommentteja, koska äänitehosteiden kääntämisessä on vahvasti taustalla kustantajan oma linjaus, eikä niinkään kääntäjän tekemä ratkaisu. Aineistoa tarkastellessani kävi kuitenkin ilmi, että *Anime*-lehti puuttuu äänitehosteisiin silmiinpistävän usein ja siksi käsittelen tätä käännöspiirrettä tutkimuksessani.

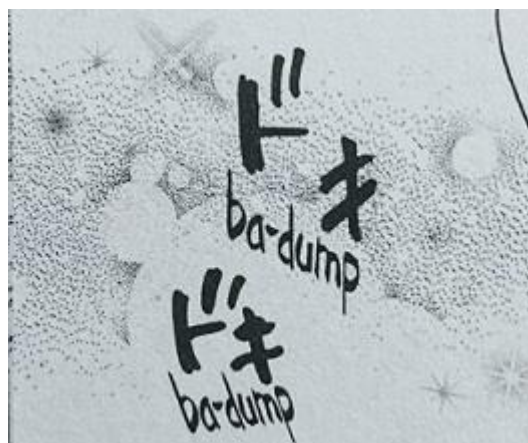
Sarjakuvan äänitehosteiden kääntäminen on eri asia kuin niiden korvaaminen, vaikka joskus nämä kaksi yhdistyvätkin. Äänitehosteiden kääntäminen voi tarkoittaa sitä, että tehoste on käännetty alkuperäisen japaninkielisen tehosteen viereen (ks. Kuva 8). Jos äänitehoste on korvattu, se on sekä käännetty että muokattu kuvaan alkuperäisen tehosteen paikalle mahdollisimman paljon alkuperäistä äänitehostetta jäljitellen (ks. Kuva 9). *Anime*-lehden kriitikot kommentoivat arvosteluissa molempia tapoja käsitellä äänitehosteita, mutta aina ei ole täysin selvää, onko tehoste ainoastaan käännetty alkuperäisen viereen vai myös korvattu.

Äänitehosteita kommentoitiin arvosteluissa huomattavasti enemmän kuin mitään muuta käännöspiirrettä; ne mainittiin 25 arvostelussa. Vain yksi tapaus koski suomennosta. Kaikista maininnoista 11 koskee yhdysvaltalaiskustantaja Yen Pressin tapaa kääntää äänitehosteet kaksinkertaisesti. Kaksinkertainen kääntäminen tarkoittaa sitä, että sarjakuvaruudussa on säilytetty alkuperäinen japaninkielinen äänitehoste, jonka viereen tehoste on translitteroitu eli kirjoitettu pienellä latinalaisin kirjaimin ja vielä tämän alle tehostesana on käännetty sulkeisiin englanniksi (ks. Kuva 7). Tällainen äänitehostepolitiikka on tyypillistä nimenomaan Yen Pressille. *Anime*-lehden kriitikoiden suhtautuminen kaksinkertaisesti käännettyihin tehosteisiin on erittäin kielteinen. Käännökset ovat *ärsyttäviä*^{MS1504 ja PU1505}, *rasittavia*^{MS1603} ja *lukukokemusta häiritseviä*^{MT1501}. Vaikka kriitikko ei suoraan ilmaisisi asennettaan edellä

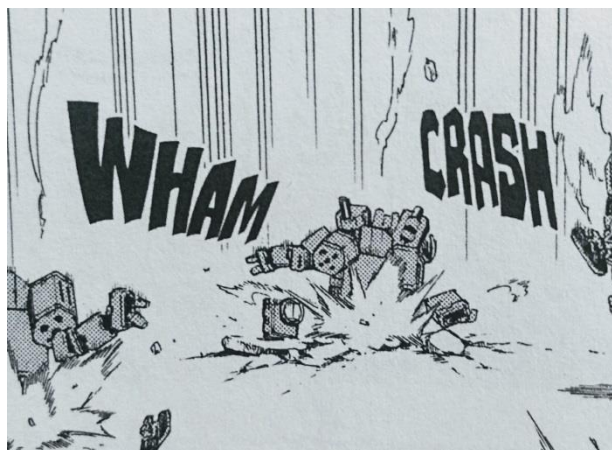
esitettyyn tapaan, jo pelkästään Yen Pressin tehosteiden mainitsemisen voi tulkita kielteiseksi suhtautumiseksi. Silloinkin, kun kustantaja on tehnyt poikkeuksen, eikä olekaan kääntänyt tehosteita kaksinkertaisesti, kriitikon kommentti on hyökkäävä: ”Ääniefektejä ei olla tuplakäännetty rasittavasti niin kuin Yen Pressillä yleensä”^{MS1502}. Vain yhdessä tapauksessa kaksinkertaisia äänitehosteita on siedetty. Teosta *Demon from Afar*^{JK1501} arvostellessaan kriitikko on huomionnut tehosteet, mutta toteaa, etteivät ne ole ”häiritsevän päällekkäviä” ja ne voi ”halutessaan jättää täysin huomiotta”. Hänen asenteensa tehosteita kohtaan tässä arvostelussa saattaa kuitenkin olla teoskohtaista.

Kuva 7. Kaksinkertaisesti käännetyt tehosteet

Kuva 8. Viereen käännetyt tehosteet

Kuva 9. Käännetty ja korvattu tehoste

Yksi kriitikko ottaa kantaa keskusteluun, jota Yen Pressin äänitehosteista ilmeisesti käydään: ”Yen Pressin ääniefektipolitiikka jakaa mielipiteet, mutta tuplakääntäminen on parempi kuin kääntämättä jättäminen”^{JK1603}. Voidaan päätellä, että tämäkin kriitikko on äänitehosteiden korvaavan kääntämisen kannalla, mutta kaksinkertainen kääntäminen menettelee paremman puutteessa. Kommentista välittyy myös seuraava viesti: äänitehosteet tulisi aina vähintään

kääntää, mutta korvaaminen ei ole pakollista. Sama mielipide on havaittavissa muissakin kriitikoiden huomioissa.

Kriitikoiden kommentoimissa muita äänitehosteita kuin Yen Pressin kaksinkertaisesti käännettyjä sellaisia, sävy on lähes poikkeuksetta myönteinen. Tehosteet on nostettu esiin, jos ne on käännökseen korvattu. Korvaamista kutsutaan *huolelliseksi*^{VS1601 ja PU1508} ja *näitiksi*^{NL1601}. Kriitikot esittävät, että äänitehosteiden kääntäminen ja korvaaminen merkitsevät huolella tehtyä työtä. Esimerkiksi yhden kriitikon mukaan korvatut äänitehosteet viimeistelevät *Black Clover* -mangan^{NL1601} huolitellun ulkoasun. Käännösjulkaisuun on tällöin panostettu ja nähty vaivaa.

Teoksen *The Kurosagi Corpse Delivery Service*^{PP1504} arvostelussa todetaan, että äänitehosteet on listattu julkaisun loppuun eikä käännetty itse sivulle. Ne on siis jätetty sarjakuvasivulle täysin japanilaiseen muotoonsa. Tällainen käännöskäytäntö on julkaisua arvosteltaessa huomionarvoinen, koska tehosteluetteloa pidetään vanhentuneena tapana kääntää äänitehosteita. Tällaisella kommentilla voidaan antaa ymmärtää, että kustantaja on ajastaan jäljessä tai ei ole panostanut tarpeeksi käännösjulkaisuunsa. Toinen poikkeava tapa kääntää äänitehosteet käy ilmi teoksen *Non Non Biyori*^{CL1505} arviosta: ”Vain osa alkuperäisistä ääniefekteistä jätetty käännöksen viereen, mikä ihmetyttää”. Tästä virkkeestä ei täysin välity, mitä kriitikko olisi julkaisulta toivonut. On kuitenkin selvää, että epä johdonmukainen tapa käsitellä tehosteita on häirinnyt kriitikon lukukokemusta.

On mielenkiintoista, että *Anime*-lehden kriitikot nostavat äänitehosteet näin suureen rooliin julkaisuja arvostellessaan. Yen Press -kustantamoa kritisoidaan lehden numerosta toiseen. Voisi kuvitella, että säännölliselle lukijalle käy hyvin nopeasti selväksi, mikä kyseisen kustantamon tapa kääntää tehosteita on, eikä lehden siten tarvitsisi nostaa aihetta esiin toistuvasti.

Kriitikoiden asenteet äänitehosteita kohtaan vaikuttaisivat enemminkin kielivän käännöksen vaikutuksesta mangan visuaalisuuteen kuin käännöksen oikeellisuuteen. Yksikään kriitikko ei kommentoi hyvin tai huonosti käännettyjä äänitehosteita. Kriitikoiden huomio on keskittynyt tehosteiden sijoitteluun. Käytäntö kääntää ja sijoittaa tehosteet kertoo, kuinka paljon käännösjulkaisuun on panostettu.

5.3.2 Puheen esittäminen

Tässä osiossa käsittelen puheen esittämiseen liittyviä käännöspiirteitä. Sellaisia ovat puhetta esittävän tekstin kirjakielisyyden ja puhekielisyyden, murteet ja erilaiset idiolekit. Puheen esittämistä kommentoitiin yhteensä viisitoista kertaa. Englanninnosten arvioissa puheeseen liittyviä kommentteja oli muutama enemmän, mutta ero ei ole määrällisesti merkittävä.

Puhutun kielen kääntäminen on haastavaa (Tiittula & Nuolijärvi 2013, 238). Puhetta käännettäessä kotouttavasti kääntäjä pyrkii laittamaan hahmot puhumaan niin kuin kohdekulttuurissa puhutaan. Vieraannuttavasti käännettäessä käännöksessä näkyy vieras puhetapa. (mts. 240.) Kirjakielisyyden ja puhekielisyyden välillä tasapainottelu on suomennetun käännöskirjallisuuden haaste. Suomen kirjakieli ei ole luonnollisesti syntynyt vaan tekemällä tehty, jotta suomen kielelle saatiin säännöt oikeaoppiselle kielenkäytölle (Kangas 2005, 24). Kukaan ei puhu sitä äidinkielenään (Juva 1998, 49). Puhekieli on normitetusta, muodollisesta kielestä eroava kielimuoto (Tiittula & Nuolijärvi 2013, 14). Sen esittäminen fiktiivisessä dialogissa on olennainen keino jäljitellä todellisuutta (mts. 20).

Nuorten hahmojen puhekielinen kielimuoto on tyypillistä suomennetussa kaunokirjallisuudessa, ja siksi kääntäjä voi päätyä kääntämään puhekieliseksi puhetta, joka ei sellaista lähdeoteoksessa ole. Lukija voi nimittäin kiinnittää erityistä huomiota nuorten hahmojen puheeseen, jos se on kirjakielistä. (Tiittula & Nuolijärvi 2013, 572.) Lukijasta voi tuntua omituiselta ja jäykältä, jos suomennoksessa nuoret hahmot puhuvat keskenään kirjakielisesti. Puhekielinen dialogi sen sijaan voi helposti tuntua pakotetulta. *Anime*-lehden kriitikot havaitsivat kielenkäytön epäluontevuuden todennäköisesti herkemmin suomennoksesta kuin englanninnoksesta äidinkieltänsä vuoksi. Siksi kirjakielisyyttä ja puhekielisyyttä onkin arvosteluissa kommentoitu kahta poikkeusta lukuun ottamatta vain suomennosten yhteydessä.

Suomennoksen kirjakielisyydestä on huomautettu kahdesti. Teoksen *Saksinainen*^{PU1516} dialogi on kriitikon mielestä ”kenties vähän turhan kirjakielistä” nuorten hahmojen suuhun. Tässä tapauksessa on olennaista se, että teoksessa puhujat ovat nuoria ja siksi kirjakielisyyden ei kuulosta sopivalta. Kriitikon tapa ilmaista mielipiteensä kirjakielisyydestä on hieman epävarma, mikä korostaa hänen asenteensa henkilökohtaisuutta. Sama kriitikko on arvioinut teoksen *Uncanny Brains*^{PU1522} suomennoksen olevan ”ikävän jäykkä ja kirjakielinen”. Sanojen *jäykkä* ja *kirjakielinen* rinnastaminen viittaisi siihen, että kirjakielisyyden vaikuttaa kielen sujuvuuteen.

Puhekielisyyttä on kommentoitu kolmessa arvostelussa. Sarjan *Aoha Ride*^{PPe1601} suomennoksen puhekielisyyys saattaa kriitikon mukaan ”kohottaa kulmakarvoja”. Kääntäjä on käyttänyt pronominia *se* pronominin *hän* sijasta. Kriitikko tiedostaa, että sanavalinnalla on tavoiteltu teini-ikäisten puhetapaa, mutta puhekielisyyys kuulostaa hänestä ”tekstimuotoisena oudolta ja pakotetulta”. Myös puhekielisyyttä puoltava näkökanta on esillä aineistossa. *Animal Jungle* -suomennoksen^{PU1603} puhekielisyyttä keuhutaan ”miellyttäväksi”. Teoksen arvostelussa ei kuitenkaan avata, millä tavalla käännös on puhekielinen.

Puhekielisyyys mainittiin kahdessa englanninnoksen arviossa. Teoksen *Servant x Service*^{JK1604} puhekielisyyttä keuhutaan: ”nuorten aikuisten välistä dialogia on helppo lukea, sillä puhekielen käyttö ajoittain erikoisten sanavalintojen kera osuu napakymppiin”. Tässäkin kommentissa on nähtävissä se, että puhuvien hahmojen ikä, vaikuttaa puheen luontevuuteen.

Toinen englanninnos, jonka arvostelussa puhekielisyyys mainitaan, on *Handa-kun*^{JK1603}. Tässä tapauksessa käännös ei itse asiassa ole puhekielinen ja kriitikko on nähnyt tarpeelliseksi mainita asiasta: ”[kääntäjät] vannovat yksinkertaisuuden nimeen, sillä tässä mangassa ei puhuta puhekielisesti”. Tämä rinnastus antaa sellaisen kuvan, että kielellinen yksinkertaisuus on yhtä kuin yleiskielisyys tai kirjakielisyyys. Kommentista jää epäselväksi, viittaako kriitikko ”tällä mangalla” käännökseen vai lähtöteokseen. Jää lukijan tulkittavaksi, puhutaanko lähtöteoksessa puhekielisesti vai yleiskielisesti. Mikäli lähtöteoksessa on käytetty puhekieltä, voidaan kriitikon kommentti katsoa kielteiseksi: kääntäjät ovat yksinkertaistaneet puhetta. Kommentti voidaan kuitenkin tulkita myös asenteettomaksi arvosteltavaan teokseen liittyvin perustein. *Handa-kun* on sisarsarja mangalle *Barakamon*, jonka käännöksen ovat laatineet samat kääntäjät, ja jossa käytetään paljon puhekieltä ja murretta. On mahdollista, ettei *Handa-kun*-sarjan lähtöteoksessa puhuta yhtä puhekielisesti ja kriitikko on halunnut tuoda tämän seikan esiin arvostelussa käännöksen kontekstissa.

Kriitikoiden kommentteista voi päätellä, että kaikissa suomennostapauksissa kääntäjä on hyödyntänyt puheeseen kotouttavaa strategiaa. Kotouttaminen voi näkyä niin kirjakielisyytenä kuin puhekielisyytenä (Tiittula & Nuolijärvi 2013, 240). Näin vähäisten kommenttien perusteella on vaikeaa vetää linjausta siitä, miten kriitikot asennoituvat kirjakielisyyteen ja puhekielisyyteen eli kotouttavaan puheeseen. Suomennettuja sarjoja yhdistää se, että niissä esiintyvät hahmot ovat teini-ikäisiä ja sarjojen kohderyhmänkin muodostavat teinit. Tällaisissa sarjoissa puheeseen kiinnittää helpommin huomiota kuin vakavammissa aikuisille suunnatuissa sarjoissa.

Idiolekti eli yksilömurre tarkoittaa yksilön puheen kaikkia piirteitä kaikkine persoonallisine vivahteineen (Tieteen termipankki: Idiolekti). Mangassa henkilön puhetavalla voidaan antaa runsaasti informaatiota siitä, millainen henkilö on luonteeltaan ja millainen tausta hänellä on. Idiolekti voi olla olemassa jo japaninkielisessä lähtötekstissä, mutta on myös mahdollista, että kääntäjä on idiolektin avulla pyrkinyt antamaan lukijalle hahmosta tietoja, joita japaninkielinen lukija saisi esimerkiksi hahmojen käyttämistä pronomineista.

Anime-lehden arvostelijat ovat kommentoineet käännöksessä hahmoille annettuja idiolekteja neljä kertaa. Kommentoituja erilaisia puhetapoja ovat *ylikoristeellisuus*^{CL1503}, *pömpöösi*^{PU1513}, *nörtti*^{HRK1504} ja *tönkkö söpistyyli*^{MS1601}. Kriitikot ovat hahmosidonnaisista puhetavoista pääasiassa hyvillään. Romanttisen mieshahmon ylikoristeellinen puhetapa toimii kriitikosta ”hienosti”. Tämä onnistunut käännös on arvostelussa nostettu esiin erityisen hyvänä piirteenä. Toisessa sarjassa keskeisen hahmon ”nörtti” puhetapa on ”lokalisoitu hyvin”.

Aina kääntäjän pyrkimykset eivät silti ole kriitikoista onnistuneita. ”Pömpöösi” puhetapa on kriitikon mukaan hahmolle ”asiaankuuluva”, eli käännös ei sinällään ole virheellinen. Tällainen puhetapa kuitenkin tekee kriitikon mukaan tekstistä raskasta luettavaa. Myös ”tönkkö söpistyyli” on häirinnyt kriitikon lukukokemusta. Hahmon puheeseen on tuotu leikkimielistä ja söpöä sävyä muun muassa virkkeiden perään heitetyllä *desu*-huudahduksella. *Desu* on japanilainen kopulaverbi, joka tarkoittaa *joku on jotakin* (Matilainen & Serita 2009, 219). Sanan viljeleminen fiktiivisen hahmon puheessa antaa puheelle omanlaistaan sävyä. Kriitikko toivoo, että ”desu-lässytys olisi editoitu oikeaksi englanniksi”. Kriitikko toteaa tämän pienen seikan laskeneen julkaisun arviota merkittävästi. Muuten julkaisu olisi hänen mukaansa ”melkein kolmen palluran arvoinen”. Itse idiolektia suurempi ärsytyksen kohde vaikuttaisi oikeastaan olevan sanan kääntämättä jättäminen.

Edellä eriteltyjen idiolektitapausten lisäksi yhdessä arvostelussa puhetapojen yhteydessä huomautetaan japanilaisen paikallismurteen ilmentämisestä käännöksessä. *My Monster Secret* -sarjassa^{TH1601} yksi hahmo puhuu lähtötekstissä kriitikon mukaan Kansain alueen murteella. Käännöksessä murre on korvattu täytesanan *like* toistuvalla käytöllä. Kriitikon mukaan tämä kotouttava käännösvalinta ”särähtää vähän korvaan”.

Tutkimusaineistosta nousee esiin myös yksi kritiikki, jossa arvioidaan sosiolekteja. Sarjan *Rakastunut robottiin*^{PU1615} arviossa sosiolektien erottelua kehutaan hauskaksi: rahvaan ja ylhäisön puhetyylit eroavat käännöksessä toisistaan.

Kriitikot suhtautuvat siis pääasiassa myönteisesti kotouttavasti käännettyihin idiolekteihin ja muihin puheen varieteetteihin. Japaninkielisen *desu*-sanankäyttö idiolektin ilmentämisenä käännöksessä on vieraannuttava strategia ja se on saanut arvostelussa erittäin huonon vastaanoton. Murteen kotouttaminen täytesanalla on ainoa tapaus, jossa kriitikko on selvästi suhtautunut kotouttavaan strategiaan kielteisesti.

5.3.3 Virheet käännöksessä

Virheet eroavat muista tässä tutkimuksessa tarkasteltavista käännöspiirteistä, koska ne eivät ole kääntäjän tarkoituksellisia strategisia käännösvalintoja. *Anime*-lehden kriitikot ovat nostaneet virheet esiin käännöksissä yhteensä kolmetoista kertaa. Aikaisemmat käännöskriitikon tutkijat ovat kritisoineet kriitikoiden tapaa nostaa arvosteluissa esiin yksittäisiä virheitä ja mustamaalata käännös näin yhdellä kommentilla (Nyqvist 2015, 21–22). Myös *Anime*-lehden kriitikot tuovat yksittäisiä virheitä näkyviin.

Olen jakanut käännöksissä esiintyvät virheet kahteen kategoriaan: käännösvirheisiin ja teknisiin huolimattomuusvirheisiin. Käännösvirheet ovat virheitä, joissa kääntäjä on ymmärtänyt jonkin asian väärin tai sana tai ilmaus on käännetty väärin. Huolimattomuusvirheitä ovat tekniset virheet kuten kirjoitusvirheet ja tavutusvirheet. *Anime*-lehden kriitikot ovat tarttuneet kummankin tyyppisiin virheisiin. Ilmiselviä käännösvirheitä on kommentoitu kuusi kertaa, huolimattomuusvirheitä seitsemän kertaa. Määrällisesti tämä ei ole paljon näin laajassa aineistossa. Kiinnostavaa onkin esiintyvyyss määrän sijaan, miten kriitikot ovat tuoneet virheitä ja kuinka laajasti he niitä kommentoivat. En ole laskenut virheiksi käännösvalintoja, joita kuvaillaan arvosteluissa kömpelöiksi tai muuten heikoiksi, sillä ne eivät ole suoranaisia virheitä.

5.3.3.1 Virheiden käsittelyn erot suomennoksia ja englanninnoksia arvosteltaessa

Ennen kriitikoiden huomioiden tarkempaa tarkastelua, esittelen tähän kategoriaan sisältyvien arvosteluiden kielijakaumaa. On huomionarvoista, että kriitikot tarttuivat sekä käännösvirheisiin että huolimattomuusvirheisiin herkemmin suomennosten kuin englanninnosten kohdalla. Suomennosten virheitä kommentoitiin yhdeksässä arvostelussa, englanninnosten neljässä. Englanninkielisiä julkaisuja arvosteltaessa virheistä huomautettiin lyhyesti toteamalla, että virheitä on muutamia, eikä virheitä sen kummemmin eritelty. Suomennoksia arvosteltaessa virheitä päinvastoin avattiin joskus hyvinkin pitkästi ja niille

pyrittiin löytämään selityksiä. Virheistä myös todettiin, vaikuttavatko ne merkittävästi lukukokemukseen.

Selityksiä tälle jakaumalle on useita. Ensinnäkin kriitikoiden äidinkieli on suomi, joten he huomaavat virheet helpommin suomenkielisestä tekstistä. Toiseksi monet suomeksi julkaistavat sarjat ovat melko tuntemattomia ja kulttuurisesti merkityksettömiä, joten palstatila täytyy täyttää jollain, kun asiaa itse teoksesta ei riitä. Kriitikko voi mahdollisesti käyttää tilaisuuden hyväkseen ja antaa kääntäjälle ja kustantajalle tarpeellista palautetta työn jäljestä sen sijaan, että hän tarkastelisi syvällisesti lyhyttä tusinasarjaa. Vaihtoehtoisesti suomennettu teos on erittäin tunnettu, ja kriitikko on aiemmin lukenut sitä jollain muulla kielellä ja siten tuntee sarjan sisällön hyvin. Tällöin hän havaitsee nopeasti, jos jonkin kohdan suomennos poikkeaa japaninkielisestä lähtötekstistä tai muunkielisestä käännöksestä, vaikkapa englanninnoksesta. Kolmanneksi *Anime*-lehdellä on rooli palvella vain suomenkielisiä lukijoita. Neljänneksi lehti voi arvosteluillaan vaikuttaa suomenkielisen mangan kustantajiin antamalla heille palautetta virheistä. Englanninnosten virheiden kommentointi lehdessä on palautteenantomielessä turhaa, koska yhdysvaltalaiskustantajat eivät tule niitä ikinä lukemaan. On kuitenkin suuri todennäköisyys, että mangan suomentajat ja kustantajat ovat kiinnostuneita *Anime*-lehden kriitikkojen arviosta työstään.

Suomennosten arvosteluissa kriitikoiden kommentaateista välittyy myös ajatus siitä, että kriitikot odottavat käännöksissä esiintyvän jossain määrin sekä asiavirheitä että teknisiä kömmähdyksiä. Käännöksiä keuhataan muun muassa seuraavaan tapaan: ”ei isompia virheitä”^{PU1603}, ”ei juurikaan kustantajalle tyypillisiä tavutusongelmia”^{PU1524} ja ”suhteellisen hyvin tavoitettu, mitä dialogilla ja muulla käsikirjoituksella halutaan sanoa”^{PU1519}. Kriitikolla vaikuttaa olevan oletamus siitä, millaista suomennettu manga keskimäärin laadultaan on. Virheet ovat perusolettamus. Kun kääntäjä on melko onnistunut työssään ja virheitä esiintyy vain vähän, käännös on onnistunut.

5.3.3.2 Käännösvirheet

Suurempia käännösvirheitä on käsitelty arvosteluissa suhteellisen laajasti. Tarkastelen seuraavaksi kahta tapausta, joissa virheitä on eritelty tarkimmin. Nämä tapaukset kuvaavat hyvin kriitikoiden otetta asiavirheisiin yleisesti. Virheitä esitellään, korjataan ja jopa perustellaan. Kriitikko myös kertoo, haittaavatko virheet lukukokemusta niin merkittävästi, ettei käännöstä kannata lukea.

Titaanien sota -arvostelussa^{PU1520} kriitikko on antanut kolmasosan palstatilaa (30 riviä) sivun mittaisesta arvostelusta käännösvirheiden puinnille. Kriitikko kuitenkin pehmentää sanomaansa selittämällä kääntäjän tekemät asiavirheet lähtöteoksen epäselvällä verbaalisella ja visuaalisella kerronnalla. *Titaanien sodan* tapauksessa käännösvirheet koskevat pääasiassa tapahtumapaikkojen ja tapahtumien epäjohtonmukaisuutta. Kriitikon mukaan asiavirheitä on runsaasti ja ne vaikeuttavat sarjan tapahtumien seuraamista ja häiritsevät lukukokemusta. Virheitä on kuvattu erittäin tarkasti ja jopa korjattu arvostelussa:

”Räikeimpänä mokana Armin sanoo luvussa 4, että portin tukkimiseen tarkoitettu kivenlohkare on jo laitettu paikalleen, ja nyt sitä ei voi enää siirtää pois tieltä. Oikeasti hänen kuuluisi sanoa, että portin tukkimista varten varatun kiven siirtämiseksi paikalleen ei ole keinoja.

Julkaisua ei täysin tehlata muutaman käännösvirheen vuoksi, vaan kriitikko kuitenkin toivoo, että virheistä huolimatta suomalainen lukijakunta löytäisi suomennoksen pariin. Kriitikko on siis optimistinen ja lukijaa ja kääntäjää kannustava virheitä esitellessäänkin. Hän on tuonut asiantuntevuuttaan esiin kuvaamalla virheitä. Samalla hän kuitenkin kannustaa lukijaa tutustumaan julkaisuun.

Hyvin samanlainen tapaus on arvostelu teoksesta *All You Need Is Kill*^{PU1503}. Kriitikosta suomennos ”tuntuu yllättävän hutiloidulta”. Tässäkin tapauksessa virheet vaikeuttavat tapahtumien seuraamista. Siinä missä virheiden täyteistä *Titaanien sodan* suomennosta suositeltiin lukijoille, vaikka englanninnoskin on olemassa, *All You Need Is Kill* ei saa yhtä lempeää kohtelua. Virheellinen käännös on viimeinen tikki muutenkin heikkolaatuiselle julkaisulle, ja kriitikko on omin sanoin ”melkein taipuvainen suosittelemaan” englanninkielistä julkaisua.

Käännösvirheitä esiin tuodessaan kriitikon sävy on harmitteleva, ei piikittelevä. Muissakaan tapauksissa kriitikot eivät tuomitse käännöstä kulutuskelvottomaksi virheistä huolimatta. Pienet virheet eivät pilaa mangaan kokonaisuutta tai lukukokemusta, ja kuten edellä nähtiin, jos julkaisu on muuten laadukas ja arvosteltava teos lukemisen arvoinen, voidaan virheitä katsoa läpi sormien. Lisäksi huomioimalla suomennosten virheet arvostelussa, on aina mahdollisuus, että kääntäjä luettuaan arvostelun kääntää sarjan seuraavat osat tai seuraavan toimeksiantonsa paremmin ja tarkemmin.

5.3.3.3 Tekniset huolimattomuusvirheet

Asiavirheiden lisäksi *Anime*-lehden arvosteluissa on huomioitu teknisiä huolimattomuusvirheitä eli kirjoitus- ja tavutusvirheitä. Kaikkiaan huolimattomuusvirheitä

mainittiin seitsemässä arvostelussa. Tällaiset virheet eivät olennaisesti vaikuta käännöksen ymmärtämiseen, mutta saattavat ärsyttää lukijaa ja antaa kuvan julkaisun heikosta laadusta.

Huolimattomuusvirheitä ei ole samaan tapaan avattu kuin käännösvirheitä. Kriitikot yksinkertaisesti toteavat, löytyykö käännöksestä virheitä. Useammassakin tapauksessa virheiden vähäistä esiintyvyyttä käännöksessä on keuhuttu. Kriitikot vaikuttavat oletavan, että virheitä yleensä on paljon ja julkaisu on tavallista parempi, jos virheitä on vain muutama. Virheistä todetaan myös, että ne eivät pilaa tai haittaa lukukokemusta.

Huolimattomuusvirheiden kohdalla kriitikot eivät ole näkyvästi hakeneet perusteluja virheille kääntäjistä. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että kahdessa arvostelussa virheet on laitettu kustantamon piikkiin. Kyseinen kustantamo on suomeksi mangaa julkaiseva Ivrea, josta arvosteluissa annetaan melko pahamaineinen kuva. Arvosteluissa todetaan, että huolimattomuusvirheet ovat kustantajalle tyypillisiä: ”Ivrealle tyypillisiä kirjoitus- ja tavutusvirheitä”^{PU1519} ja ”ei juurikaan kustantajalle [Ivrea] tyypillisiä tavutusongelmia”^{PU1524}. Kriitikko on oppinut odottamaan huolimattomuusvirheitä Ivrean sarjoilta. Jälkimmäinen kommentti onkin kustantajaa lähes kehuva, virheitä kun on löytynyt erittäin vähän.

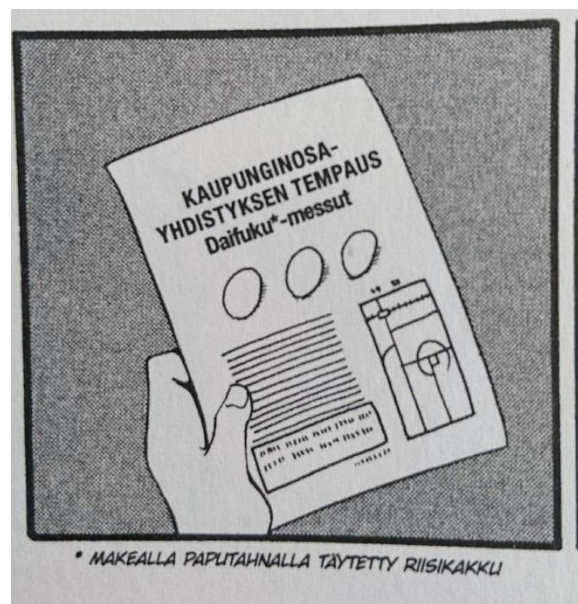
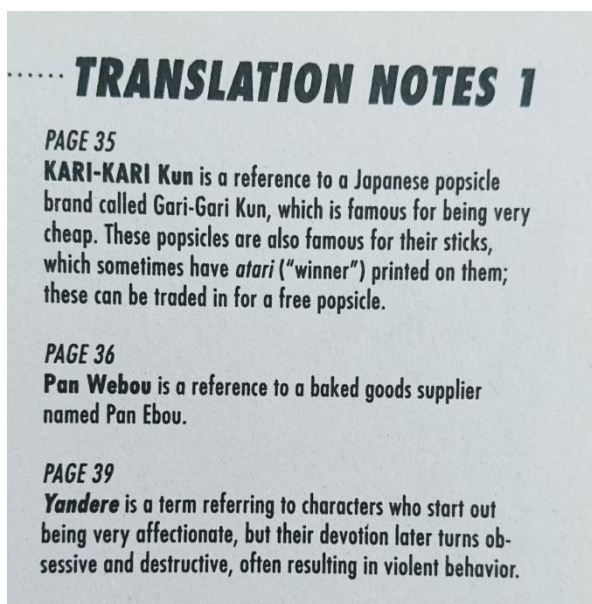
Virheiden kohdalla ei voida käsitellä kotouttavaa ja vieraannuttavaa käännösstrategiaa, koska virheet eivät ole seurausta kääntäjän tarkoituksellisesta käännösvalinnasta. Kriitikoiden asennoituminen etenkin huolimattomuusvirheisiin on kuitenkin hyvin suopea. Lehden antamien arvosanojen kuvauksissa (ks. s. 40–41) todetaan, että runsaat kirjoitusvirheet voivat vaikuttaa heikkoon arvosanaan. Keskitasoiselta julkaisulta kuitenkin hyväksytään pienet puutteet.

5.3.4 Lukijan avut

Lukijan apuihin liittyviä kommentteja esiintyi kahdessatoista arvostelussa, joista yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikki arvioivat englanninnoksia. Käännösjulkaisuissa lukijan avut ovat sanastoja, kääntäjän huomautuksia ja kulttuuriselityksiä. Sanastot, huomautukset ja selitykset avaavat lukijalle kulttuurisidonnaisia seikkoja, joita vieraannuttavasti käännettyissä teoksissa esiintyy. Ne voivat selittää esimerkiksi detaljittekestejä, verbaaliseen tekstiin jätettyjä japaninkielisiä sanoja tai kokonaisia tilanteita. Joskus jokin kulttuurisidonnainen vitsi avautuu lukijalle vain selittämällä.

Sanastot ja kulttuuriselitykset löytyvät tavallisesti julkaisun lopusta. Lyhyet kääntäjän huomautukset taas on kirjoitettu pienellä sarjakuvan ruutujakoon tai marginaaleihin (ks. Kuva 11). Sanastot voivat olla listaus vaikkapa äänitehosteista, japaninkielisistä sanoista tai puhuttelupäätteistä. Puhuttelupäätteiden selitykset voi olla listattu myös julkaisun alkuun, jotta uudet lukijat ymmärtävät heti päätteiden merkityksen.

Kulttuuriselitykset ovat melko kattavia verrattuna sanastoihin (ks. Kuva 10). Niissä selitetään ilmiöitä ja sanojen merkityksiä, joita japanilainen lukija ymmärtää luonnostaan kulttuuri- ja kielitaustansa vuoksi, mutta jotka voivat hämmentää länsimaalaista lukijaa. Joskus kulttuuriselityksissä on avattu asioita, joita lukijan ei välttämättä edes tarvitsisi ymmärtää seuratakseen sarjakuvaa. Tähän viittaa muun muassa se, että sarjakuvaan ei ole aina kirjattu, mistä asioista selitys löytyy julkaisun lopusta. Sen sijaan sarjakuvaan itseensä sisällytetyt kääntäjän huomautukset kohdistuvat asioihin, joita lukijan olisi hyvä ymmärtää.

Kuvat 10 ja 11. Kulttuuriselitykset julkaisun lopussa (vas.) ja mangaan sisällytettynä

Anime-lehden kriitikot ovat suhtautuneet lukijan apuihin vaihtelevin asentein. Joidenkin julkaisujen kohdalla sanastot, selitykset ja huomautukset on koettu tarpeellisiksi, toisissa ne taas ovat turhia. Yleinen suhtautuminen lukijan apuja kohtaan on kuitenkin myönteinen. Avut ovat *ilahduttavia*^{MS1604}, *hyödyllisiä*^{PU1613} ja *tarpeellisia*^{MS1603}. Joissain arvosteluissa vain todetaan, että julkaisusta löytyy sanasto tai kulttuuriselityksiä. Aineistossani ei kuitenkaan esiintynyt yhtäkään arvostelua, jossa kritisoidaisiin lukijan apujen puuttumista. Voidaan päätellä, että kriitikot eivät pidä lukijan apuja välttämättömyyksiä laadukkaalle käänösjulkaisulle, mutta niiden olemassaolo voi nostaa julkaisun arvoa.

Kolmessa arvostelussa lukijan apuihin on kuitenkin suhtauduttu kielteisesti. Yhden julkaisun kohdalla kielteinen suhtautuminen perustuu kulttuuriselityksen tarpeettomuudelle: ”Tarinan ymmärtämiseksi ei tarvitsisi tietää ohimennen ohi vilahtaneiden ilotulitteiden tai kananugettien nimiä”^{PU1510}. Kriitikko tulkitsee, että julkaisuun on liitetty selityksiä, jotta julkaisun hintaa voidaan korottaa. Tämä kommentti viittaa siihen, että lukijan apujen todella koetaan nostavan julkaisun arvoa. Toisenlaista turhuutta edustavat lukijan avut, jotka aliarvioivat lukijaa. Tällaisia tapauksia arvosteluissa esiintyi kaksi. Toisessa^{JK1604} kritisoitiin joidenkin käännösselitteiden itsestäänselvyyttä, toisessa taas huomautettiin, että ”pahimmista [kustantajalle tyypillisistä] käännöshuomautuksista on luovuttu”^{PU1513}.

Kriitikoiden mielestä lukijanavut voivat siis olla teoksesta riippuen hauska ja hyödyllinen lisä tai täysin tarpeettomia. Suhtautuminen on selvästi teoskohtaista. Kriitikot eivät vaikuta arvostavan sitä, että kulttuurisidonnaisuuksia, jotka ovat yleisiä mangassa, selitetään käännösjulkaisussa. Tällainen asennoituminen viittaisi siihen, että kriitikot hyväksyvät vieraannuttavan strategian käännöksessä kulttuurisidonnaisuuksien muodossa. Joitain asioita tarvitsee tai voi selittää, toiset asiat taas ovat niin itsestäänselvyksiä, että selitykset ja sanastot ovat kriitikoista tarpeettomia. Yhdessäkään arvostelussa ei todettu, että jokin kulttuurisidonnainen seikka olisi pitänyt kotouttaa käännökseen, jolloin lukijan avuilta olisi vältytty.

5.3.5 Sanavalinnat

Seitsemässä arvostelussa kriitikko on tarttunut yksittäisen sanan käännökseen tai kääntämättä jättämiseen. Suurimmassa osassa tapauksista kääntäjän valintaan on suhtauduttu kielteisesti. Neljä tapauksista koski suomennoksia ja kolme englanninnoksia. Kommentoituja sanoja yhdistää se, että ne ovat kaikki sellaisia, jotka todennäköisesti esiintyvät sarjoissa toistuvasti. Olennaisten ja paljon käytettävien sanojen kohdalla käännös pistää silmään. Tapaukset voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Osa sanavalinnoista on huomioitu, koska käytetty sana on epätavallinen tai tuntuu muuten kontekstiin epäsopivalta. Muiden kommentoitujen sanavalintojen kohdalla kyse on japanilaisen käsitteen onnistuneesta tai epäonnistuneesta käännöksestä.

Ensimmäiseen kategoriaan sijoittuvat tapaukset esiintyvät pääasiassa suomennoksissa. Sarjan *Blood+*^{NL1501} suomennoksessa vampyyrihahmoista käytetään sanaa *lepakkohirviö*. Kriitikon suhtautuminen sanavalintaan on jokseenkin huvittunut: ”olisi niille uhkaavamman nimen voinut keksiä”.

Rakastunut robottiin -suomennoksen^{PU1615} kohdalla kriitikko ei ole ollut tyytyväinen sanavalintaan *mestari*, jota robottihahmo käyttää omistajastaan. Sanavalinta kuulostaa kriitikosta ”hassulta”, ja hän ehdottaakin paremmaksi käännökseksi sanoja *emäntä* tai *omistaja*.

Kolmannessa suomennostapauksessa kriitikon asenne käännösvalintaa kohtaan on epäselvä. *Virgin Blood* -sarja^{PU1524} on teoksena melko roisi. Kriitikko on nostanut esiin käännösvalinnan suomentaa sana *papa* sanaksi *isi*. Sana on sarjan kontekstissa seksuaalissävytteinen, ja kriitikon mukaan sen käyttö ”koventaa panoksia”. Kommentista ei täysin käy selväksi, onko sanavalinta miellyttänyt kriitikkoa. Käännös on vähintäänkin onnistunut tekemään teoksesta vielä seksuaalisemman oloisen.

Viimeinen epätavallinen kommentoitu sanavalinta esiintyy sarjan *Ten Count*^{NL1604} englanninnoksessa. Sarjassa keskeinen hahmo kärsii bakteerikammosta. Kriitikkoa hämmentää, että sairaudesta käytetään käännöksessä termiä *germophobia*, vaikka se on kriitikon mukaan ”kansanomainen” ja sanalle olisi olemassa ”korrekti” vaihtoehto. Kriitikko on päättellyt käännösvalinnan olevan perusteltua sillä, että kyseinen termi on mahdollisesti englanninkielisessä maailmassa yleisessä käytössä.

Toiseen kategoriaan sijoittuu kolme sanaa. *Twin Star Exorcists* -sarjassa^{PU1521} on käytössä kriitikon mukaan shintolainen termi *kegare*, joka on jätetty käännökseen japaniksi. Kriitikko pitää kääntämättä jättämistä mielenkiintoisena, koska hänestä sana kääntyisi englanniksi suoraan *impurity*. Japaninkielisen sanan säilyttäminen on erikoista kyseisen sarjan kohdalla myös siksi, että muu käännös on täysin ”lokalisoitu”. Kriitikko arvioi, että kääntäjän tarkoituksena on ollut luoda sanasta ”googlattavampi erikoistermi”.

Kaksi muuta tapausta liittyvät termeihin, jotka kuvastavat ilmiötä: *riajuu* ja *chuunibyoo*. Molemmat termit ovat mangan ja animen harrastajille todennäköisesti tuttuja, koska niitä käytetään usein. Termit ovat vahvasti sidoksissa japanin kieleen ja kulttuuriin. Sanojen sisältö ei voi käännöksessä täysin välittyä.

Teosten *Haganai - Now With 50% More Fail!* ja *Haganai - Club Minutes* englanninnokset^{PU1509} on arvioitu samassa kritiikissä, koska ne ovat samaa tuoteperhettä. Kriitikko kommentoi sanan *riajuu* kääntämisen onnistuneisuutta: ”Sanan ”riajuu” ympärillä tanssahdellaan edelleen vaihtelevalla menestyksellä”. Sana *riajuu* on lyhenne japaninkielisestä fraasista, joka tarkoittaa ”henkilöä, joka elää tyydyttävää todellista elämää”.

Käsitteelle on olennaista, että henkilöllä on seurustelukumppani. (Coto Language Academy.) Kriitikko ei arvostelussa kerro, mitä ilmaisia kääntäjiä on käyttänyt termin sijasta, mutta ainakin osa käännösvalinnoista on toimivia. Kyseiset teokset ovat oheistuotteita mangalle *Haganai: I Don't Have Many Friends*. Ilmeisesti pääteoksenkin käännöksessä on ollut vaihtelevasti toimivia käännöksiä sanalle *riajuu*, koska kriitikon mukaan ongelmaa esiintyy ”edelleen”.

Sarjan *Steins;Gate*^{PU1519} suomennoksen arvostelussa kriitikko kommentoi sanan *chuunibyoo* käännöstä. Suomalainen harrastajapiiri käyttää usein tätä alkuperäistä japaninkielistä sanaa, mutta myös epävirallinen suomennos *kahdeksaluokkalaistauti* on käytössä. *Anime*-lehden omassa sanastossa termi selitetään seuraavasti: ”Keskenkasvuiset, teennäisen aikuiset fantasialeikkikuvitelmat, joihin niiden kuvitteli on jo liian vanha” (*Anime* 85 2015, 5). Arvosteltavan sarjan päähenkilöllä on ”chuunibyoo-luonne”. Termi on suomennoksessa kriitikon mukaan käännetty ”tilanteen mukaan joko suuruudenhulluudeksi tai vainoharhaisuudeksi”. Nämä käännösvalinnat ovat kriitikosta luontevia suomennoksia.

Edellä tarkastellut sanavalinnat käännöksissä eroavat jonkin verran toisistaan kontekstissa, joten niiden pohjalta on vaikea löytää yhteneväisiä asenteita. Vaikuttaisi kuitenkin olevan selvää, että kriitikot suosivat japaninkielisten kulttuurisidonnaisten termien kääntämistä, vaikka kyseiset termit olisivat harrastajapiirille tuttuja japaninkielisinäkin. Kriitikoiden asenteeseen tällaisten termien kohdalla voi vaikuttaa myös se, että kyseisiä sanoja toistetaan teoksessa paljon. Sanojen kääntäminen voi tehdä käännöksen kielestä luontevampaa kuin vierassanojen viljely.

5.3.6 Japanin kielen rakenteiden läpinäkyvyys käännöksessä

Kriitikot ovat ottaneet kuudessa arvostelussa kantaa japanin kielen läpinäkyvyyteen käännöksissä. Japani voi näkyä käännöksestä läpi lauserakenteissa ja fraaseissa, jos käännös mukailee hyvin suoraan lähtötekstiä. Lähtökielen läpinäkyvyys tulee herkimmin ilmi lukijoille, jotka ymmärtävät japania. Japania osaamattomille japanin kielelle tyypilliset rakenteet kohdekielisessä tekstissä tuntuvat lähinnä epäluontevilta. Vieraannuttavaa käännösstrategiaa ja käännöksen autenttisuutta suosivat harrastajat pitäisivät tällaista käännöstä hyvänä, koska japani näkyy tekstissä läpi. *Anime*-lehden kriitikot sen sijaan kannattavat seuraavien tapausten perusteella kotouttavaa strategiaa, jossa japanin kielen rakenteellisia piirteitä on häivytetty käännöksessä.

Vain yhdessä arvostelussa^{PP1503} käännöstä kehuaan siitä, ettei japanin kieli paista käännöksestä läpi. Sen sijaan kahdessa arvostelussa todetaan, että japanin kielen vaikutus on havaittavissa käännöksessä. Ensimmäisessä tapauksessa^{PU1518} japanilaisten lauserakenteiden todetaan näkyvän läpi. Toisessa tapauksessa^{JK1603} käännös arvioidaan kelvolliseksi, vaikka arvostelussa todetaan, että ”vähänkään japanin kielen perusfraaseja taitava lukija pystyy usein käännöksen perusteella päättämään lähes sanatarkasti, mitä alkuperäisteoksessa on sanottu”. Tällainen käännöksen läpi näkevä lukija voi olla hyvinkin yleinen, sillä erityisesti animea kulutettaessa japanin kielessä toistuvat fraasit oppii nopeasti. Kriitikon kommentti on siis aiheellinen. Kriitikko kuvaa käytettyä käännösstrategiaa ”mekaanistyylliseksi”. Tällaisen käännöstyön seurauksena käännöksen seassa on ”outoja lauseita”. Käännös ei siis aina kuulosta sujuvalta kohdekieleltä. Mielenkiintoista on, että japanin kielen läpinäkyvyys ei kuitenkaan ole pilannut kriitikon lukukokemusta. Teoksen tarinallinen viihdyttävyyys on saattanut painaa vaa’assa enemmän kuin käännöksen heikkous.

Kolmessa arvostelussa kriitikko mainitsee puhuttelumuodot. Sekä myönteistä että kielteistä asennoitumista on havaittavissa puhuttelumuotojen yhteydessä. Puhuttelumuotoihin on viitattu arvosteluissa sanoilla *kohteliaisuuspäätte* ja *nimipäätte*. Kyseessä ovat siis hahmosuhteita ja statusta kuvaavat erisnimen tai sukulaisuussanan jälkeen liitetyt päätesanat, esimerkiksi *-san*. Kaikissa tapauksissa kommentoidaan säilytettyjä päätteitä. Päätteiden poisjättämistä ei mainittu aineistossa yhdessäkään arvostelussa.

Kaikista myönteisimmässä tapauksessa^{CL1505} puhuttelupäätteiden säilyttäminen mainitaan julkaisun laatua keuhuttaessa. Asenne on selkeästi myönteinen, koska käännös on arvioitu laadukkaaksi. Toisessa tapauksessa^{PU1517} kriitikon asenne on epäselvä. Päätteet mainitaan seuraavassa virkkeessä: ”Perushyvä sinkkupokkari tuplakäännetyillä ääniefekteillä ja säilytetyillä kohteliaisuuspäätteillä”. Sana *perushyvä* viittaisi siihen, että säilytetyt päätteetkin ovat hyvä piirre. Kommentti kaksinkertaisesti käännetyistä äänitehosteista kuitenkin tekee asenteesta epäselvän. Kun on tiedossa, että kyseinen kriitikko ei pidä tällaisista äänitehosteista, päätteiden rinnastaminen tehosteisiin antaa niistä kielteisen kuvan.

Kolmannessa tapauksessa^{PU1513} kriitikko suhtautuu kielteisesti enemminkin siihen, että päätteet on kursivoitu, kuin päätteiden säilyttämiseen. Päätteiden kursivointi on kriitikosta ”tyhmän näköistä” ja se on rinnastettu turhiin käännöshuomautuksiin. Kriitikon arviosta välittyy ajatus, että päätteiden kursivointi on lukijan aliarviointia. Kursivoinnilla lukijalle

korostetaan, että kyseessä on vierassana. Päätteiden säilyttäminen itsessään ei siis ole kriitikosta ongelma.

5.3.7 Lokalisaatio

Kuudessa arvostelussa käännökseen on viitattu sanalla *lokalisaatio*. Lokalisaatio on mainittu sekä suomennosten että englanninnosten yhteydessä kolme kertaa. Lehdessä ei ole tarkemmin määritelty mitä eroa *käännöksellä* ja *lokalisaatiolla* lehden toimituksen käsityksen mukaan on. Joissain tapauksissa vaikuttaa siltä, että lokalisaatiolla tarkoitetaan itse asiassa *lokalisointia* eli *kotoistusta*. Jotkut kommentit taas viittaisivat siihen, että sanalla tarkoitetaan kotouttavaa käännoä.

Lokalisointi on kääntämisen alalaji, jossa käännettävän materiaalin sisältöä muunnetaan tietyille kieli- ja kulttuurialueelle sopivaksi (Munday 2012, 280). Tyypillistä lokalisointia on tietokoneohjelmistojen sopeuttaminen eri kieliin ja kulttuureihin tai mittasuhteiden muuttaminen yksiköstä toiseen (Tieteen termipankki: lokalisointi). Termejä *lokalisointi* ja *käännös* käytetään kuitenkin myös synonyymeinä. Sanojen merkityserot ovat käytännössä hyvin häilyvät (Munday 2012, 281).

Tapauksia, joissa lokalisaatiota ei ole yhdistetty varsinaiseen käännökseen, vaan ennemminkin kotoistaviin ja teknisiin piirteisiin, esiintyi kolme. Yhdessä arvostelussa^{PU1612} kriitikko on valittanut mittasuhteiden muuttamista: ”eurooppalaisesta näkökulmasta ärsyttääkin se, että metrit ja kilometrit on muunnettu jaloiksi ja maileiksi”. Kommentti on hieman erikoinen, sillä mitat on luonnollisesti kotoistettu yhdysvaltalaiseen tyyliin, koska englanninkielisen mangan kustantamot ovat yhdysvaltalaisia. Asenne mittojen kotouttavaa amerikkalaistamista kohtaan on siis kielteinen. Toisessa arvostelussa^{MR1601} sanojen lihavointia on kutsuttu lokalisaatioksi. Lihavointi on piirre, joka ei ilmeisesti esiinny lähtötekstissä, vaan se on lisätty käännökseen ”amerikkalaishenkisen” käytännön mukaisesti. Lihavointia avaan lisää osiossa 5.3.10 Tekniset seikat.

Yhdessä arvostelussa^{PU1516} sanalla *lokalisaatio* viitataan selvästi käännoksen tekniseen puoleen: ”Lokalisaatiossa on myös muutama huolimattomuusvirhe: pari puhekuplaa on jäänyt tyhjiksi, ja yhden kerran ääniefekti ja dialogi ovat jopa eksyneet toistensa paikoille”. *Lokalisaatio* ei vaikuta tässä tapauksessa tarkoittavan varsinaista käännoä, vaan puhtaasti teknisiä seikkoja.

Tekniseen lokalisointiin liittyviä kommentteja on aineistossa niin vähän, ettei niiden perusteella voida laatia varmoja päätelmiä. Kahden eri kriitikon kommenttien pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että tyyllinen amerikkalaishenkisyys saa osakseen kielteisiä asenteita.

Kolmessa arvostelussa *lokalisaatio* vaikuttaisi kuitenkin viittaavaan käännöstekstiin teknisten piirteiden sijaan. Vertaamalla kriitikoiden kommentteja arvosteltavien teosten ominaisuuksiin voidaan päätellä, että *lokalisaatio* liittyy todennäköisesti kotouttavaan käännösstrategiaan. Lokalisaatiosta on nimittäin huomautettu sellaisten käännösvalintojen yhteydessä, jotka ovat kotouttavia.

Teoksen *Aoha Ride* -suomennoksen^{PPe1601} arvostelussa kriitikko käyttää käsitettä *lokalisaatio* käännöksen puhekielisyyden yhteydessä. Kriitikko ei pitänyt käännöksen puhekielisyydestä, mutta hän toteaa ilahtuneena, että ”*lokalisaatio* on muuten toimivaa”. Tästä saa sellaisen kuvan, että kriitikko pitää puhekielisyyttä osana lokalisaatiota.

Teoksen *Vaarallinen sivusto*^{PU1617} tapauksessa kriitikko puhuu samassa virkkeessä sekä lokalisaatiosta että käännöksestä: ”Lokalisoinnin aste on käännöksessä juuri sopiva, ettei käännöshuomautuksia ole tarvittu”. Tämän kommentin mukaan lokalisointi on siis osa käännöstä. Kun lokalisointiin liitetään käännöshuomautusten puuttuminen, on selvää, että sanalla tarkoitetaan juurikin kotouttamista. Käännöksestä on tehty lukijalle tarpeeksi ymmärrettävä, ettei kulttuurieroja tarvitse erikseen selittää.

Kotouttamisajatusta tukee myös kritiikki teoksesta *Panty & Stocking with Garterbelt*^{PU1515}, joka on lähtökohtaisesti hyvin länsimaalainen tyyliältään ja sisällöltään. Kriitikko on arvioinut mangan englanninnoksen lokalisaation ”ensiluokkaiseksi”. Kyseinen teos on länsimaalaisia piirrettyjä mukaileva eikä se siten ole erityisen japanilainen sisällöltään. Teos sisältää runsaasti viittauksia popkulttuuriin, erityisesti yhdysvaltalaiseen sellaiseen. On siis todennäköistä, että käännös tuntuu hyvin länsimaalaiselta.

Näitä arvosteluja tarkastellessa kotouttamisaspektin pystyi päättelemään tekstikontekstista. Muut arvosteluissa esitetyt käännökseen liittyvät kommentit tukevat kantaani siitä, että lokalisaatiolla on näissä tapauksissa tarkoitettu jonkinasteista kotouttamista.

Näiden tapausten perusteella tulkiten *lokalisaation* voivan tarkoittaa *Anime*-lehden käytössä sekä teoksen tuomista lähemmäksi kohdekulttuuria että kohdekulttuurin tyylillisiä käytäntöjä. Kriitikot ovat suhtautuneet lokalisaatioon pääasiassa myönteisesti.

5.3.8 Liberaalius

Aineistossa esiintyi viisi kertaa kommentteja siitä, kuinka arvosteltavien teosten käännös on *liberaali*. Kaikki nämä kommentit koskivat englanninnoksia. Yhdessäkään tapauksessa ei kuitenkaan avata, mitä sanavalinnalla tarkalleen ottaen tarkoitetaan. Tulkintani mukaan liberaalilla tarkoitetaan melko vapaata käännöstä. Kääntäjä on laatinut käännöksen vapaalla kädellä joko kielellisesti tai asiasisällöllisesti. Tällainen käännös on ehdottomasti enemmän kotouttava kuin vieraannuttava.

Mielenkiintoista on, että kaikissa kommenteissa käännöksen liberaaliudesta on taustalla kielteinen sävy, mutta silti käännöksiä pidetään onnistuneina. Käännöksiä kuvaillaan muun muassa näin: ”Liberaali, mutta toimiva”^{PP1603} ja ”Ylenpalttisen liberaali käännös ei tällä kertaa haittaa”^{PU1605}. Toistuva asenne on seuraava: liberaali käännös on huono käännös, mutta teoskohtaisesti se voi olla toimiva.

Liberaali käännös vaikuttaa olevan kriitikoiden silmissä hyväksyttävä ensinnäkin, jos käännösjulkaisua markkinoidaan valtavirtasarjana. Kustantaja tavoittelee julkaisulleen mahdollisimman laajaa lukijakuntaa ja siksi vapaamuotoisempi käännös saattaa toimia. Valtavirtaisuus on annettu perusteluksi liberaalille käännökselle teoksen *My Neighbor Seki*^{PU1511} arvostelussa: ”Käännös on moitteeton ja jossain määrin liberaali, mikä on näin valtavirtaiselle sarjalle hyvä ratkaisu”.

Toinen hyväksyttävä syy on teoksen humoristinen sävy. Huumoria ei ole helppo kääntää kulttuurista toiseen. Kääntäjälle voidaan sallia vapauksia sisältöuskollisuudesta, jotta huumori toimisi myös kohdekielisellet lukijalle. Huumori on mainittu perusteluna sarjan *12 Beast*^{PU1501} arvostelussa: ”Liberaali käännöskin vain sopii kuvioon, kun sarja on muutenkin humoristinen”. Mielenkiintoista tässä virkkeessä on sanan *muutenkin* käyttö. Kriitikko antaa ymmärtää, että liberaali käännös tarkoittaa humoristista käännöstä.

Aineistossani ei ollut yhtäkään arvostelua, jossa liberaalin käännöksen olisi arvioitu olevan huono valinta. Ei siis voida arvioida, mitä liberaalius pahimmillaan voisi kriitikoiden mielestä aiheuttaa. Edellä esiteltyjen tapausten perusteella kriitikoiden suhtautuminen käännöksen

liberaaliuteen on ristiriitainen. Näiden käännösten kohdalla kriitikot ovat kokeneet liberaaliuden toimivaksi käännösvalinnaksi. Kommenteissa on kuitenkin taustalla vahva kielteinen suhtautuminen liberaaleihin käännöksiin. Kriitikot ilmaisevat asennoitumisensa olevan näissä tapauksissa poikkeava, yleensä he suhtautuisivat tällaisiin käännöksiin kielteisesti. Liberaalin käännöksen voidaan olettaa olevan kotouttava käännös. Kriitikoiden ristiriitainen suhtautuminen liberaaliuteen merkitsisi, että tällaiset kotouttavat valinnat toimivat vain tapauskohtaisesti.

5.3.9 Huumori

Kriitikot ovat tarttuneet käännöksen huumoriin vain neljä kertaa. Tämä tuntuu vähäiseltä, koska voisi kuvitella huumorin välittymisen kahden kielen ja kulttuurin välillä olevan sellainen käännöspiirre, johon kriitikon olisi helppo tarttua. Toisaalta aineistoissani ei esiintynyt kovinkaan montaa suoranaista huumorisarjaa, mikä selittäisi kommenttien vähäisyyden. Monissa arvosteluissa sarjoissa on kuitenkin humoristisia piirteitä. Kuten jo aiemmin totesin, voi olla, että onnistuneen käännöksen hauskuutta kehutaan arvostelussa muutenkin kuin toteamalla sen suoraan tai nostamalla vitsit esiin. Huumorin vähäinen kommentointi voi kielä mahdollisesti myös siitä, että käännösmangassa huumoria ei onnistuta yleensä erinomaisesti välittämään kohdekieliselle lukijalle.

Kaksi kommentista liittyy sanaleikkivitseihin. Sanaleikit ovat haastavia käännettäviä, koska ne ovat hyvin kielisidonnaisia. Sarjakuvaa käännettäessä lisähaasteensa tuo vitsien mahdollinen visuaalinen ilmentäminen, sillä sanaleikki voi viitata kuvitukseen. Ensimmäisessä tapauksessa^{CL1501} kriitikko harmittelee sanaleikkien oikomista: ”Matsuin [mangan tekijä] rakastamat sanaleikkivitsit on oiottu surutta tiehensä”. Kriitikon mukaan sanaleikit ovat siis olleet olennainen osa lähtöteosta. Kommentti on sävyltään kääntäjää ja kustantajaa hieman syyllistävä. Oikominen on tehty kriitikon mukaan ”surutta”. Toteamalla, että mangan tekijä Yusei Matsui rakastaa sanaleikkivitsejä, vihjataan myös, että kääntäjä ja kustantaja ovat ohittaneet tekijän tarkoituksiperät. Arvostelussa ei kuitenkaan kerrota, pilaako vitsien oikominen lukukokemuksen. Julkaisua kutsutaan arvostelussa ”moitteettomaksi” ja se on saanut täydet pisteet. On todennäköistä, että sarjaan aiemmin tutustumaton lukija ei edes huomaisi sanaleikkien puuttumista.

Toinen sanaleikkejä kommentoiva tapaus on erilainen. Sarjan *Kani nimeltä Mulko*^{NL1502} käännöksessä sanaleikkejä esiintyy sarjakuvalukujen nimissä. Kriitikon mukaan nämä sanaleikit ovat melkein pä haus Kempia kuin mangan varsinainen sisältö.

Kahdessa muussa tapauksessa vitsien käännökset mainitaan yksinkertaisesti käännöksen muun arvioinnin lomassa: ”vitsit toimivat”^{PPe1502} ja ”jotkut vitsitkin hymähdyttävät”^{PU1509}. Arvosteluista ei käy ilmi, miten ne on käännetty, eli ei voida päätellä, miksi vitsit ovat käännöksessä onnistuneita.

On itsestäänselvää, että kriitikot pitävät onnistuneesti käännetystä huumorista, kuten muutkin kuluttajat. Kriitikot eivät ole avanneet tarpeeksi huumorin onnistumisen syitä, joten heidän asennoitumistaan huumoriin sovellettuihin käännösstrategioihin on vaikeaa päätellä. Kotouttavasti käännetty huumori on sellaista, jossa kääntäjän tavoite on ollut herättää lukijassa sama reaktio kuin minkä lähdekielinen lukija on lähdeteksestä saanut. Tällaisissa tapauksissa kääntäjä on yleensä muokannut tekstin asiasisältöä kohdeyleisölle sopivammaksi. (Hautakoski 2013, 23.) Vieraannuttavasti käännettyssä huumorissa lähdetekstin vitsit ja muu huumori on säilytetty lähdekielen ja -kulttuurin kontekstissa. Kotouttava strategia voi tehdä käännöksestä lukijalle hauskemman, mutta vieraannuttavalla strategialla käännetty teos on autenttisemmin japanilainen.

Esittelemistäni tapauksista ensimmäinen on ainoa, josta voidaan arvioida kriitikon suhtautumista kääntäjän käännösstrategiaan. Kääntäjä on tavallaan käyttänyt kotouttavaa strategiaa, koska hän ei ole säilyttänyt sanaleikkivitsejä. Toisaalta hän ei ole myöskään keksinyt sanaleikeille kohdekielisiä vastineita. Kriitikon kommentteista voi päätellä, että hän olisi toivonut pidemmälle vietyä kotouttamista, jonka myötä vitsit olisivat säilyneet käännöksessä kohdekielisinä.

5.3.10 Tekniset seikat

Tyypillisesti sarjakuvassa vaihtelevilla fonteilla ilmennetään erilaisia äänenpainoja (Ruokosenmäki 2000, 13). Niillä voidaan myös korostaa sananpainoa, jotta lukija voi paremmin ”kuulla” repliikin. Erityisesti lihavoitua hyödynnetään tässä mielessä englanninkielisessä sarjakuvassa. Lihavoinnilla voidaan myös ilmentää lukijalle, että jokin tietty sana tai nimi on tarinalle olennainen ja lukijan kannattaa painaa se mieleen.

Teknisiä piirteitä kommentoitiin neljässä arvostelussa, jotka kaikki koskivat englanninnoksia. Kaikissa arvostelussa suhtautuminen oli kielteinen. Tekniset seikat on voitu nostaa arvosteluissa esiin, koska ne ovat häirinneet lukukokemusta.

Yhdessä arvostelussa^{MR1601} valitetaan äänenpainojen kuvaamista tekstin lihavoinnilla, jota on kriitikon mukaan liikaa. Lihavointi pistää silmään, koska se aiheuttaa ”outoja painotuksia hahmojen puheessa”. Lihavointi on arvostelussa pistetty ”vahvan lokalisaation” piikkiin. Kriitikko kuitenkin toteaa, että yleensä lihavointi ei haittaa lukukokemusta, kunhan sitä esiintyy pienissä määrissä.

Toista tapausta olen käsitellyt jo luvussa 5.3.6. *Japanin kielen rakenteiden läpinäkyvyys käännöksessä*. Kyseisessä arvostelussa^{PU1513} kriitikko oli kritisoinut puhuttelupäätteiden kursivointia, joka näytti hänestä ”tyhmältä”. Tekstikontekstista pystyi päättämään, että kursivointi oli kriitikosta tarpeetonta japanilaisten sanojen vierauden korostusta.

Kolmannessa tapauksessa^{PU1518} ei kritisoida fonttia tai tekstin tehokeinoja, vaan erikoismerkkejä. Arvosteltava julkaisu on fantasiasarja, jossa esiintyy kriitikon mukaan paljon ”maagisten konseptien nimiä”. *Maaginen konsepti* voi tässä tapauksessa tarkoittaa esimerkiksi yliluonnollista taisteluiskua tai jotain muuta taianomaista ilmiötä. Käännöksessä näiden nimien ympärille on laitettu kulmasulkeet; varmaankin, jotta lukija hahmottaisi nimet paremmin. Kriitikosta tällainen käytäntö on kuitenkin ”mautonta”.

Neljännessä tapauksessa^{PP1501} kielteistä asennetta ei ole ilmaistu yhtä suoraan kuin edellä tarkastelluissa. Kriitikko ihmettelee, miksi dialogi on paikoitellen painettu erilaisilla fonteilla. Kielteinen sävy ilmenee fonttivaihtelun syyn kummastelussa. Fontit vaihtelevat ”jostain syystä”, mutta kriitikko on myös päätellyt vaihtelun kuvaavan erilaisia äänensävyjä.

Neljän arvion perusteella on vaikea vetää varmoja asennelinjauksia teknisistä seikoista. Fonttivaihteluista, lihavoinnit ja kursivoinnit mukaan lukien voidaan silti sanoa, että ne saattavat häiritä lukukokemusta ja siksi kriitikot ovat suhtautuneet vaihteluun kielteisesti.

5.3.11 Sanojen ja nimien kirjoitusasu

Nimien ja sanojen kirjoitusasua on kommentoitu kolmessa arvostelussa. Kahdessa tapauksessa kirjoitusasu on japanilainen eli selvästi vieraannuttava. Japanilaisella kirjoitusasulla ei tässä tarkoiteta merkkikirjoitusta, vaan japanin latinalaistusta. Japanin latinalaiseen kirjoitusasuun on olemassa parikin eri tapaa tiettyjen äänteiden kohdalla. On makuasia, miten haluaa kirjoittaa vaikkapa pitkät vokaaliäänteet, esimerkiksi: *aa* tai *ā* (Matilainen & Serita 2009, 6).

Ensimmäisessä tapauksessa^{MS1504} sana, joka kriitikon mukaan tulisi oikeaoppisesti translitteroida *varga*, onkin kirjoitettu japanilaiseen tyyliin *varuga*. Kriitikko on nostanut tämän käännösvalinnan esiin äänitehosteisiin kohdistuvan ärtyneen kommentin yhteydessä, joten voidaan päätellä, että kriitikon asenne myös japanilaista kirjoitusasua kohtaan on kielteinen.

Toisessa vieraannuttavassa tapauksessa^{MS1605} hahmon nimi on suomennoksessa kirjoitettu japanilaisittain: *Soosuke* onkin *Sōsuke*. Japanilainen kirjoitusmuoto pitkälle o-äänteelle on pistänyt kriitikkoa silmään ”ikävästi”. Kriitikko vastustaa nimen kirjoitusmuotoa arvostelussaan suoran kommentin lisäksi näkyvästi. Hahmon nimi mainitaan arvostelussa useaan otteeseen ja se on jokaisella kerralla kirjoitettu niin kuin kriitikko haluaisi sen käännöksessä kirjoitettavan.

Sarjan *Let's Dance a Waltz*^{HRK1502} käännöksessä nimien e-kirjaimiin on lisätty aksenttiiviivat, jotka näyttävät kriitikon mukaan ”hassuilta”. Arvostelussa ei tarkemmin avata, millaisten nimien kohdalla aksenttiiviivaa on käytetty, joten valinnan taustoja on vaikea päätellä. Aksenteilla on esimerkiksi voitu tavoitella eurooppalaista estetiikkaa. Aksentit voivat tuntua omituisilta, koska sarjan tapahtumapaikka on kuitenkin Japani eikä esimerkiksi Ranska. Tämä käännösratkaisu on tavallaan siis sekä kotouttava että vieraannuttava.

Näin vähäisten kirjoitusasuun kohdistuvien kommenttien perusteella ei voida päätellä yleistä asennetta kirjoitusasusta. Molemmat japanilaiseen kirjoitusasuun liittyvät tapaukset ovat saman kriitikon, Maaret Stepanoffin, arvosteluista. Voidaan siis ainakin todeta, että Stepanoff suosii japanilaisia kirjoituspiirteitä häivyttävää kirjoitusasua.

5.3.12 Teoksen käännös nimi

Arvosteltavien teosten käännös nimeä kommentoitiin kahdessa arvostelussa. Sarjojen käännös nimet *He's My Only Vampire*^{MT1501} ja *That Wolf-Boy Is Mine!*^{MS1604} eivät ole miellyttäneet kriitikoita. Ensimmäisessä tapauksessa nimeä kutsutaan ”hölmöksi”. Jälkimmäisessä tapauksessa sarjan nimi on kriitikon mielestä ”pöhelön humoristinen”. Nimi ei humoristisuudessaan vastaa kriitikon mukaan sarjan sisältöä. Näin käännös nimi voi olla harhaanjohtava. Molempien sarjojen kohdalla käännös nimi on täysin uusi, eikä suora käännös lähdekielisestä nimestä. Erityisesti *He's My Only Vampire* eroaa merkittävästi lähdekielisen teoksen nimestä *Junketsu + Kareshi*, jonka suora käännös olisi ”Pureblood + Boyfriend”.

That Wolf-Boy Is Mine!:in kohdalla japaninkielinen nimi *Watashi no Ookami-kun* taipuu huonosti suoraan englanniksi kieliopin ja sanaleikin vuoksi.

Kummankaan kritisoidun käännösnimen kohdalla ei siis ollut kyse siitä, että nimi mukailisi englanninkielistä nimeä, joka on ollut Japanissa ja harrastajapiirissä käytössä jo ennen sarjan käännättämistä. Käännösnimet ovat pistäneet kriitikoilla silmään omien perusteluidensa lisäksi mahdollisesti siksi, että ne eroavat niin selvästi lähdekielisistä nimistä. Ne ovat myös kieliopillisesti kömpelöitä, mutta tätä seikkaa kriitikot eivät suoraan ilmaise.

Kaksi huomautusta käännösnimistä näin laajassa aineistossa on vähän. Kaikista aineistossani esiintyvistä arvosteltavista sarjoista ne kuuluvat pieneen joukkoon, jossa käännösnimi ei ole suora käännös, säilytetty japaninkielinen nimi tai virallinen Japanissa käytetty englanninkielinen nimi. Nimien poikkeuksellisuus vaikuttaa siis olevan pääsyy sille, miksi ne on nostettu esiin.

5.4 Katsaus kriitikoihin

Tutkimukseni yksi tavoitteista oli selvittää, onko *Anime*-lehden kriitikoilla selkeää jaettua asennetta mangakäännöksiä kohtaan vai voidaanko kriitikoiden välillä havaita eriäväsyyksiä. Havainnoin myös, kuinka usein kukin kriitikko on käännöksen maininnut suhteessa kaikkiin laatimiinsa arvosteluihin. *Taulukossa 2 Kriitikoiden erittely* on lueteltu kaikki kriitikot, jotka mainitsivat käännöksen kritiikkeissään. Taulukosta näkyy, kuinka monessa arvostelussa kriitikko on maininnut käännöksen ja kuinka monta arvostelua hän on yhteensä kirjoittanut *Anime*-lehden vuosikertoihin 2015 ja 2016. Käännösmaininnaksi laskettiin kaikki vähänkään käännöksen laatuun, käännöspiirteisiin ja kääntäjään kohdistuvat kommentit. Kriitikot on laitettu järjestykseen sen perusteella, kuinka monta kertaa he mainitsivat käännöksen.

Taulukko 2 Kriitikoiden erittely

Kriitikko	Arvosteluita, joissa käännös on mainittu	Arvosteluita yhteensä	Käännösmaininnat arvosteluissa prosentteina
Petteri Uusitalo	40	55	72,3 %
Maaret Stepanoff	12	32	37,5 %
Petri Pohjonen	10	19	52,6 %
Cilla Lohi	7	10	70 %
Nita Lohi	6	9	66,6 %
Pinja Peltonen	5	5	100 %
Tuomas Hiden	4	4	100 %
Jani Kajasrinne	4	4	100 %
Henna-Riina Kakkola	4	14	28,5 %

Valtteri Strömsholm	2	2	100 %
Nuppu Eskelinen	1	8	12,5 %
Johanna Kari	1	7	14,2 %
Pinja Kuusio	1	1	100 %
Maija Lehtola	1	1	100 %
Maria Ruotsalainen	1	1	100 %
Aino Tegelman	1	1	100 %
Matias Tukiainen	1	3	33,3 %

5.4.1 Käännösmainintojen määrät arvosteluissa

Vuosina 2015 ja 2016 *Anime*-lehden arvosteluissa käännöksen mainitsi yhteensä seitsemätoista eri kriitikkoa. Näiden kriitikoiden lisäksi manga-arvosteluita kirjoitti vain pari muuta henkilöä ja määrällisesti heidän arvostelunsa eivät olleet merkittävät. Kriittikkokohtaisissa arvostelumäärissä on suuria eroja. Suurin osa kriitikoista on kirjoittanut alle kymmenen arvostelua kahden vuoden aikana. Lehden päätoimittaja Petteri Uusitalo on ollut kaikkein ahkerin kriitikko; hän on kirjoittanut noin 32 prosenttia kaikista arvosteluista. Näiden kahden ääripään välimaastoon asettuu kolme kriitikkoa.

Jokaisen kriitikon kohdalla ei voida tehdä johtopäätöksiä käännöksen tärkeydestä arvostelujen määrän pohjalta, koska arvosteluita on liian vähän. Joidenkin kriitikkojen asenteista voidaan kuitenkin esittää johtopäätöksiä vertaamalla lukuja.

Kahdeksan kriitikkoa kommentoi käännöstä kaikissa arvosteluissaan. Ei voida kuitenkaan todeta, että käännöksen mainitseminen arvostelussa olisi heille prioriteetti, koska he olivat kaiken kaikkiaan kirjoittaneet enintään viisi arvostelua. Nämä kriitikot eivät ole laatineet tarpeeksi arvosteluja kahtena vuosikertana, jotta voitaisiin päätellä, kuinka tärkeänä he pitävät käännöstä.

Viisi kriitikkoa mainitsi käännöksen alle puolessa laatimistaan arvosteluista. Näiden kriitikkojen välillä on kuitenkin merkittäviä eroja arvostelumäärissä. Verrataan esimerkiksi Matias Tukiaisen ja Maaret Stepanoffin lukuja. Tukiainen on kirjoittanut yhteensä kolme arvostelua ja mainitsee käännöksen niistä yhdessä. Stepanoff sen sijaan on laatinut kaikista kriitikoista toiseksi eniten arvosteluja. Aineistossa hänen arvostelujaan esiintyi 32, joista käännös mainittiin vain kahdessatoista. Prosentuaalisesti näiden kahden kriitikon kommenteilla ei ole kovinkaan suurta eroa, mutta arvostelumäärällisesti Stepanoffin luvuista voidaan päätellä asenteita, Tukiaisen ei. Tukiaisen arvosteluja on aineistossa liian vähän lukujen suhteuttamiseen. Stepanoffin tapauksessa käännösmainintojen määrä on kuitenkin

silmiinpistävän vähäinen. Voidaan päätellä, että Stepanoff ei pidä käännöstä yhtenä tärkeimmistä julkaisun laadun mittareista.

Neljä kriitikkoa käsitteli käännöstä yli puolessa laatimistaan arvosteluista, muttei kaikissa. Näistä neljästä kriitikosta selkeimpiä päätelmiä voidaan tehdä Petteri Uusitalosta, jonka kirjoittamia arvosteluja aineistossa esiintyi 55 kappaletta. Uusitalo kommentoi käännöstä yhteensä 40 kertaa eli noin 72 prosenttia arvosteluista sisälsi maininnan käännöksestä. Nämä luvut ovat niin merkittäviä, että voidaan todeta Uusitalon pitävän käännöstä olennaisena osana julkaisua ja arvion arvoisena.

Anime-lehden arviointiperusteiden (ks. s. 40–41) mukaan käännöksen laatu on olennainen kriteeri julkaisujen arvioinnissa. Tässä luvussa esittämiäni lukuja vertaamalla voidaan todeta, että suurin osa kriitikoista pitää käännöstä tärkeänä osana julkaisun laatua ja he suosivat käännöksen mainitsemista arvosteluissa. Arvostelun sisältö siis vastaa melko hyvin lehden itse asettamia arviointikriteerejä.

5.4.2 Kriitikkokohtaiset asenteet

Kriitikkokohtaisia yksilöllisiä asenteita esiintyi aineistossa jonkin verran. Selkeiden linjausten vetäminen on silti tässäkin tapauksessa haastavaa, koska osa kriitikoista on laatinut niin vähän arvosteluja. Koska päätoimittaja Uusitalo on kommentoinut käännöksiä selvästi enemmän kuin muut kriitikot, suurin osa asennehavainnoista liittyy häneen. Muitakin yksilöllisiä asenteita sekä joukkoasenteita on kuitenkin myös havaittavissa.

Kuten äänitehosteita käsittelevässä luvussa havaittiin, *Anime*-lehden kriitikoilla on melko yksimielinen asenne tehosteiden kääntämisestä. Yen Press -kustantamon suosimat kaksinkertaiset äänitehosteet saavat kaikilta kriitikoilta vähintäänkin nyrpeän vastaanoton. Kaikkien äänitehosteita arvioivien kriitikoiden kommenteista välittyy myönteinen asenne kotouttaviin käännösstrategioihin.

Uusitalon suhtautuminen käännöksiin oli kaikkein kattavin. Hänen arviostaan oli havaittavissa kaikista eniten myönteistä asennoitumista ja suunnilleen tasapuolisesti kielteistä ja neutraalia asennoitumista. Hän kommentoi käännöksiä myönteisesti kaikkiaan 21 kertaa, mikä on noin puolet hänen kaikista käännösmaininnoistaan. Nämä lukemat osoittavat, että Uusitalo mielellään antaa positiivista näkyvyyttä käännökselle arvosteluissa. Uusitalolle tyypillinen

erityispiirre oli kuitenkin käännösvirheiden ja käännöksen liberaaliuden kommentointi. Nämä molemmat ovat kielteissävytteisiä piirteitä.

Uusitalo on huomauttanut käännösvirheistä tai käännöksen virheettömyydestä kaikkiaan seitsemän kertaa. Lisäksi hän on käsitellyt käännösvirheitä selvästi laajemmin ja yksityiskohtaisemmin kuin muut kriitikot. Voi olla, että Uusitalon asiantuntevuus ja kielitaito kuvastuvat virheiden kommentoinnissa.

Uusitalon arvostelut ovat myös yhtä tapausta lukuun ottamatta ainoita, joissa kommentoidaan käännöksen liberaaliutta. Tämä voi olla sattumaa, koska tässä aineistossa käännöksen liberaalius vaikuttaisi olevan sarjakohtaista. Toinen liberaaliutta kommentoinut on Petri Pohjonen. Molempien kriitikoiden asenne käännöksen liberaaliutta kohtaan on kielteinen, vaikka aineistossani esiintyvissä tapauksissa liberaalius onkin ollut heistä toimivaa. Katson liberaaliuden olevan kotouttavan käännösstrategian tulos. Uusitalon ja Pohjosen asenteet tällaista kotouttamista kohtaan ovat siis vaihtelevia. Heidän kommentistaan käy ilmi, että liberaalius on heistä yleensä huono piirre käännöksessä, mutta teoskohtaisissa poikkeustapauksissa kotouttava strategia on hyväksyttyä.

Maaret Stepanoffin arvosteluissa käännöksistä on pääasiassa nostettu esiin kielteisiä seikkoja. Stepanoffin ainoat kehut käännöksille ovat sanat *pätevä* ja *laadukas*. Muuten hänen kommenttinsa ovat sävyltään kielteisiä tai hän huomauttaa käännöspiirteistä kielteisesti. Kuten luvussa 5.3.11 totesin, Stepanoff on kriitikoista ainoa, joka kritisoi japaninkielisten sanojen ja nimien kirjoitusasua. Käsiteltyjen kahden tapauksen perusteella hän suosii kotouttavaa kirjoitusasua. Kuten edellisessä luvussa totesin, Stepanoff mainitsee käännöksen harvoin suhteessa kaikkiin kirjoittamiinsa arvosteluihin. Kommenttien asenteesta voidaan päätellä, että hän todennäköisimmin mainitsee käännöksen silloin, kun siinä on hänestä jotain vikaa.

Tuomas Hiden on laatinut vain neljä arvostelua, mutta kolmessa niistä on kommentoitu kielen luontevuutta. Kielen luontevuus vaikuttaisi siis olevan hänelle tärkeä osa käännöstä. Luonteva kohdekielen käyttö on osa kotouttavaa strategiaa.

Jani Kajasrinne mainitsee käännöksen jokaisessa neljästä arvostelustaan. Hän eroaa monesta muusta lehden kriitikosta kommenttien laajuudessa, mutta toistuvia käännöspiirteisiin kohdistuvia asenteita ei hänen arvosteluissaan kuitenkaan ole havaittavissa. Kajasrinteen käännöshuomiot ovat siinä mielessä mielenkiintoisia, että hän mainitsee kääntäjän nimeltä

kolmessa arvostelussa. Hänen lisäksi vain Uusitalo on nimennyt kääntäjän arvostelutekstissä; hänkin vain viisi kertaa. Kääntäjän tuominen valokeilaan vaikuttaa näiden muutaman tapauksen perusteella olevan tärkeää Kajasrinteelle.

Muilla kriitikoilla on niin vähän käännösmainintoja, että niistä ei pysty päättämään yksilöllisiä asennelinjauksia tai käännösmainintoja on useampi, mutta niissä ei ole tarpeeksi toisteisuutta päätelmien tekemiseen. Kokonaisuutena voidaan todeta, että joillain kriitikoilla on havaittavissa taipumusta arvioida käännös sen laadusta riippumatta ja toisilla taas korostuu kielteiset kokemukset käännöksestä. Osalla kriitikoista on myös tapana nostaa esiin tiettyjä tärkeitä pitämiään käännöspiirteitä.

5.5 Yhteenveto

Tässä luvussa olen tarkastellut kaikkia erilaisia mainintoja käännöksistä, joita *Anime*-lehden kriitikot ovat vuosikertoina 2015 ja 2016 esittäneet lehdessä julkaistuissa fyysisten mangajulkaisujen arvosteluissa. Olen pääasiassa tarkastellut käännöksen laatuun kohdistuneita kommentteja ja huomioita eri käännöspiirteistä. Näiden arvostelujen pohjalta olen tehnyt havaintoja kriitikoiden asenteista käännöspiirteitä ja käännöksen roolin tärkeyttä kohtaan. Luodakseni kattavan kuvan kriitikoiden asenteista käännöksen tärkeydestä olen myös käsitellyt käännöspiirteiden ulkopuolisia seikkoja. Lisäksi tein katsauksen *Anime*-lehden kriitikoihin ja selvitin, miten he ovat yksilöinä tehneet käännöksen näkyväksi arvostelussaan ja millaisia yksilöllisiä asenteita käännöksiä kohtaan on havaittavissa.

Käännöksen yleistä laatua arvioivia kommentteja eritellessäni selvisi, että valtaosassa kommentteista käännöstä kuvailtiin myönteisesti. Myönteisten kommenttien suuri määrä kertoo siitä, että kriitikot ovat valmiita kehuaan käännöksiä, eikä ainoastaan huomauttamaan käännöksen puutteista. Kriitikkojen sanavalintojen toistuvuus antoi myös osviittaa siitä, että mitkä seikat heistä tekevät hyvän käännöksen. Kielteisiä ja neutraaleja arvioita käännöksen yleisestä laadusta sen sijaan esiintyi hyvin vähän verrattuna myönteisiin arvioihin. Kielteisten kommenttien kohdalla oli nähtävissä toistuvuutta käännöksen sujuvuuteen ja puheen esittämiseen liittyen. Koska käännöksen sujuvuus ja kieli nousivat myös myönteisissä tapauksissa esiin, voidaan todeta näiden piirteiden olevan selvä asenteellinen linjaus. Neutraaleista laadun arvioinneista ei voitu tehdä yhtenäisiä johtopäätöksiä asenteista.

Aineistossani esiintyi kaksitoista erilaista käännöspiirrettä, joita kriitikot olivat kommentoineet: äänitehosteet, puheen esittäminen, virheet, lukijan avut, sanavalinnat, japanin

kielen rakenteiden läpinäkyvyys, lokalisaatio, liberaalius, huumori, tekniset seikat, sanojen kirjoitusasu ja teoksen käännösnimi. Käännöspiirteiden kommentointimäärissä oli merkittäviä eroja käännöksen kielen perusteella. Suomentoksissa piirteitä kommentoitiin 25 kertaa ja englanninnoksissa 76 kertaa. Näihin lukuihin vaikuttaa kuitenkin se, että englanninnosten arvosteluja esiintyi aineistossa huomattavasti enemmän. Arvosteluja julkaistiin vuosina 2015 ja 2016 yhteensä 176 kappaletta, joista 143 eli 81, 25 prosenttia käsitteli englanninnoksia. Joitain piirteitä kommentoitiin siis ainoastaan englanninnosten yhteydessä. Käännöspiirteisiin kohdistuneita asenteita käsittelem laajemmin seuraavassa luvussa.

Kriitikkokohtaisia arvostelumääriä ja käännösmainintamääriä vertailemalla selvisi, että suurin osa kriitikoista on huomionnut käännöksen yli puolessa kirjoittamistaan arvosteluista. Tämän perusteella voidaan todeta, että lehden kriitikot pitävät käännöstä olennaisena osana käännösjulkaisua ja he haluavat välittää tietoa käännösten laadusta lukijalle. Käännöspiirteisiin kohdistuneista yksilöllisistä asenteista ei kuitenkaan pystytty tekemään varmoja linjauksia paria kriitikkoa lukuun ottamatta. Ainoa selvästi toistuva käännöspiirre, josta voidaan havaita samoja asenteita eri kriitikoiden välillä, oli äänitehosteet. Tästä aineistosta saatujen havaintojen perusteella ei voida väittää, että *Anime*-lehden kriitikoilla olisi yhtenäistä asenteellista linjaa eri käännöspiirteistä.

6 Päätelmät

Tässä luvussa tarkastelen tutkimustuloksiani lähemmin ja eritoten kotouttavan ja vieraannuttavan käännösstrategian näkökulmasta. Pohdin myös *Anime*-lehden roolia käännösten laadun ja käännösstrategioiden normittajana. Lopuksi esittelen mahdollisia vaihtoehtoja tämän tutkimuksen jatkamiselle ja tutkimustulosten hyödyntämiselle muissa tutkimuksissa.

6.1 Katsaus tutkimustuloksiin

Tutkimusaineistoni oli tarpeeksi kattava, jotta sen pohjalta voidaan tehdä suhteellisen paikkansapitäviä päätelmiä kriitikoiden asenteista. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia asenteita mangakäännöksiä kohtaan välittyy *Anime*-lehden mangajulkaisujen arvosteluista. Oletin, että käännöksiä kommentoitaisiin niin runsaasti, että selviä asenteita tietynlaisia käännöksiä kohtaan pystyy havaitsemaan. Tutkimukseni oli onnistunut, koska asenteet olivat nähtävissä arvosteluissa. Joitain käännöspiirteitä kuitenkin kommentoitiin arvosteluissa niin vähän, ettei niihin kohdistuvista asenteista voida tehdä varmoja johtopäätöksiä. Vähäisetkin kommentit kuitenkin kertovat, mihin kaikkeen kriitikko voi käännöksessä kiinnittää huomiota ja mitä käännöksen ominaisuuksia hän voi pitää merkittävänä. Monien käännöspiirteiden kohdalla kriitikon asennoitumiseen selvästi vaikutti, millaisesta teoksesta on kyse. Kuten luvun 5 alussa ennakoin, teoskohtaisuus näkyi tuloksissani.

Kaikista yhtenäisin asenne kriitikoilla oli myönteinen suhtautuminen korvattuna käännettyihin äänitehosteisiin. Kielteisiä arvioita kaksinkertaisesti käännettyistä äänitehosteista esiintyi niin paljon, että kriitikoiden asenteesta ei ole epäilystä. Osa kriitikoista suhtautui myönteisesti dialogin puhekielisyyteen, mutta eriäväkin mielipide löytyi. Kirjakielisyyteen sen sijaan suhtauduttiin kielteisesti. Puheen esittämiseen kohdistuvissa asenteissa keskeistä oli, että mangan hahmot olivat nuoria. Kotoutettuihin idiolekteihin kriitikot suhtautuivat pääasiassa myönteisesti. Lukijan avut jakoivat mielipiteitä. Käännöksessä avatuista termeistä riippuen käännöshuomautuksia, kulttuuriselityksiä ja sanastoja pidettiin joko hyödyllisinä tai turhina. Teoksen genren ja kohdeyleisön vaikutus kriitikoiden asenteisiin oli erityisesti näkyvillä käännöksen liberaaliuden yhteydessä. Liberaali käännös toimi tietynlaisten teosten yhteydessä, vaikka liberaaliuden esiin nostaneet kaksi kriitikkoa muuten suhtautuivat piirteeseen kielteisesti. Kriitikot suosivat selvästi sitä, etteivät japanin kielen rakenteet näy

läpi käännöksessä. Myös tekstin muotoiluhihin, kuten lihavointiin ja kursivointiin, suhtauduttiin kielteisesti.

Käännösvirheisiin suhtautuminen oli mielenkiintoisen neutraalia. Virheet harmittivat ja saattoivat joskus merkittävästi häiritä mangan seuraamista. Toisaalta virheet annettiin usein myös anteeksi ja virheiden vähäisyys esitettiin kehuna. Virheitä esiin nostavat myönteiset kommentit herättävät kuitenkin kysymyksen: täytyykö virheitä huomioida arvostelussa, jos ne eivät vaikuta lukukokemukseen? Jotkut voisivat tulkita virheiden turhan esiin nostamisen kääntäjän ja kustantajan piikittelynä. Oma tulkintani on silti seuraava: kommentit virheistä on osittain esitetty kääntäjälle ja kustantajalle, jotta nämä voivat tulevaisuudessa laatia julkaisut tarkemmin. Tätä näkemystä tukee se, että tällaista palautetta ovat saaneet vain suomenkieliset julkaisut. On siis todennäköistä, että julkaisun tekijät lukevat *Anime*-lehden käännöskritiikin, ja siksi tällaista palautetta on hyödyllistä antaa.

Toivoin tutkimukseni antavan vielä vähän tarkempia ja varmempia tuloksia kielikohtaisista asenne-eroista. Aineistosta saamieni käännösmainintamäärien perusteella englanninnoksia kommentoitiin herkemmin. Tämä luo kuitenkin vääristyneen kuvan. Englanninnosten laaja kommentointi on seurausta siitä, että englanninnoksia arvioitiin lehdessä huomattavasti enemmän kuin suomennoksia. On siis luonnollista, että kommentteja esiintyi enemmän englanninnosten yhteydessä. Ainoa käännöspiirre, jota kommentoitiin suomennoksissa enemmän kuin englanninnoksissa, olivat virheet.

Oletukseni siitä, että *Anime*-lehden kriitikot todennäköisemmin mainitsevat käännöksen arvostelussa kuin jättävät sen mainitsematta piti paikkaansa. Suurin osa kriitikoista kommentoi käännöstä yli puolessa kirjoittamistaan arvosteluista. Käännöksen arviointi on siis olennainen osa *Anime*-lehden arvosteluita ja käännöstä pidetään tärkeänä vaikuttimena julkaisun laatuun. Yllätyin siitä, kuinka usein kriitikot arvioivat käännöksen laadun myönteisesti. Kaunokirjallisuuden kritiikkejä kääntämisen näkökulmasta aikaisemmin tarkastelleet tutkijat maalasivat hyvin kielteistä kuvaa kriitikoista, mikä jossain määrin saattoi vaikuttaa omaan mielikuvaani kriitikoista. *Anime*-lehden kriitikot kuitenkin kehuivat käännösten laatua merkittävästi useammin kuin kritisivat sitä.

Arvosteluissa korostui kriitikoiden asiantuntevuus. Heidän pitkälinen harrastustaustansa ja kielitaitonsa on hyvin esillä kritiikeissä. Kielitaito näkyi etenkin sellaisten käännösvirheiden korjaamisessa, jotka vaativat enemmän kuin suomen tai englannin kielen taitoa. Kriitikot

vaikuttivat monessa tapauksessa tuntevan arvosteltavan teoksen jossain muussa muodossa kuin ainoastaan virallisena käännöksenä.

6.2 Kotouttaminen vai vieraannuttaminen?

Tutkimuksen keskeisimpiä tavoitteita oli selvittää, mikä *Anime*-lehden kriitikoiden asenne on kotouttavaa ja vieraannuttavaa strategiaa kohtaan. Nämä käännösstrategiat ovat olennainen aihe mangakääntämistä tutkittaessa ja siitä keskusteltaessa. Tämä käy ilmi jo luvussa 2 esittelemistäni tutkimuksista ja muista mangakääntämistä käsittelevistä teksteistä. Kahden strategian paremmuuden väliltä valitseminen on itselleni tuttu aihe, koska siitä on vuosien ajan käyty keskustelua harrastuspiirissä. Sosiaalisessa mediassa käännösstrategiakeskusteluun törmää vähän väliä. Termit *kotouttaminen* ja *vieraannuttaminen* eivät kuitenkaan yleensä ole harrastajien kesken käytössä.

Nämä kaksi käännösstrategiaa ovat vahvasti esillä mangaharrastuksessa, koska mangan kuluttaminen on niin ainutlaatuista. Saatavilla on virallisia länsimaalaisten kustantamojen toimittamia käännöksiä ja epävirallisia, harrastajien toisille harrastajille laatimia fanikäännöksiä. Tyypillisesti, muttei aina, viralliset käännökset edustavat kotouttavaa strategiaa ja fanikäännökset vieraannuttavaa strategiaa. Länsimaalaisten harrastajien keskuudessa esiintyy vaihtelevia asenteita siitä, kummalla strategialla laaditut käännökset ovat parempia. Muun muassa Heike Jüngst (2008) on käsitellyt strategioiden aiheuttamaa mielipidejakaumaa, ja hän esitti, että harrastajat suosivat vieraannuttavaa strategiaa, koska tällöin mängeos pysyy mahdollisimman autenttisesti japanilaisena. Vuosikymmen Jüngstin havaintojen jälkeenkin tällaiset asenteet käännöksiä kohtaan ovat edelleen nähtävissä harrastuspiirissä. Joidenkin harrastajien mielestä vain fanikäännökset onnistuvat täysin välittämään teosten merkityksen, toisista taas fanikäännökset ovat sotkuisia runsaine käännöshuomautuksineen ja japanin kielen viljelyineen.

Koska kotouttavan ja vieraannuttavan strategian väliltä valitseminen on niin näkyvä osa mangakääntämisestä käytyä keskustelua ja kääntämisestä tehtyä tutkimusta, olin kiinnostunut selvittämään, mikä *Anime*-lehden kriitikoiden kanta asiaan on. Väitän, että *Anime*-lehti on suomalaisessa animen ja mangan harrastajapiirissä yksi näkyvimpiä mielipideauktoriteetteja, ja siksi lehden kriitikoiden mielipide kysymykseen on erityisen kiinnostava. Tutkimusta aloittaessani oletin kriitikoiden käännöskritiikeistä välittyvän asenteita näitä kahta strategiaa kohtaan. Halusin erityisesti käännöspiirteitä kommentoivia huomioita analysoimalla etsiä

asenteita näitä käännösstrategioita kohtaan. Pidän *Anime*-lehden kriitikoita asemaltaan vaikutusvaltaisina harrastajina. Koska kriitikot ovat harrastajia, vertaan tutkimustuloksiani aiempiin havaintoihin mangaharrastajien asenteista.

Käännöspiirteisiin kohdistuneita kommentteja tarkastelemalla onnistuin havaitsemaan joitain asenteita kotouttamisesta ja vieraannuttamisesta. Kotouttavaa strategiaa suosivia asenteita esiintyi kommentteissa äänitehosteista, sanavalinnoista, japanin kielen rakenteiden läpinäkyvyydestä ja sanojen kirjoitusasusta.

Kotouttavasti käännetty äänitehoste on tehoste, joka on sekä käännetty että korvattu. Lehden kriitikot kehuivat tällaisia tehosteita ja korostivat kääntäjän huolellisuutta ja tehosteiden huoliteltua ulkoasua. Toistuvasti kritisoidut Yen Press -kustantamon julkaisuissa kaksinkertaisesti käännetyt tehosteet eivät ole täysi vastakohta kotouttavasti käännetuille äänitehosteille. Yen Press on kääntänyt tehostesanan, mutta myös säilyttänyt alkuperäisen tehosteen ja translitteroinut japaninkielisen tehostesanan. Kriitikoiden ongelma tällaisten tehosteiden kohdalla on niiden sotkuisuus, ei japaninkielisyyden vieraannuttava vaikutus. Kotouttavammin käännetyt tehosteet olisivat visuaalisesti siistimpiä.

Tutkimukseni yllättävimpiä tuloksia oli, kuinka paljon kriitikot kommentoivat äänitehosteita. Tämä tulos olisi voinut olla ennakoitavissa mangakääntämisestä aikaisemmin käydyn keskustelun perusteella. Luvussa 2 esittelemäni tutkimukset ja artikkelit aiheesta olivat nimittäin myös pitäneet äänitehosteita olennaisena mangakäännösten ominaisuutena. En kuitenkaan odottanut kriitikoiden puuttuvan tehosteisiin, koska manga-arvosteluissa on melko vähän palstatilaa ja uskoin käännöksestä nostettavan esiin enemmän muita seikkoja.

Äänitehosteita koskevat tutkimustulokseni eroavat Heike Jüngstin (2008, 67) havainnoista siitä, miten mangaharrastajat toivovat äänitehosteita käännettävän. Jüngstin mukaan äänitehosteita ei yleensä käännetä, vaan ne translitteroidaan. Tutkimusaineistoni osittain tukee tätä, sillä Yen Press toistuvasti translitteroi tehosteet. Jüngst on kuitenkin havainnut, että käännetyn mangan lukijat arvostavat tällaista tehostepolitiikkaa, koska japanilaisen tekstin säilyttäminen kuvassa lisää käännössarjakuvan japanilaisuuden autenttisuutta. Sen sijaan *Anime*-lehden kriitikot ovat arvostelujensa perusteella korvaavan kääntämisen kannalla. Mitä äänitehosteisiin siis tulee, nämä kriitikot toivovat kustantajilta huolellisuutta ja vaivannäköä käännöksiä laadittaessa, eivät niinkään japanilaista autenttisuutta. Kommenteissa täten korostuu kotouttavien äänitehosteiden suosiminen.

Sanavalintoja käsitellessäni kävi ilmi, että kriitikoista kulttuurisidonnaiset japaninkieliset termit tulisi kääntää, vaikka monet harrastajat todennäköisesti tunnistaisivat japaninkieliset sanat. Jos käännökseen jätetään japaninkielisiä termejä, niiden käsitteellinen merkitys säilyy tekstissä, mutta samalla japanin käyttö tekee käännöksestä vieraannuttavan. Lisäksi aina on lukijoita, jotka eivät termejä ymmärrä. Lehden kriitikot siis suosivat termien kääntämistä, vaikka niiden merkitys ei säilyisikään täysin samana. Tulkitsen tämän kotouttavan strategian kannattamiseksi. Hieman samaan tapaan japanilaisten nimien kirjoitusasussa on suosittu mahdollisimman länsimaalaista muotoa. Lukijan ei tarvitse ihmetellä, miten esimerkiksi *ō* ääntyy keskeisen hahmon nimessä, jos äänne onkin kirjoitettu kotouttavasti *oo*.

Mitä japanin kielen rakenteisiin tulee, kriitikoista ne eivät saisi näkyä käännöksessä läpi. Kuten luvussa 2 kerroin, Jüngst oli havainnut joidenkin harrastajien haluavan japanin kielen syntaksin säilyvän käännöksessä autenttisuuden nimissä. *Anime*-lehden kriitikot sen sijaan suhtautuvat tällaiseen käännöskielen japanilaisuuteen kielteisesti. Uusitalon (Twitter-keskustelu, 21.5.2018) toteamus tukee tätä havaintoa. Hänen mukaansa käännösten laatua arvioidaan käännöksen soljuvuus mielessä. Luonteva kohdekielen käyttö on keskeinen osa käännöksen soljuvuutta. Kriitikoiden asenteet käännöksessä säilytettyihin japaninkielisiin puhuttelupäätteisiin oli vaihtelevaa. Päätteiden säilyttäminen on vieraannuttavan strategian keino, jota yhdessä arvostelussa keuhuttiin ja kahdessa kriitikon asenne jäi epäselväksi.

Liberaaliuden ja lokalisaation yhteydessä molemmat käännösstrategiat saivat kannatusta. Käännöksen liberaalius oli yksi mielenkiintoisimmista seikoista, joihin kriitikot puuttuivat; osittain, koska lukijalle ei kunnolla avata termin merkitystä. Sarjakontekstin perusteella tulkitsin sanan *liberaali* tarkoittavan lehden kriitikoiden käytössä kotouttavaa käännöstä. Tutkimusaineistossani kaikki huomiot käännöksen liberaaliudesta olivat myönteisiä, mutta kommenteissa oli taustalla kielteinen sävy. Kriitikot pitivät kotouttavaa käännösstrategiaa hyvänä valtavirtasarjoja tai kevyitä huumorisarjoja käännettäessä. Kommenteissa voidaan kuitenkin havaita vahva kielteinen asennoituminen liberaaleja käännöksiä kohtaan yleisesti. Liberaalius toimii vaan rajallisten teosten kohdalla. Tämä ei silti tarkoita, että mangakäännösten tulisi kriitikoista olla tarkoituksellisen vieraannuttavia, vaan että käännös noudattelisi mahdollisimman paljon lähtötekstin sisältöä.

Käännöksestä puhuminen *lokalisaationa* joissain arvosteluissa oli mielestäni kiehtovaa, varsinkin koska sanaa käytettiin selvästi eri asioihin viitattaessa. Kriitikkojen käyttämälle sanalle *lokalisaatio* löytyi kaksi mahdollista merkitystä. Sana voi tarkoittaa lokalisointiin

liittyviä seikkoja, kuten mittasuhteiden muuttamista ja tekstin muotoiluja, tai tekstin asiasisältöön sovellettua kotouttavaa käännösstrategiaa. Kun *lokalisaatiolla* oli tulkintani mukaan tarkoitettu asiasisältöä kotouttavia käännösvalintoja, kriitikoiden asenne oli myönteinen. Nämä tapaukset tukevat ajatusta siitä, että *Anime*-lehden kriitikot kannattavat kotouttamista. Toisaalta mittayksiköiden muuttaminen amerikkalaisiin vastaaviin ja amerikkalaistyyllisen lihavoinnin lisääminen käännökseen ovat aiheuttaneet kriitikoissa närkästystä. Mangon hienovarainen amerikkalaistaminen ei siis ole kriitikoiden mieleen, vaikka sekin on kotouttava strategia. Lihavoinnin lisäksi muihinkin tekstin muotoiluihin asennoiduttiin kielteisesti aineistossani. Tekstin muotoilu lihavoinnilla ja kursiivilla on kotouttava piirre, koska tällaisia muotoiluja ei samaan tapaan käytetä japanin kielessä kuin esimerkiksi englannissa (Rogoyski 2011).

Ainoa käännöspiirre, jota arvioidessa näkyi vieraannuttavan käännösstrategian suosiminen, oli lukijan avut. Lukijan avut käännösjulkaisussa ovat seurausta siitä, että käännöksessä on kulttuurisidonnaisia seikkoja, joita lukijalle täytyy selittää. Tällainen käännös on siis joiltain osin vieraannuttava. Lukijan apujen olemassaolon kehuminen arvostelussa kuvastaa sitä, ettei kriitikoita haittaa käännöksen vieraannuttavat elementit, kunhan ne on selitetty. Toisaalta joissain tapauksissa kriitikot ovat pitäneet lukijan apuja tarpeettomina. Tällainenkin asenne kuitenkin viittaa siihen, että vieraannuttava strategia on kriitikoista joidenkin kulttuurisidonnaisuuksien kohdalla hyväksyttävää. Kulttuurisidonnaisuuksia ei ole aina tarpeellista avata käännösjulkaisussa, jos asian selittämättä jättäminen ei merkittävästi vaikuta tarinan seuraamiseen tai kyseessä on monille harrastajille tuttu vieras asia kuten puhuttelupääätteet.

Osa käsitellyistä käännöspiirteistä oli sellaisia, etteivät ne kuvastaneet kotouttavaa tai vieraannuttavaa strategiaa. Esimerkiksi varsinaisiin käännösvirheisiin ei liity käännösstrategiaa. Virheisiin kohdistuneita kommentteja tarkastellessa mielenkiintoisempaa olikin se, miten kriitikot olivat niitä tuoneet esiin arvosteluissa. Myös puheen esittämisen yhteydessä näkökulmaa kotouttavasta ja vieraannuttavasta strategiasta oli haastavaa soveltaa kriitikoiden kommentteihin. Joidenkin piirteiden kohdalla käännösstrategiaan kohdistunutta asennetta ei muuten vaan ollut havaittavissa tai se jäi epäselväksi.

Suurimassa osassa tässä tutkimuksessa tarkastelluista tapauksista siis korostui kotouttavan käännösstrategian suosiminen. Tutkimukseni tuloksien pohjalta voidaan väittää, että *Anime*-lehden kriitikot, eli mangaharrastajat, kallistuvat strategiakysymyksessä kotouttavan

strategian kannalle. Tämä tulos eroaa muiden tutkijoiden tekemistä havainnoista mangaharrastajien asenteista. Katja Valaskiven (2009, 60) mukaan suomalaiset harrastajat pitävät englanninkielisiä fanikäännöksiä virallisia käännöksiä parempina ja autenttisempina. Fanikäännökset ovat selvästi vieraannuttavammin laadittuja kuin viralliset käännökset. Valaskiven havaintojen mukaan suomalaiset harrastajat siis suosivat mangakäännöksissä vieraannuttavaa strategiaa. Valaskiven tulos myötäilee kansainvälisemmästä näkökulmasta kirjoittavien Jüngstin (2008) ja Cathy Sellin havaintoja (2011).

Se, että *Anime*-lehden kriitikot vaikuttaisivat suosivan kotouttavaa käännösstrategiaa, ei luonnollisesti tarkoita, että koko suomalainen harrastajakunta olisi samaa mieltä. Arvosteluista välittyvät asenteet voivat kuitenkin vaikuttaa lukijoiden eli harrastajien asenteisiin. Seuraavaksi käsittelen kriitikoiden roolia portinvartijoina mangakäännöksille ja sitä, miten kriitikoiden suhtautuminen käännöksen voi vaikuttaa lukijoihin.

6.3 *Anime*-lehden kriitikot normittajina mangakäännöksille

Kuten luvussa 3 kerroin, kirjallisuuskriitikot vaikuttavat työllään vallalla olevaan kirjallisuusjärjestelmään. Kriitikot luovat normeja, joilla on vaikutusta käännöskirjallisuuteen ja kääntäjän työhön. Tuomalla esiin asenteitaan tiettyjä käännöspiirteitä kohtaan ja antamalla palautetta käännösvalinnoista, *Anime*-lehden kriitikot voivat jossain määrin asettaa odotuksia mangakäännösten laadulle.

On huomioitava, että myös *Anime*-lehden kriitikot toimivat todennäköisesti jo vallalla olevien normien vaikuttamana. Pitkän linjan mangaharrastajina he tuntevat käännösmangan historian, käytännöt ja konventiot ja tietävät harrastajakunnan toiveet. Nämä seikat ovat varmasti jossain määrin vaikuttaneet kriitikoiden asenteisiin käännöksiä kohtaan.

Mangakääntämistä aiemmin käsitelleet tutkijat (esim. Jüngst 2008; Sell 2011) olivat huomanneet käännöstrendien ottaneen vaikutteita harrastajakunnan käännöksille asettamista normeista. Käännöksissä oli ryhdytty omaksumaan vieraannuttavaa strategiaa, koska fanikäännökset ovat vieraannuttavia. *Anime*-lehden kriitikot voivat teoriassa luoda käännöskritiikillään uusia trendejä eli käännösnormeja, jotka suosivat kotouttavia strategioita. Antamalla palautetta suomennoksista he voivat vaikuttaa kääntäjän ja kustantajan työhön. Kaikkiin käännöksiin kohdistuvat huomiot taasen voivat muovata suomalaisten harrastajien asenteita.

Anime-lehden kriitikoiden asettamista normeista keskusteltaessa on huomioitava kriitikkokohtaisten arvostelumäärien merkittävät erot. Kolmasosan kaikista vuosikertoina 2015 ja 2016 julkaistuista arvosteluista on laatinut päätoimittaja Petteri Uusitalo. Hänen roolinsa asenteiden levittäjänä ja normittajana on siis huomattavampi kuin muiden kriitikoiden. Uusitalo ei anna esimerkkiä käännöksiin suhtautumisesta ainoastaan lehden lukijoille, vaan myös muille lehden kriitikoille. Uusitalo on oletettavasti päätoimittajana vaikuttanut arvosteluissa sovellettavaan julkaisun arviointiasteikon (ks. s. 40–41) kriteereihin, joista yksi keskeisimmistä on käännös. Lisäksi Uusitalo toimii portinvartijana mangajulkaisuille Suomessa, sillä hän valikoi lehdessä arvosteltavat teokset. Hän tuo lehden lukijoiden tietoisuuteen teoksia ja julkaisuja, jotka hän kokee tähdellisiksi harrastajakunnalle. Myös Uusitalon arvosteluille antama tila on keino julkaisujen arvottamiseen. Uusitalon mukaan (Twitter-keskustelu, 4.6.2018) mangajulkaisut, jotka ovat vain yhden pokkarin pituisia, eivät saa puolta sivua enempää palstatilaa arvosteluissa. Vaikka perusteluna tälle on tilan optimoiminen arvosteluosiossa, saa tällaisesta päätöksestä helposti sellaisen kuvan, että lyhyitä sarjoja pidetään lähtökohtaisesti vähemmän harrastajakunnalle merkittävinä kuin pidempiä sarjoja. Huomionarvoista tässä palstatilan säästämässä on myös se, että suuri osa arvosteltavista yksiosaisista julkaisuista on suomennoksa. Lukijalle voi kehittyä käsitys, että lyhyet suomenkieliset julkaisut eivät ole tutustumisen arvoisia.

On kuitenkin mahdotonta sanoa, onko *Anime*-lehden kriitikoiden normittavalla toiminnalla todellisia vaikutuksia. Normit ovat aktiivisia vasta kun niistä seuraa säännönmukaisuuksia eli kun niitä toistuvasti noudatetaan (Toury 2012, 65). Lehden arvosteluista palaute menee vain suomalaisille kustantajille ja kääntäjille, joten lehti ei voi normittavalla toiminnallaan vaikuttaa englanninkieliseen maailmaan. Toisaalta lukijat voivat omaksua arvosteluista kriitikoiden asenteita ja hyväksyä esitetyt mielipiteet normeiksi.

6.4 Tutkimuksen jatkaminen ja soveltaminen

Tämän tutkimuksen voisi ottaa osaksi laajempaa tutkimusta, jossa tutkittaisiin suomalaisten mangaharrastajien asenteita mangakäännöksiä kohtaan. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää, miten harrastajat suhtautuvat sekä virallisiin käännöksiin että fanikäännöksiin. *Anime*-lehden kriitikot edustavat vain pientä osaa koko harrastajakunnasta, joten olisi mielenkiintoista verrata omia tutkimustuloksiani koko harrastajakunnan asenteisiin. Samalla voisi selvittää, vaikuttavatko *Anime*-lehden arvosteluissa esiintyvät asenteet lukijoiden asenteisiin ja jopa valintoihin kuluttaa tiettyjä käännöksiä. Harrastajien asenteita voisi kartoittaa yksinkertaisella

kyselyllä, jota levitetäisiin yhteisö- ja mikroblogipalvelu Twitterissä, johon suomalaiset teini-ikäiset ja aikuiset harrastajat ovat keskittyneet. Näin kyselylle todennäköisesti saataisiin kaikista eniten vastaajia.

Toinen mahdollinen tutkimus olisi verrata *Anime*-lehden kriitikoiden asennoitumista fyysisiin mangajulkaisuihin ja digitaalisiin julkaisuihin. Tässä tutkimuksessa aineisto oli rajattu ainoastaan fyysisiin mangajulkaisuihin, mutta lehdessä arvioidaan myös digitaalisia julkaisuja. Digitaalisia julkaisuja arvioidaan selvästi vähemmän kuin fyysisiä julkaisuja, mutta arvostelut ovat yhtä kattavia. Myös digitaalisten julkaisujen käännösten laatua on arvioitu usein, ja julkaisumuodon vuoksi käännöksistä voi nousta esiin erilaisia arvosteluissa huomioituja piirteitä kuin tässä tutkimuksessa.

Tutkimukseni voi myös ottaa osaksi toista käännöskritiikkiä tarkastelevaa tutkimusta. Tuloksiani voi verrata muiden kirjallisuuden lajien kritiikkeihin. Olisi kiinnostavaa tutkia, eroavatko *Anime*-lehden arvostelut merkittävästi tyyllillisesti ja sisällöllisesti muista julkaisuista, niin päivälehtikritiikeistä kuin harrastejulkaisuista. Erityisesti toiseen harrastejulkaisuun verrattaessa näkökulma kriitikoiden vaikutusvallasta rajatun kulttuuripiirin sisällä on mielenkiintoinen.

Tässä tutkimuksessa saavutettuja tuloksia voi siis hyvin hyödyntää mahdollisissa jatkotutkimuksissa, jotka joko käsittelevät käännöksiin kohdistuvia asenteita tai muita mangakäännöksiin liittyviä aiheita.

Lähteet

Aineistolähteet

Arvostelut *Animen* vuosikerrassa 2015: Nro 81–88

Kakkola, Henna-Riina

First Love Monster. *Anime* 86: 6. 41. HRK1501

Let's Dance a Waltz. *Anime* 87: 7. 42. HRK1502

Lucifer and the Biscuit Hammer. *Anime* 81: 1. 36–37. HRK1503

Prison School. *Anime* 88: 8. 30. HRK1504

Yukarism. *Anime* 81: 1. 43. HRK1505

Kari, Johanna

Demon from Afar. *Anime* 81: 1. 47. JK1501

Lohi, Cilla

Assassination Classroom. *Anime* 81: 1. 42. CL1501

The Devil is a Part-Timer!. *Anime* 84: 4. 36–37. CL1502

Kiss of the Rose Princess. *Anime* 81: 1. 39. CL1503

Love Stage!!. *Anime* 85: 5. 42. CL1504

Non Non Biyori. *Anime* 86: 6. 43. CL1505

The World's Greatest First Love. *Anime* 84: 4. 49. CL1506

Lohi, Nita

Blood+. *Anime* 81: 1. 46. NL1501

Kani nimeltä Mulko. *Anime* 81: 1. 44. NL1502

Peltonen, Pinja

Haven't You Heard? I'm Sakamoto. *Anime* 87: 7. 43. PPe1501

Horimiya. *Anime* 88: 8. 45. PPe1502

Trinity Seven. *Anime* 87: 7. 49. PPe1503

Pohjonen, Petri

Akame ga Kill!. *Anime* 82: 2. 47. PP1501

Astro Boy. *Anime* 88: 8. 48. PP1502

Black Bullet. *Anime* 88: 8. 41. PP1503

The Kurosagi Corpse Delivery Service. *Anime* 87: 7. 45. PP1504

Showa: A History of Japan. *Anime* 86: 6. 45. PP1505

Stepanoff, Maaret

Aquarion Evol. *Anime* 84: 4. 46. MS1501

Big Hero 6. *Anime* 87: 7. 46. MS1502

Kagerou Daze. *Anime* 86: 6. 47. MS1503

Karneval. *Anime* 83: 3. 36–39. MS1504

Lucifer and the Biscuit Hammer. *Anime* 81: 1. 36–37. MS1505

Rust Blaster. *Anime* 86: 6. 42. MS1506

Servamp. *Anime* 83: 3. 43. MS1507

Strömsholm, Valtteri

 Maria the Virgin Witch. *Anime* 83: 3. 44. VS1501

Tukiainen, Matias

 He's My Only Vampire. *Anime* 81: 1. 40. MT1501

Uusitalo, Petteri

 12 Beast. *Anime* 84: 4. 42. PU1501

 Ajokoirra. *Anime* 88: 8. 40. PU1502

 All You Need Is Kill. *Anime* 84: 4. 47. PU1503

 The Ancient Magus' Bride. *Anime* 85: 5. 44. PU1504

 Ani-Imo. *Anime* 81: 1. 46. PU1505

 Dream Fossil. *Anime* 85: 5. 45. PU1506

 Fragments of Horror. *Anime* 85: 5. 47. PU1507

 Gyo. *Anime* 84: 4. 43. PU1508

 Haganai - Now With 50% More Fail! & Club Minutes. *Anime* 83: 3. 47. PU1509

 Inuyashiki. *Anime* 87: 7. 44. PU1510

 My Neighbor Seki. *Anime* 82: 2. 41. PU1511

 Nurse Hitomi's Monster Infirmary. *Anime* 83: 3. 46. PU1512

 Oreimo: Kuroneko. *Anime* 84: 4. 46. PU1513

 Pandora in the Crimson Shell. *Anime* 87: 7. 48. PU1514

 Panty & Stocking with Garterbelt. *Anime* 88: 8. 48. PU1515

 Saksinainen. *Anime* 88: 8. 40. PU1516

 School-Live!. *Anime* 88: 8. 28–29. PU1517

 So, I Can't Play H. *Anime* 84: 4. 40. PU1518

 Steins;Gate. *Anime* 85: 5. 46. PU1519

 Titaanien sota - Attack on Titan. *Anime* 85: 5. 38–39. PU1520

 Twin Star Exorcists. *Anime* 86: 6. 39. PU1521

 Uncanny Brains. *Anime* 88: 8. 46. PU1522

 Valkoinen noita. *Anime* 88: 8. 47. PU1523

 Virgin Blood. *Anime* 87: 7. 46. PU1524

Arvostelut *Animen* vuosikerrassa 2016: Nro 89–96

Eskelinen, Nuppu

Maga-tsuki. *Anime* 94: 6. 48. NE1601

Hidden, Tuomas

My Monster Secret. *Anime* 91: 3. 47. TH1601

My Youth Romantic Comedy Is Wrong, As I Expected. *Anime* 96: 8. 50. TH1602

Not Lives. *Anime* 92: 4. 42. TH1603

Re:Zero. *Anime* 96: 8. 29–31. TH1604

Kajasrinne, Jani

Akame. *Anime* 93: 5. 43. JK1601

Anne Happy. *Anime* 93: 5. 31. JK1602

Handa-kun. *Anime* 91: 3. 43. JK1603

Servant x Service. *Anime* 92: 4. 43. JK1604

Kuusio, Pinja

The Secret Sakura Shares. *Anime* 90: 2. 42. PK1601

Lehtola, Maija

Don't Be Cruel. *Anime* 94: 6. 49. ML1601

Lohi, Cilla

Titaanien sota: Levin tarina. *Anime* 96: 8. 46. CL1601

Lohi, Nita

Black Clover. *Anime* 95: 7. 46. NL1601

Rose Guns Days. *Anime* 89: 1. 45. NL1602

Sherlock. *Anime* 96: 8. 42. NL1603

Ten Count. *Anime* 96: 8. 48. NL1604

Peltonen, Pinja

Aoha Ride. *Anime* 94: 6. 36–37. PPe1601

Yona of the Dawn. *Anime* 95: 7. 42–43. PPe1602

Pohjonen, Petri

Die Wergelder. *Anime* 91: 3. 49. PP1601

Dimension W. *Anime* 91: 3. 32–33. PP1602

Franken Fran. *Anime* 91: 3. 45. PP1603

The Testament of Sister New Devil. *Anime* 90: 2. 42. PP1604

To the Abandoned Sacred Beasts. *Anime* 93: 5. 49. PP1605

Ruotsalainen, Maria

NTR: Netsuzou Trap. *Anime* 96: 8. 49. MR1601

Stepanoff, Maaret

Battle Rabbits. *Anime* 94: 6. 46. MS1601

Liselotte & Witch's Forest. *Anime* 94: 6. 41. MS1602

Of the Red, the Light, and the Ayakashi. *Anime* 89: 1. 47. MS1603

That Wolf-Boy Is Mine!. *Anime* 95: 7. 48. MS1604

Tähdet laitumen yllä. *Anime* 94: 6. 42. MS1605

Strömsholm, Valtteri

Haikyuu!!. *Anime* 95: 7. 40–41. VS1601

Tegelman, Aino

Kuroko's Basketball. *Anime* 96: 8. 38–39. AT1601

Uusitalo, Petteri

7th Garden. *Anime* 96: 8. 42. PU1601

Aldnoah.Zero. *Anime* 91: 3. 44. PU1602

Animal Jungle. *Anime* 94: 6. 42. PU1603

Bloody Mary. *Anime* 90: 2. 48. PU1604

Golden Time. *Anime* 90: 2. 47. PU1605

Hour of the Zombie. *Anime* 93: 5. 47. PU1606

Häntä pystyyn!. *Anime* 89: 1. 49. PU1607

Kill la Kill. *Anime* 90: 2. 41. PU1608

Koiria ja isäntiä. *Anime* 92: 4. 46. PU1609

Lindbergh. *Anime* 96: 8. 43. PU1610

Muotiunelmia. *Anime* 91: 3. 44. PU1611

Overlord. *Anime* 93: 5. 40–41. PU1612

Pulpettinaapurit. *Anime* 91: 3. 48. PU1613

QQ Sweeper. *Anime* 90: 2. 48. PU1614

Rakastunut robottiin. *Anime* 94: 6. 45. PU1615

Susilapset. *Anime* 95: 7. 45. PU1616

Vaarallinen sivusto. *Anime* 90: 2. 50. PU1617

Kirjallisuuslähteet

Aaltonen, Sirkku (toim.) 1998: *Käännetyt illuusiot. Näytelmäkääntäminen suomalaisessa teatterissa*. Tampere: Tampere University Press.

Animen toimitus, 2015: Teosten arvosanat ja julkaisujen arvosanat. *Anime* 81: 1. 38.

Animen toimitus, 2015: Sanastoa. *Anime* 85: 5. 5.

- Balk, Eero 2004: Mitä odotan käännöskritiikiltä? Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.), *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampere University Press. 95–106.
- Bouissau, Jean-Marie ym. 2010: Manga in Europe: A Short Study of Market and Fandom. Teoksessa Johnson-Woods (toim.). New York: Continuum. 253–266.
- Bryce, Mio & Davis, Jason 2010: An Overview of Manga Genres. Teoksessa Johnson-Woods (toim.). 34–61.
- Chesterman, Andrew 2000: Kriitikko ja käännösefektit. Teoksessa Paloposki & Makkonen-Craig (toim.). 62–78.
- Couch, N. C. Christopher 2010: International Singularity in Sequential Art: The Graphic Novel in the United States, Europe, and Japan. Teoksessa Johnson-Woods (toim.). 204–220.
- Drummond-Mathews, Angela 2010: What Boys Will Be: A Study of Shonen Manga. Teoksessa Johnson-Woods (toim.). 62–76.
- Hautakoski, Anniina 2013: *Huumori kääntäjän käsissä: sanaleikkien kääntäminen televisiosarjassa Arrested Development*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampere University Press.
- Huotari, Markku 1980: Mitä ja miten kriitikot kirjoittavat. Malli Kirjallisuuskritiikin sisältöjen analysoimikseksi. Teoksessa Huotari, Hurskainen & Varpio (toim.). 8–66.
- Huotari, Markku, Hurskainen Leeni & Varpio, Yrjö 1980: *Kirjallisuuskritiikki Suomessa*. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Jantunen, Jarmo Harri 2007: Kielimiehet käännöskritikkoina toissa vuosisadan vaihteessa. Teoksessa Riikonen (toim.). 446–451.
- Johnson-Woods, Toni (toim.) 2010: *Manga: An Anthology of Global and Cultural Perspectives*. New York: Continuum.
- Jüngst, Heike 2008: Translating Manga. Teoksessa Zanettin (toim.). 50–78.
- Juva, Kersti 1998: Puhekieli ja kirjakieli. Teoksessa Aaltonen (toim.). 49–53.
- Kangas, Kati 2005: *Puhekieli, puhuttavuus ja karakterit käännösnäytelmässä*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampere University Press.
- Korhonen, Kuisma 2012: Kirjallisuuskritiikki: tekstejä teksteistä. Teoksessa Martta Heikkilä (toim.), *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus. 55–83.
- Lefevere, André 1992: *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Luoto, Pirjo 1990: *Kuva, kupla ja kulttuurierot - sarjakuvakääntämisen erityispiirteitä*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampere University Press.
- Maier, Carol 2009: Reviewing and Criticism. Teoksessa Mona Baker & Gabriela Saldanha (toim.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Lontoo: Routledge. 236–241.
- Matilainen, Pia; Serita, Virpi 2009: *Michi. Tie Japanin kieleen*. Helsinki: Otava
- Milonoff, Satu ja Pekka 1998: Suomentajan työstä ja sen vaatimuksista. Teoksessa Aaltonen (toim.). 59–62.

- Munday, Jeremy 2012: *Introducing Translation Studies: Theories and applications*. Lontoo: Routledge.
- Nida, Eugene A. 1964: *Toward a Science of Translation*. Leiden: E. J. Brill.
- Niemelä, Maria 2017: Saksan mangamarkkinat. *Anime* 103: 7. 30–33.
- Nyqvist, Sanna 2015: Väärin arvioitu? Käännöstieteen ja kirjallisuuskritiikin käytännöt. *Kulttuurintutkimus* 32: 2. 15–24.
- Oittinen, Riitta 2004: *Kuvakirja kääntäjän kädessä*. Helsinki: Lastenkeskus.
- Ono, Tsuyoshi & Thompson, Sandra A. 2003: Japanese (w)atashi/ore/boku 'I': They're Not Just Pronouns. *Cognitive Linguistics* 14: 4. 321–347.
- Paloposki, Outi & Makkonen-Craig, Henna (toim.) 2000: *Käännäskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsinki: Ammattikielten ja kääntämisen opintokokonaisuus.
- Paloposki, Outi 2007: Suomennoskritiikin alkuvaiheet. Teoksessa Riikonen (toim.). 414–424.
- Puurtinen, Tiina 2000: Lastenkirjallisuuden kääntäminen: normit, luettavuus ja ideologia. Teoksessa Paloposki & Makkonen-Craig (toim.). 106–131.
- Rampant, James 2010: The Manga Polysystem: What Fans Want, Fans Get. Teoksessa Johnson-Woods (toim.). 221–232.
- Riikonen, H. K. (toim.) 2007: *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Riikonen, H. K. 2007: Suomennoskritiikin vaiheita 1850-luvulta lähtien. Teoksessa Riikonen (toim.). 425–442.
- Ruokosenmäki, Jouko 2000: *Kotouttaminen ja vieraannuttaminen käännössarjakuvassa*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampere University Press.
- Schäffner, Christina 2010: Norms of Translation. Teoksessa Yves Gambier & Luc van Doorslaer (toim.), *Handbook of Translation Studies*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub. Co. 235–244.
- Selkokari, Antti 2010: Voiko kriittisyyttä opettaa? Teoksessa Heikki Jokinen (toim.), *Kritiikin kasvot*. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto. 8–12.
- Sell, Cathy 2011: Manga Translation and Interculture. *Mechademia 6: User Enhanced*. 93–108.
- Soikkeli, Markku 2007: Kirjallisuuskritiikki portinvartijana. Teoksessa Tarja-Liisa Hypén (toim.), *Kirjan matka tekijältä lukijoille*. 143–151.
- Stöckell, Päivi 2007: Käännöskritiikki tänään. Teoksessa Riikonen (toim.). 452–458.
- Tiittula, Liisa & Nuolijärvi, Pirkko 2013: *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Toury, Gideon 2012: *Descriptive Translation Studies - and beyond*. Amsterdam. Philadelphia: John Benjamins Pub. Co.
- Uola, Mari 2013: *Japanilaiset puhuttelumuodot käännösmangassa*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampere University Press.
- Uusitalo, Petteri 2015a: Pelikenttien sankarit. *Anime* 81: 1. 13.
- Uusitalo, Petteri 2015b: Big in Japan. *Anime* 83: 3. 13.

- Uusitalo, Petteri 2015c: Jumalan sana. *Anime* 84: 4. 3.
- Uusitalo, Petteri 2015d: Uuden haasteen toteutan. *Anime* 84: 4. 28–29.
- Uusitalo, Petteri 2016a: Markettimangan kohdeyleisö. *Anime* 90: 2. 36–37.
- Uusitalo, Petteri 2016b: Ei vain hälyä. *Anime* 91: 3. 3.
- Uusitalo, Petteri 2016c: Rivien välistä. *Anime* 93: 5. 15.
- Valaskivi, Katja 2009: *Pokemonin perilliset. Japanin populaarikulttuuri Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Valero Garcés, Carmen 2008: Onomatopoeia and Unarticulated Language in the Translation and Production of Comic Books. Teoksessa Zanettin (toim.). 237–250.
- Varpio, Yrjö 1980: Kirjallisuuskritiikki tutkimuskohteena. Teoksessa Huotari, Hurskainen & Varpio (toim.). 5–7.
- Venuti, Lawrence 1998: *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Vesala, Kari Mikko & Rantanen, Teemu 2007: Laadullinen asennetutkimus: lähtökohtia, periaatteita, mahdollisuuksia. Teoksessa Vesala & Rantanen (toim.), *Argumentaatio ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus. 11–61.
- Zanettin, Federico (toim.) 2008: *Comics in Translation*. Manchester: St. Jerome Publishing.

Verkkolähteet ja muut lähteet

- Coto Language Academy: What’s a Riajuu? Blogikirjoitus. Haettu 21.5.2018 osoitteesta <http://www.funjapanese.net/whats-a-riajuu/>.
- H-Town: Anime. *Animen* kustantajan verkkosivut. Haettu 29.4.2018 osoitteesta <http://h-town.fi/julkaisut/lehdet/anime>.
- H-Town: Animen mediakortti. Haettu 5.6.2018 osoitteesta <https://h-town.fi/sites/default/files/mediakortit/MD2017%20ver%201-2%20anime.pdf>.
- The Jaded Network SFX Dictionary: Fuwa fuwa. Verkkosanakirja-artikkeli. Haettu 3.6.2018 osoitteesta http://thejadednetwork.com/sfx/browse/fuwa_fuwa/.
- The Jaded Network SFX Dictionary: Shi-n. Verkkosanakirja-artikkeli. Haettu 3.6.2018 osoitteesta <http://thejadednetwork.com/sfx/browse/shi-n/>.
- ptjtsubasa. 2017. (Ja siihen liittymättä, toivottavasti myös sanan “lennokki” järkevyyttä mietitään vielä. Viimeistään ensi pokkarissa se muuttunee mahdottomaksi käännökseksi.) Twitter-päivitys. Haettu 16.11.2017 osoitteesta <https://twitter.com/ptjtsubasa/status/931093280430927873>.
- Rogoyski, Mark 2011: Italics in Japanese. Kirjoitus blogissa Localizing Japan (27.2.2011). Haettu 21.5.2018 osoitteesta <http://www.localizingjapan.com/blog/2011/02/27/italics-in-japanese/>.
- Tieteen termipankki: Idiolekti|yksilönmurre. Haettu 22.4.2018 osoitteesta <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:idiolekti>.

Tieteen termipankki: Lokalisointi. Haettu 22.4.2018 osoitteesta
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/käännöstiede:lokalisointi>.

Uusitalo, Petteri 2018: Henkilökohtainen Twitter-keskustelu. Keskustelu käyty 21.5.2018 ja 4.6.2018.

Wikipedia: BookTube. Haettu 3.6.2018 osoitteesta <https://en.wikipedia.org/wiki/BookTube>.

Wikipedia: Skanlaatio. Haettu 7.4.2018 osoitteesta <https://fi.wikipedia.org/wiki/Skanlaatio>.

Kuvalähteet

Kuvat ovat tekijän ottamia ellei toisin mainita.

Kuva 1: Teoksista Takashima, Hiromi 2017: *Kase-san and Bento*. Jap. alkuteos *Obento to Kase-san* (2014). Kääntänyt: Jocelyne Allen. Canada: Seven Seas Entertainment. 19.; Arawi, Keiichi 2012: *Arki 1*. Jap. alkuteos *Nichijou 1* (2007). Kääntänyt: Antti Kokkonen. Helsinki: Punainen jättiläinen. 74; Asano, Inio 2016: *Goodnight Punpun Volume 2*. Jap. alkuteos *Oyasumi Punpun Volume 3, 4*. San Francisco: Viz Media. 367.

Kuva 2: Teoksesta Horikoshi, Kohei 2015: *My Hero Academia Volume 1*. Jap. alkuteos *Boku no Hero Academia Volume 1* (2014). Kääntänyt: Caleb Cook. San Francisco: Viz Media. 68.

Kuva 3: Teoksesta Millar, Mark & McNiven, Steve 2015: *Civil War*. Kent: Panini Publishing. 16.

Kuva 4: Haettu 3.6.2018 osoitteesta <http://thejadednetwork.com/sfx/image-examples/large/shi-n1.jpg>.

Kuva 5: Stepanoff, Maaret 2015: *Servamp. Anime 83: 3*. 43.

Kuva 6: Stepanoff, Maaret 2015: *Servamp. Anime 83: 3*. 43.

Kuva 7: Teoksesta Mochizuki, Jun 2010: *Pandora Hearts Volume 3*. Jap. alkuteos *Pandora Hearts Volume 3* (2007). Kääntänyt: Tomo Kimura. New York: Yen Press. 66.

Kuva 8: Teoksesta Takashima, Hiromi 2017: *Kase-san and Bento*. Jap. alkuteos *Obento to Kase-san* (2014). Kääntänyt: Jocelyne Allen. Canada: Seven Seas Entertainment. 157.

Kuva 9: Teoksesta Horikoshi, Kohei 2015: *My Hero Academia Volume 1*. Jap. alkuteos *Boku no Hero Academia Volume 1* (2014). Kääntänyt: Caleb Cook. San Francisco: Viz Media. 115.

Kuva 10: Teoksesta Tanigawa, Nico 2013: *No Matter How I Look at It, It's You Guys' Fault I'm Not Popular! Volume 1*. Jap. alkuteos *Watashi ga Motenai no wa Dou Kangaetemo Omaera ga Warui! Volume 1* (2012). Kääntänyt: Krista Shipley & Karie Shipley. New York: Yen Press. 142.

Kuva 11: Teoksesta Arawi, Keiichi 2012: *Arki 1*. Jap. alkuteos *Nichijou 1* (2007). Kääntänyt: Antti Kokkonen. Helsinki: Punainen jättiläinen. 151.

Liitteet

Liite 1

Anime-lehden kriitikoiden kommentit käännösten yleisestä laadusta asenteen mukaan lajiteltuna.

MYÖNTEINEN	NEUTRAALI	KIELTEINEN
Erinomainen	Ajaa asiansa	Siedettävä
Sujuva	Kulutuskelpoinen	Pelkistetty
Hyvä	Ei juuri kompastele	Ontuu (ikävästi)
Toimiva / toimii	On yritystä	Tuntuu tönköltä / tönköhkö
Laadukas	Hoitaa työnsä ansaitsematta sen suurempia moitteita	Tuntuu yllättävän hutiloidulta
Tasokas	Tekee tehtävänsä pääosin hyvin	Jättää toivomisen varaa
Ilahduttavan muikea	Astetta miellyttävämpi	Lähinnä välttävä
Moitteeton	Suurimmaksi osaksi kelvollinen	Ajaa asiansa, mutta ikävän jäykkä
Siisti	Ei valittamista	Yksinkertainen
Hauska	Ei nipottamista	
Mahtava		
Tiukka		
Selkeä		
Skarppi		
Hyvin tehty		
Ensiluokkainen		
Rento		
Takuuvarma		
Ammattitaitoinen		
Pätevä		
Värikäs		
Rullaa mukavasti		
Onnistunut		
Kelpo		

Liite 2

Petteri Uusitalolle henkilökohtaisessa Twitter-keskustelussa 21.5.2018 ja 4.6.2018 esitetyt kysymykset.

1. Kuinka laaja Anime-lehden levikki suurin piirtein on?
2. Kuinka pitkään lehden kriitikot ovat harrastaneet animea ja mangaa?
3. Osaavatko kriitikot japania niin hyvin, että voivat kuluttaa mangaa japaniksi? Lukevatko kriitikot mangaa harrastusmielessä muillakin kielillä kuin suomeksi ja englanniksi?
4. Millä perusteella kriitikot valitaan arvostelemaan tietyt teokset? Esimerkiksi kriitikon oman mielenkiinnon tai genreasiantuntevuuden perusteella.
5. Miksi lehden numerosta 85 (5/2015) eteenpäin manga-arvosteluiden teostiedoissa ei enää mainita kääntäjän nimeä?

English Summary

Attitudes towards Manga Translations in *Anime* Magazine's Manga Reviews

Introduction

Japanese popular culture has been an interest of mine for eight years and I have been a subscriber to the *Anime* magazine since 2011. *Anime* is the largest Scandinavian publication featuring Japanese animation and comics, or anime and manga. During the years I have noticed that the literary critics of the magazine have a tendency to comment on the quality of the translation in their reviews of physical manga releases very often and in detail. With this research, I wanted to discover whether my observations were correct or not. Furthermore, I wanted to examine what kinds of attitudes towards manga translations are conveyed in the reviews. I expect the critics to be more likely to mention the translation than to ignore it.

My research questions are the following: what kind of attitudes the critics of the *Anime* magazine have towards manga translations and the two translation strategies, domestication and foreignization, based on their manga reviews? I presume attitudes towards these matters are visible in the reviews. So far little research has been carried out on the attitudes of Finnish manga readers towards manga translations. The attitudes of the critics of *Anime* magazine have never been studied. In addition to examining attitudes, I am interested in whether or not the critics have individual tendencies to discuss translations in their reviews.

Manga as a Hobby and Translating Manga

Manga is the Japanese word for *comics*. However, in western context the word means exclusively Japanese comics. In this chapter, I discuss how one can consume manga in Finland and what features might cause challenges for the manga translator. In particular, I examine the translation strategies domestication and foreignization in manga translation.

In Japan, manga are published serialised in manga magazines. These magazines are published regularly; for example, once a week or bi-monthly. The magazines are thick with several ongoing series published at the same time. In each issue, there is a new chapter of each series. These series can continue for decades at best. When a sufficient number of chapters has been published in a magazine, the series is released in collectable paperback format, or *tankobon*. One tankobon consists of approximately 200 pages. The series selected to become officially translated have usually reached the point of paperback release in Japan. (Sell 2011, 96.)

There are several ways Finnish readers can consume translated manga. One can purchase official physical or digital releases or read illegal fan translations online. Manga has been translated into Finnish since 2003 (Valaskivi 2009, 41). Finnish manga are mainly distributed in stores that sell magazines, where only the most recent volumes of the series are available (Niemelä 2017, 30). The main distributor of manga translated into English is Fantasiapeli. Manga can also be purchased online.

Fan translations are translations created by manga fans for other fans. These translations are only available online as scanlations. (Valaskivi 2009, 58.) The fan translation culture came to be as a result of fan translating being the only way to consume translated manga (Uusitalo 2015b, 13). Scanlating manga is illegal; however, the practice is generally accepted, even by some publishers (Jüngst 2008, 61). These days fan translations provide an opportunity to follow new series and keep up with the Japanese release schedule.

Three main reasons for consuming fan translations instead of official translations can be identified. Firstly, the number of legally available manga is very small compared to all the manga published in Japan. Through fan translations, fans' the selection of available series is not as limited. Secondly, some may find official releases too expensive. Fan translations can be consumed for free. (Valaskivi 2009, 56.) The third reason is keeping up with the newest releases and the most popular series. The most recent chapters of popular ongoing series come promptly available online as fan translations after their original Japanese release, whereas the official translation may not be published perhaps for years. Furthermore, there is always the possibility that a certain series, however popular, will never be released legally translated.

Domestication and foreignization are translation strategies that are used to adjust the text into the target language and target culture. Domestication is used when the translator attempts to bring the text as close as possible to the target language and culture by fading visibly foreign features. Foreignization maintains culture specific features and cultural colour of the source culture in the translation. (Venuti 1998, 241–242.) In manga translation, the translation of onomatopoeia and the removal of honorifics are examples of the use of domestication. Foreignization would present itself in manga translation in the form of certain Japanese words, honorifics, and onomatopoeia left untranslated. (Uola 2013, 6.) One can generally tell official translations and fan translations apart from the translation strategies used; official translations tend to employ domestication, whereas fan translators prefer foreignization (Valaskivi 2009, 59–60; Rampant 2010, 222).

The *authenticity of translation* is an important concept when discussing manga translation. An authentic manga translation is a translation that follows the source material as accurately as possible both visually and linguistically. Basically, an authentic translation is a translation, in which foreignization has been heavily used. Authentic translation may even follow the syntax of Japanese to create lingual transparency (Jüngst 2008, 60). This kind of foreignization is typical to fan translations, which has resulted in many manga readers regarding it the standard way of translating manga. Some readers have come to expect official translations to follow these same translation strategies. This is a universal phenomenon visible also among Finnish manga readers (Valaskivi 2009, 60).

Manga reader's attitudes towards fan translations and official translations have influenced the translation strategies used in official translations. In the early 2000's the strategies employed to official translations attempted to achieve dynamic equivalence. Dynamic equivalence requires the similarity of the reactions the translation's recipients and the source text's recipients have towards the text (Nida 1964, 159). By the year 2008, manga translations had moved from dynamic equivalence to formal equivalence (Jüngst 2008, 50–51). Formal equivalence is concerned with the form and content of the translated message (Nida 1964, 159). The change in the form of equivalence has been visible in the ways translators handle the manga artwork, onomatopoeia, and verbal text. Despite this general change in equivalence, official translations do not follow Japanese syntax. As a result of the change, official manga translations are situated somewhere between formal equivalence and dynamic equivalence. (Jüngst 2008, 60.)

I have selected some features of manga that might make manga challenging to translate. These features are the reading direction of manga, the shape of speech bubbles, onomatopoeia and mimesis, loanwords in Japanese, and honorifics.

Manga is read in the Japanese style from right to left, which means you start reading the physical releases at what westerners consider the end of the book. In the early days of manga translation, the pages of manga were mirrored to make manga easier to approach. However, mirroring has these days become an exception and translated manga releases read similarly to their source text. Nevertheless, the reading direction does still affect manga translation in the form of speech bubbles. Manga in Japanese is read from top to bottom, which is evident in the shape of speech bubbles. The bubbles in manga are generally much more narrow and longer than in western comics because the original Japanese text is arranged vertically. Due to this

shape, fitting all the translated text into the bubbles may create challenges for the translator. (Sell 2011, 103.)

All onomatopoeia and mimesis are referred to as *sound effects* in this thesis. Onomatopoeia include all words that phonetically imitate, resemble or suggest a sound. Mimesis are similar in practice to onomatopoeia, except instead of sounds, they express prevailing conditions, such as, movement or change. (Sell 2011, 98–99.) Onomatopoeia and mimesis are typical for all comics (Valero Garcés 2008, 238). There are four ways to handle sound effects when translating manga. The original effects can be translated and replaced; this represents the strategy of domestication. The effects could also be used in the translation in their original Japanese form with no translation, which would be part of foreignization. The third possibility is to fuse these two strategies: the original effect is left unchanged in the translation, but the meaning of it is translated next to the effect. The effect could also be simply transliterated next to the effect. In the fourth option the effect is not replaced and it is both translated and transliterated.

Sometimes manga creators loan words and names from western languages, mostly from English and German, because they look visually interesting and sound exotic to Japanese readers. The meaning of the loanwords is not of importance in Japanese context. However, when a manga that includes such words is translated into the language from which the words have been loaned, they may look rather silly to the reader of the translation. (Jüngst 2008, 61–62.)

The existence of several variations of pronouns and honorifics in Japanese causes sometimes difficult choices for the translator. Here, I will briefly discuss honorifics. Different honorifics (such as *-san*, *-kun* and *-chan*) are used in conversation depending on the situation, the sex and age of the participants as well as the relationship of the participants. (Uola 2013, 23.) Many readers of translated manga are very familiar with the meaning of the honorifics. Despite this familiarity, keeping the honorifics in translation is considered to be a form of foreignization. If the honorifics were to be translated with domestication as the strategy, they would either be removed from the text or they could be replaced with words such as *Mr* or *Miss*, or by using formal address (in Finnish *teitittely*). However, these domesticating solutions may sound unnatural to the reader of the translation because such high level of politeness, with peers in particular, is not as common in target language cultures as in Japan.

Translation Criticism

In this chapter, I present the prior research and academic discussion on translation criticism in Finland.

The role of a literary critic in Finland is to be a guide for the consumer. The critic reads and recommends literary works. They have the power to influence the attitudes of their readers. The critic maintains impressions of good and important literature while creating norms for quality. (Stöckell 2007, 458.)

Three matters have been particularly visible in the prior research and discussion on translation criticism. The first point of discussion has been the role of critics as average readers of the reviewed text. Andrew Chesterman (2000) and Päivi Stöckell (2007) agree that the position of critics is not equivalent to that of an average reader and they should be aware of this. The critics' notions on the reviewed text are too subjective. According to Chesterman and Stöckell, critics should discuss the text with neutral attitude and provide objective argumentations for presented opinions. Kuisma Korhonen (2012) has observed that critics seem to unintendedly write for their peers, not the average reader of their literary reviews. Korhonen does not agree with Chesterman and Stöckell on the subject of neutrality; he believes subjective critique is more meaningful and entertaining to the reader than a neutral and objective review. (Korhonen 2012, 75–76.)

The second and third common points of discussion are intertwined. They are the invisibility of translators and incompetent criticism of translation in literary reviews. The researchers regard modern literary criticism insufficient, because translators' work is not visible enough in the reviews (Nyqvist 2015, 15). For instance, Stöckell and Eero Balk (2004) are of this opinion. These researches would like critics to be more aware of translation strategies when reviewing literature. Critics could comment on their observations on the translation process. One great requirement Stöckell and Balk assign to critics is the capability to compare the translation to the source text. Critics should be proficient enough in the source language to make comparisons between the two texts; this way they could identify translation strategies and comment on the translations accomplishments. These demands for critics' competence have been questioned by Sanna Nyqvist (2015), who believes it is impossible for such an ideal critic to exist.

Research Method and Research Material

The research method of this thesis utilises the content analysis model of literary reviews presented by Markku Huotari (1980) and the classifying analysis used in attitude study (Vesala & Rantanen 2007).

There are two starting point questions in analysing the content of a literary review. Firstly, one should examine which features of the work are discussed in the review. The researcher will learn which features the critic highlights and which they consider secondary. Secondly, one observes how the work is presented in the review. For instance, the critic may provide detailed information on the work's content or directly comment on its value. (Huotari 1980, 22.)

With the content analysis model, one can study critics' ways to describe, interpret, and value literary work and examine critics' style of argumentation (ibid. 20). The model establishes three classes for the content of a review: description, interpretation, and assignment of value. Literary criticism is assignment of value. The critic tells what is good and what is bad in the reviewed work. (ibid. 29–30.) The assignment of value can be divided into classes: syntactic, semantic, and pragmatic class. Syntactic assignment of value gives value to the linguistic form of the work, semantic comments on its contents and themes, and pragmatic discusses the performance of the author. (ibid. 49, 57–59.) In this thesis, I apply the semantic and pragmatic classes of assignment of value to my analysis.

Qualitative attitude study is an approach, which aims to analyse and interpret people's value judgements by examining the comments they make (Vesala & Rantanen 2007, 11). Classifying analysis is based on the presumption that the analysis can provide information from comments and argumentations. The analysis is used to recognise and classify observations on attitudes. (ibid. 12–13.) The question or statement towards which people express attitudes should be visible in the research material (ibid. 33). When analysing comments and statements that express attitudes, their content is categorised, for example, according to the attitude they express or their directness (ibid. 39).

For this thesis, I have scrutinised all the manga reviews published in *Anime* magazine in 2015 and 2016. From all the material, I have sorted out the reviews in which the translation is mentioned. Then I have categorised all the translation features the critics have commented on and analysed the attitudes the critics may or may not have expressed towards these features.

In addition to studying the comments on particular features, I have examined all the descriptions of the overall quality of the translations.

Next, I will discuss my research material and provide a background for the *Anime* magazine.

Anime magazine was established in 2005 and has since become the largest Scandinavian publication featuring anime and manga. According to the latest media survey, *Anime* has 44 000 readers, of which 72 per cent are female and 68 per cent are under 20 years old. All the content in the magazine are created by experienced Finnish fans of Japanese popular culture for other Finns. The magazine's readers are described as partaking, critical, and demanding. (H-Town: Anime.) *Anime*'s content includes news, reviews of current anime and manga releases as well as features on series and phenomenon.

My research material consists of all the reviews of physical manga releases published in *Anime* in 2015 and 2016. A *physical manga release* is a manga published in tangible form; a paperback or hardcover book. An alternative form of release for translated manga is a digital release, which is available online for reading or downloading. *Anime* reviews also digital releases, however, in this study I examine solely reviews of physical releases.

Anime reviews both English and Finnish official translations of manga. The emphasis is on English releases, because manga is published in English considerably more than in Finnish. This fact is evident in my research data. Of all the 176 reviews of physical manga releases published in 2015 and 2016, 143 were on English translations. This study further examines only the reviews, which included any kind of mention of the translation; 101 reviews in total. 25 were reviews of Finnish releases and 76 of English releases.

The length of reviews varies from half a page to two pages. In addition to the body text, the reviews include an information box on the release and short summarised reviews of the manga as a work and the publication quality. The quality of translation is considered a part of the publication quality along with paper quality and type-setting. The reviews always include pictures of the manga to illustrate the art and style of the work.

The magazine uses a three grade rating system for both the work and the publication. The grades are illustrated with circles. For the work, three circles mean that the manga is notably good and worth reading and purchasing. Works worth of two circles are considered average in their own genre and one circle rating is reserved for works the critics do not recommend. The

rating for the publication works similarly. Publications worth of three circles are excellent in quality with accomplished translations. Publications rated two circles are mediocre and one circle rating means that the publication is not worth purchasing for its overall poor quality and stiff translation.

The critics of *Anime* differ from average literary critics in their language skills and familiarity of reviewed releases source material. According to the magazine's editor-in-chief Petteri Uusitalo (Direct conversation on Twitter, 21.5.2018), some of the critics are proficient enough in Japanese to consume media with the language. However, they seldom compare the reviewed translation to the source text on purpose. A need for comparison appears if the critic has to confirm some essential detail, such as, the first person pronoun a character uses. Fair knowledge of the Japanese language is sufficient to compare two or more translations of the same manga. The critics may compare the reviewed translation to another translation, be it a translation in another language or a fan translation, to clarify what has been said in the Japanese source text. Translation solutions made by different translators are the key to guessing the original meaning.

The presence and availability of several translations of same work and the language skills of critics are not the only means of recognising potential shortcomings of a translation. If the critic has, for example, watched an anime adaption of the manga, they possibly have more knowledge on the work than the translator. This way they also know if the translation is not quite correct.

Next I will discuss my findings on the research topic.

Findings

In this research, I have studied all the mentions to translations in the reviews of physical manga releases published by the *Anime* magazine in 2015 and 2016. I have examined all the remarks on the overall quality of the translations and comments on different aspects of the translations. Based on these manga reviews, I have made observations of the attitudes the critics have towards man translations and the importance of the translation as a part of the publication. By analysing the comments the critics have made on the variety of features of translation, I can make some conclusions on their attitudes towards domestication and foreignization.

The critics have described translations' overall quality with very short descriptions, for example, with only one adjective. In the majority of these cases, the critic has described the translation with a positive attitude. There were 50 positive comments on the quality of the translation in total. In comparison, eleven descriptions were negative and neutral. The high number of positive remarks indicates that the critics do not hesitate to compliment the translation even when there is not particular aspect of it to discuss in the review. Several of the positive and negative comments on translation quality implied that the reason for the evaluation was due to the translation's use of language; the critics evidently appreciate fluent Finnish and English.

Twelve different aspects of translation were visible in my research material. They were: sound effects, fictional speech, translator's errors, translation notes, word choices, transparency of Japanese, localization, liberalism, humour, technical aspects, way of writing Japanese words and names, and translated titles of releases.

Out of all the aspects of translation, sound effects were mentioned the most in the reviews. The critics had mutual positive attitude towards translated and replaced sound effects and aggressively negative attitude towards translations, in which the effect was both translated and transliterated. Some critics liked the colloquial qualities in translated dialogue; however, a dissenting opinion was also present. The translations with literary qualities (*kirjakielisyyksiä*) in dialogue received negative attention. The critics enjoyed idiolects that were translated with the strategy of domestication. The presence of translator's notes caused both positive and negative responses. Depending on the reviewed work and the nature of the things explained in the notes, the translator's notes were considered useful or unnecessary.

The liberalism of translation was a very interesting aspect that was mentioned a few times. In all the cases liberalism was mentioned, the critic said it was a good translation solution even though usually liberalism is not acceptable. Thus the attitude towards liberalism was both positive and negative. A couple of critics obviously favoured translations in which the structures of Japanese language were not visible. Some critics had a negative attitude towards italics and bolding in the text.

The attitudes towards translation errors and careless mistakes, such as typos, were surprisingly neutral. Despite how annoying the errors were, in most cases the critics had

forgiven the mistakes. Some critics complimented the publications for having only few translation errors.

I have also examined the number of mentions per critic and the critics' individual attitudes towards translations. The majority of the critics mentioned the translation in more than half of the reviews they had written. Based on this I declare the critics consider translation to be an essential part of the publication of a manga release. Some individual attitudes were visible in the reviews, but for most critics not. The only aspect of translation that several critics commented was sound effects.

Conclusions

The aim of this study was to discover what kinds of attitudes are conveyed through *Anime* magazine's reviews of physical manga translations. As I expected, my research material was comprehensive enough to draw relatively accurate conclusions on the critics' attitudes towards manga translations. My research was successful, for clear attitudes could be detected in the reviews. However, the critics commented on some aspects of the translations so few times that definite conclusions cannot be drawn on the critics' attitudes towards them. Though, even a small number of comments tells us which aspects of the translations the critics notice and which they consider important.

I was slightly disappointed that my research could not provide more accurate results on language specific differences in attitudes. The English translations were commented on significantly more often because 81, 25 per cent of all the reviews were on English releases. The only aspect of the translations, which was remarked more often with Finnish translations, was translation errors.

A key theme in my thesis was discovering what *Anime* magazine's critics' attitude towards domestication and foreignization is. I expected some attitudes towards these two translation strategies to be detected in the reviews. Based on my research, the critics prefer domestication over foreignization. This result differs from the statements of researchers such as Katja Valaskivi (2009) and Heike Jüngst; both of whom declared that manga readers prefer manga translations which utilise the means of foreignization. The preferences of the critics of *Anime* magazine do not naturally indicate that all Finnish manga readers have similar taste as them; nonetheless, my research result is very interesting.

This study could be continued in several larger researches. For instance, one could Finnish manga fans' attitudes towards manga translations. It would be interesting to examine what kind of attitudes the fans take up for both official translations and fan translations. This research could be conducted with a survey distributed on social media where it would be easily accessed. My results on the attitudes of a very small but powerful group could be compared to those of a mass of fans.